

קובץ גליונות

פרשת כי תשא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיה

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

הלימוד בקובץ לזכות החתן הבה"ח חיים שמריהו דרדק נ"י

לרגל שמחת נישואיו בשעט"מ

יהי רצון שהזיווג יעלה יפה ויזכה להקים בית נאמן בישראל

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

ישכר באוהליך, הר"ן הרב אברמוב חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555	הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרס) מאה שערים בבית הכנסת תפארת בחורים (הישן) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל סנהדריה 052-7171376 מקוה פאג"י סנהדריה המורחבת 052-7612078 (כהן) עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמת שלמה 02-5710175 (אפיר) בבתי הכנסת: חזון איש המרכזי כולל ישכר באוהליך רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת אשכול ביהכנ"ס חניכי הישיבות שערי חסד 054-8498969 (קירט) כרמיאל 052-7166636 (ברוורמן) מבוא חורון 054-8413562 (פיינר) מודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה,	*שם אבות *אוהל משה ורחל- רח' פרל בכוללים: *בית הלל *נחלת משה אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) בבתי הכנסת: *חניכי הישיבות (ברוט 20) *מנין אברכים (אבוהצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזברג) טבריה אלמלם 053-3115735 טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות 054-8413562 (פיינר) *ביהכנ"ס המרכזי ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיר) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גבעת שאול 052-7159755 (גינזברג)	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קיויתי *שיויתי אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר יעקב ישיבת גרודנא באר יעקב באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה א' ישיבת נתיבות התורה-תפרח 052-7138967 (אמרון) רמה ג' *ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה ביתר גבעה A *ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 054-8413562 (פיינר) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) *דסלר/כולל ברסלב 052-7159869 (בן אריה) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *ביהכנ"ס הגדול החדש (בכניסה לכולל גרטלר) *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר
---	--	---	---

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גיליון מס' 161 | פרשת כי תשא
תשע"ו שנה ד'

גיליון זה יוצא לזכות האשה
יוכבד ברכה בת אסתר פערל
לבריאות איתנה וברכה והצלחה
בגשמיות וברוחניות

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

רבי אברהם הורביץ שזכה ללמוד במשך שנים בחברותא עם גאון ישראל, מרן הסטייפלער זצ"ל, סיפר פעם מעשה שהיה לו בעת הלימוד, ומכך אפשר ללמוד על השגחה פרטית מופלאה. באמצע הלימוד, סיפר הגר"ח הורביץ, נקראה פעם ציצית מהטלית של הסטייפלער ואני שהחזקתי בכיסי חוטי ציצית חדשים, למקרה שייקרעו לי החוטים, מסרתי למרן זצ"ל את החוטים והוא הוציא את החוטים הקרועים והכניס את החדשים בכנף הבגד והכול על מקומו בא בשלום.

מיד לאחר אותו מעשה, חלה הסטייפלער את חוליו האחרון וממנו נפטר לבסוף לבית עולמו, ולא הספיק להשיב את החוטים. הרב הורביץ מצידו מחל כמובן על כל העניין, והוציא את הדבר מליבו לגמרי. והנה, לאחר שעברו ימי השלושים, כינס מרן הגר"ח קניבסקי, את המקורבים וחילק את 'רכושו' של אביו זצ"ל. לזה נתן את ה'קיסל', לאחר נתן גביע, לעצמו הותיר כמזומה את ה'ספודיק', וכן הלאה. ומה קיבל הגר"ח הורביץ? את הטלית של מרן זצ"ל... הטלית שבה התפלל, הטלית שבה השתמש לכל אלפי הסנדקאיות שקיבל, טלית שהייתה ספוגה בקדושה ובטהרה. הייתה זו אותה טלית שבה הכניס את החוטים, והרב הורביץ ראה בכך 'השבה' כפולה ומכופלת. מן השמיים דאגו שתהיה השבה גמורה, ללא פקפוק, מצד רבן של כל בני הגולה.

(עלינו לשבח)

בברכת שבת שלום

יצחק שולצברג (ב"ב)

פשט על הפרשה

"ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה וגו' כי קרן עור פניו בדברו אתו" (דף, כט) ובתנחומא סל"ז, מנין זכה משה לקרני ההוד וכו' ור"ש בר נחמן אמר הלוחות ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה טפחים והיה משה מחזיק בשני טפחים והקב"ה בשני טפחים וטפחיים ריוח באמצע משם נטל משה קרני ההוד. וצ"ב. ויל"פ בדרך רמז, דהנה התורה ומצוותיה מחולקות לג', שיש את החלק הפשוט שכל א' ביכלתו להבין וכנגד זה היה משה מחזיק בשני טפחים ויש את סודות התורה שאין ביד בריה יכולת להבינם ולהשיגם וכנגד זה אלו שני הטפחים שהחזיק הקב"ה, ויש את חלק התורה שרק אחרי עמל ויגיעה רבה יש בכח אנוש להשיגה וזהו ב' הטפחים האמצעיים, וז"ש שמשם זכה מרע"ה לקרני ההוד והיינו שחכמת אדם תאיר פניו כמ"ש בנדרים מ"ט ב' שפניו של רבי יהודה צהובים היו ואמר שהסיבה היא משום שחכמת אדם תאיר פניו, וכן אמרו כמה אמוראים בירושלמי שקלים פ"ג ה"ב ע"ש.

(טעמא דקרא)

שו"ת בעניני הפרשה

ש. מה הענין לומר בכל יום פרשת הכיור. ואם מפני שבבית המקדש התעסקו עם הכיור בכל יום לטהר את עצמם לפני העבודה, מדוע א"כ לא אומרים גם פרשת המנורה בכל יום כנגד מה שהטיבו והדליקו את המנורה בכל יום.

ת. א, רחיצת ידים כל כהן צריך (אם בא לעבודה).

ב, הנטילה נוהג בכולם. [מצאתי בסדור תפלה למשה בעיונים מביא בשם רבינו שליט"א תירוץ אחר שפרשת המנורה כלול באב"י הוה מסדר סדר המערכה שאומרים בהמשך. וכן מובא בדעת נוטה ח"א עמוד מב' תשובה צה' בשם רבינו שליט"א. והוסיפו במקורות וביאורים הערה 94 שבשו"ת לב חיים אר"ח ח"ב סימן א' מובא שעמד בשאלה זו ותירץ באופן אחר, והיינו שכיון שבשו"ע סימן א' סעיף ט' כתוב שאחר פרשת הקרבנות יאמר פרשת מזבח מקטר קטורת וסימני הקטורת ועשייתו הרי בתוך פרשת מזבח מקטר קטורת נאמר והקטיר עליו אהרן קטורת סמים בבקר בבקר בהיטבו את הנרות יקטירנה ובהעלות אהרן את הנרות וגו', ונמצא שהוא מזכיר את הדלקת הנרות ולכן לא הוצרכו לתקן לומר פרשת הנרות בפרשות.]

(המשך בעמוד הבא)

עלי שי"ח

"מה חושב מרן שליט"א על החיבורים אודותיו"

בשבוע שעבר ערב שבת קודש תצוה, וכינו כמידי פעם בפעם, להראות לרבינו שליט"א את הגליון היוצא לאור מידי שבוע, מרן שליט"א מביט במוהירות על כל המובא בשמו מספרו טעמא דקרא, ומעוד ספרים, ובדרך כלל מביע ברכת יישר כוח ומברך בקצרה כדרכו. הפעם הוא פונה אלינו בשאלה, כשנימיה של פלא נשמעת בקולו: וכי אין להם לאנשים מה לעשות הוין מלכתוב סיפורים עלי? הרי עדיף יותר לשבת וללמוד...

למי שלא זוכר – הבאנו שבוע שעבר מאמר על ספר נפלא ביותר שיצא לאור אודות מרן שליט"א, הספר שנקרא 'החובות' מפרט על סדרי הלימוד שלו מידי יום תוך כדי ההקפדה שלא להחסיר שום יום, והסייעתא דשמיא המופלאה של זה, כפי שכתב אחד הנכדים המקורבים שליט"א, אבל רבינו, לא רואה בזה שום מעלה, לדידו, לימוד התורה וקיום המצוות הוא מילתא דפשיטא שכל יהודי צריך לקיים, ומה יש כאן מקום לשבח ולהרחיב אודותיו...

כיוצא בזה שמענו: לפני כחודשיים וחצי הופיע ספר ענק – כל הנהגותיו ההלכתיות של מרן שליט"א מלווה בתמונות, בבחינה של טוב מראה עיניים, הספר שנקרא 'אלא' שכבר נמכר באלפים אלפים של עותקים, הוא יצירה ראשונית שלא היתה עד היום, בפרט שלפני כמה שנים עבר מרן שליט"א עצמו על חלק מהנהגות שלו עצמו ואף תיקן בכתב ידו. באחד הימים הבחין מרן בספר, הביט בו דקות ארוכות והגיב בפליאה, איני מבין מה מצאו בהנהגות שלי שטרחו להדפיס אותם...

ודו"ק היטיב בכל זה, שהרבה יגע ועמל מרן שליט"א על מדת שפלות הרוח והענוה, וזכה לדברי התנא הקדוש רבי פנחס בן יאיר (ע"ז כ' ב') תורה מביאה לידי זהירות מביאה לידי זריזות זריזות מביאה לידי נקיות נקיות וכו' מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי חסידות חסידות מביאה לידי רוח הקודש וכו' ענוה גדולה מכולן.

פירוש מופלא שמע הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין מגיסו הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, וממנו אפשר שאם יתבונן האדם ויחקור חקור-היטב את המתרחש עימו, יראה שחסידי השם לא תמנו כי לא כלו רחמיו, וגם בתוך החשיכה הגדולה אפשר לראות על כל צעד ושעל את נפלאותיו וחסדיו עמנו.

דבריו של הגר"ח קניבסקי נסובים על הפסוקים (מלאכי, פרק ג', פסוקים יג-יד) "חזקו עלי דבריכם אמר ה', ואמרתם מה נדברנו עליך: אמרתם שוא עבוד אלקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צבקות".

הקב"ה מתלונן על עם ישראל באשר לדיבוריהם הלא-טובים, והם משיבים ואומרים 'מה נדברנו עליך', מה עשינו?! לא יודעים מה חטאו ומה דיברו. והקב"ה משיב, הרי 'אמרתם שוא עבוד אלקים, ומה בצע כי שמרנו משמרתו, וכו'. והיקשה הגר"ח קניבסקי: הרי הקב"ה אמת וכל דבריו אמת, ואם כן ברור שעם ישראל הוציאו מפייהם את הדברים הקשים הללו, שמהם משמע לכאורה ש'שוא עבוד אלקים', ואם כך קשה מאוד, כיצד אפשר להיתמם ולומר 'מה נדברנו עליך'?! הלא תימא עצומה היא! מפרשים רבים מנסים להסביר את פשר הדברים.

ואמר הגר"ח קניבסקי פירוש משלו, ויש בדברים אלה כדי לרומם את הלבבות השבורים בעת הזאת. הכוונה היא על תקופות של הסתר-פנים, ועם ישראל באומרו 'שוא עבוד אלקים', לא בא בטענות ח"ו על הריבוננו של עולם, אלא מנסה להציג את העובדות כמות שהן, שלפי מה שעניינו רואות הרי בני ישראל מצויים בהסתר-פנים, ולכאורה המצב הוא ששוא עבוד אלקים, שמתפללים ומתפללים, ומרבים להתקרב אל האלקים, ואין תוצאות... כביכול. עם ישראל, מדגיש הגר"ח קניבסקי, לא התכוון לרגע אחד לומר שלא כדאי לעבוד את השם. חלילה. היתה זו רק הצגת המצב המצער שבו הקב"ה מסתיר את פניו מהעם, ואינו מראה להם בעליל שיש תוצאות לתפילותיהם ולעבודת הקודש שלהם.

ועל זה השיב הקב"ה ואמר, 'חזקו עלי דבריכם'! - לא טוב הוא אשר דברתם. כי האמת היא שאם הייתם מתאמצים לחפש ולחפש, הייתם מוצאים את חסדי וטובותי גם בתוך-תוכו של ההסתר פנים. והוא-הוא פירושו של הפסוק שלנו, "וראית את אחורי ופני לא יראו". האדם רואה רק מעט מאוד ממעשיו של הקב"ה איתו, ולכן יש לו להודות ולהלל את הקב"ה על כל דבר ודבר, כי יבוא יום והכל יראו איך שהעניינים התגלגלו לטובה.

(עלינו לשבח)

המשך שו"ת בעניי הפרשה

ש. בחז"ל מחפשים רמז למרדכי מן התורה מנין, ומצאו מור דרור בפרשת כי תשא. מה השייכות בין מרדכי למור דרור.

ת. רמז (ומרדכי ה' מתוך הבשמים).

ש. מדוע בכלל הוצרכו לחפש רמז מן התורה למרדכי.

ת. כל דבר נמצא בתורה.

ש. בצלאל שהוצרך לבנות את כלי המשכן, זה היה המצווה שלו, האם הוצרך לברך לפני שהתעסק בבניית הכלים, כמו שמברכים לפני כל עשיית מצוה, או שהתעסק רק בהכשר של כלי המשכן.

ת. כן, וברכה אחת בתחילת העבודה על הכל.

ש. בפרשת כי תשא מצינו שעם ישראל רואה ע"י השטן שמשה רבינו מת ומתחילים להכין את העגל, מדוע לא התחילו לבכות ולהספיד את משה רבינו כשראו שהוא מת.

ת. א. היצר הרע לא נתן להם.

ב. כיון שנפטר בשמים.

(קונטרס עזרת אליעזר)

בעקבות פניות רבות מקוראים תלמידי חכמים על המובא שבוע שעבר במדור פשט על הפרשה,

קיבלנו מכתב מאחד מתלמידי רבינו בירושלים, הרה"ג רבי מ"ש גרליץ שליט"א, ונעתיק כלשונו:

מענה להשאלים

בטעמא דקרא פרשת תצוה, נשתרבב ונכנס שלא במקומו, הדיבור המתחיל וצפית אותו, ומקומו לעיל בפרשת תרומה בסוף ד"ה ועשית את המזבח [וכפי שנכתב בכת"ק של מרן שליט"א], ויתוקן בס"ד במהדורה הבאה. וכצ"ל:

עוד נשאלתי כיון שלא היה על המזבח ציפוי נחושת אלא כעובי דינר וכמ"ש בתנחומא כאן ס"א, והאש תמיד עליה כדכתיב (ויקרא ו' ה') והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה, וא"כ הנחושת רותח מחמת האש ואיך הלכו הכהנים יחפים במקום הילוך רגלי הכהנים ולא נכוו. ונראה דכמו שכתבו התוס' בשילהי חגיגה כ"ז א' (ד"ה שאין) בשם תנחומא (ועיין בתנחומא פרשת שמות סט"ו) דהאש של מעלה אינו אוכל ה"נ יש בו מעלה שאינו מרתיח את המתכת ושפיר יכלו לילך עליו (שוב הראוני בספר מושב זקנים מבעה"ת ריש ויקרא א' ח' שכתב כן בשם ר"י החסיד). והתוס' בחגיגה שם מיירי לגבי מזבח הזהב, [דקאי אהא דאיתא שם מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו].

בכבוד התורה עמליה הוגיה ושוחריה

משה שמעון גרליץ

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 137
שנה ג'
פרשת כי תשא
שנת תשע"ו

להערות, הארות והוספות על הענינים
הנכתבים בעלון, לתרומות והצעות, נא
לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il
או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד.
5397 ירושלים, או בפקס 0722164414
ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

פניני הפרשה

מחצית השקל

כי תשא את ראש וגו'. ונתת איש כפר נפשו לה'.

בילקוט איתא כששמע משה כן נתיירא אמר 'עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו' (איוב ב, ד). שמשה חשב שזה כופר נפש, כי מבואר בספרים דתיקון הוא על חטא העגל. ר"י ברבי אילעי אומר אמר משה מצינו פדיון נפשו של אדם ככר כסף וכו', ידע הקב"ה מה בלבו של משה א"ל חיך לא ככר כסף ולא מאה ולא נ' ולא ל' אלא זה יתנו עכ"ד. והנה עצם הדמיונות אינם מובנים, ועי' פירוש בכלי יקר, אבל הא מיהת דהיכא דיש תשלום עבור קלקול כל אחד לשיטתו יש סכום קצוב וכאן הקב"ה אמר לתת דוקא מחצית השקל, והיינו שנקבע בנפשותינו. וזעין זה יש ברבינו בחיי כאן, כי כל אדם אין בו שלימות מבלי שיצורף אל עוד. וכל מה שיעשה ויסגל מעשים טובים הוא ישאר עדיין רק חצי להצטרף עם עוד.

ולזה בשאר קנסות דהתכלית שיזהר וכדו' מה שהעונש יותר גדול יותר יש לו ענין, משא"כ כאן דכל הענין התיקון שיתוקן הנפש וליזה תיקון הנפש הכי טוב מה שיקבע בנפשו כי אינו כלום וא"א לו להיות שלם רק עם הצטרפות וכשהוא חושב שהוא שלם אינו יכול להיות שלם, ורק כשהוא חושב שהוא חצי הוא יכול לבוא לשלימות ולכן אמר זה יתנו היינו מה שנקבע בנפשו להיות ברור שהוא לבד אינו יכול לעשות כלום.

4 יתכן דאתא לאורויי שפסולתן של לוחות של משה הן בלא שום זכיה וקנין, דכיון שירד מן השמים עבור משה זכה ממילא, וזהו שנאמר בקרא דפסל שלך שהפסולת ירדה עבורך ולא עבור אחר וממילא שלו הוא. וכבר חקרו אם אדה"ר היה צריך מעשה זכיה בכל דבר בעולם או דממילא כיון דליכא אחר הוי שלו, ואכמ"ל. וגם יתכן דלולי קרא דפסל לך פסולתן שלך הרי שלא היה נשאר פסולת, ובפסוק כאן התחדש מציאות הפסולת, ודו"ק.

5 במדרש מבואר שהסנפריין נתגלה למשה בתוך אהלו, וא"כ איך יקדים אחר לזכות, הלא זכה משה ע"י אהלו משום חצירו, ויל"ן.

6 במד"ר כאן (פמ"ו ס"ב) מבואר הטעם שפסולתן שלך יהא, שאמר הקב"ה דין הוא שיטול אותן פסולת. לפי שעסק בעצמות יוסף והפסיד בית מצרים אינו בדין שיהא הוא עני וכל ישראל עשירים, ע"ש. ועכ"פ שמע שאין טעם שיהיה על משה ציוי לזכות, אלא הוי מניעה על כולם שלא יטלום כדי שיוכל משה לזכות אם ירצה. [יתכן לומר עוד במה שזכה משה בפסולת הלוחות, לפ"מ דאיתא בריש חומש דברים שהוכיח משה את ישראל על די זהב, ופרש"י שהוכיח על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, וכו' בברכות לב. ע"ש, אשר א"כ אינו בדין שיזכו הם בעשירות מפסולת לוחות שנית שנתעו רק משום חטא העגל, ולכן משה הוא שזכה בהם שלא חטא בעגל.]

7 מסתמא יכול היה אח"כ להפקירם או לתתם לאחר במתנה וכדו', וא"כ ק"ק דייחיבנו הכתוב לזכות בהם לשעה.

8 דמהכ"ת נימא שיהיו אסורין בהנאה, וכי קדשו? והנה נסתפקתי האם הלוחות נתקדשו בקדושת הקדש, והלוחות הוו מכלי המקדש, וכמו שיש ארון שלחן מנורה וכו' ה"נ איכא ללוחות מדין המקדש, ויש לדון שיהיה בהם הל' מעילה כדן הקדש, או"ד שהוא רק דין שיהיו מונחים בארון אבל א"צ להקדישם כל עיקר ואינו שייך להקדש כלל. ונראה דאף אי נימא שיש דין להקדיש את הלוחות מ"מ אין לדון לאסור פסולתן של לוחות משום איסור הקדש, כיון דקיי"ל (ב"מ נז:) בנין בחול ואח"כ מקדישין, וא"כ לא נתקדשו הלוחות עד שהיו שלמים, וכן מסתבר דכל זמן שלא כתב עליהם הקב"ה את מכתב הלוחות לא הקדישום, ופשוט. [והנה בכתבי הגר"ז פ"ר תצוה ביאר מה שבצאלל היה צריך להיות בן י"ג שנים, דאל"ה אומן קונה בשבב כל וישאר שלו וקטן אינו יכול למסור להקדש, עכ"ד, בעיקר דברינו יתכן עוד דכיון דהסנפריין של הלוחות נתגלה מן השמים למשה אפשר דא"צ להקדיש, וכמו בהמ"ק השלישי שיבנה בב"א דנראה דא"צ להקדיש קדושת פה מאחר שירד מן השמים עבור זה וה"נ כאן, ועיין.

שומר שבת מודה בבריאת שמים וארץ

ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש (שמות ל"א י"ז)
ביבמות דף ו' ע"א פירש רש"י, דלאוי דשבת חמירי, דקיימא לן מחלל שבת כעובד עבודת כוכבים, וכעין זה פירשו התוס' שם¹. ובאמת, לא כל השומר שבת מכיר שבמנוחתו הרי הוא מודה בבריאת שמים וארץ, וכן להיפך חס ושלום, מי שאינו שומר שבת, אינו מכיר בכך שהוא מכחיש בזה בריאת שמים וארץ², ומכל מקום התורה מחשבת בדין כמו שצריך להיות אליבא דאמת³. (אילת השחר יבמות דף י"ד ע"א ד"ה ויל"ע מאי טעמא)

פסולתן שלך יהא

ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים (שמות ל"ד א') פסל לך, פסולתן שלך יהא (נדרים דף ל"ח ע"א).
יש לעיין, למה צריך דין מיוחד שפסולתן שלך יהא⁴, אי משום דלולא זאת כל אחד היה יכול לזכות בהם מההפך, וכעת לא היה יכול אחר להקדים ולזכות⁵, ועל זה אמר ליה פסולתן שלך יהא⁶, או שזה ציווי שיזכה בהם⁷ [דלא מסתבר לומר דסלקא דעתך דאסורין בהנאה, והפסוק בא להתיר לזכות בהם⁸]. (אילת השחר נדרים דף ל"ח ע"א ד"ה פסולתן שלך יהא)

1 הא דקיי"ל מחלל שבת כעובד ע"ז, ל"מ מפורש כן בש"ס, אולם מצינו בערוכין סט: דשבת וע"ז בשניהם הוי מומר לכהת"כ, ולכאוי יסוד הדבר כיון ששבת הוא אות על בריאת הקב"ה שמים וארץ א"כ המחלל שבת הרי הוא כופר בזה וה"ז כעובד ע"ז. ועיין בתשב"ץ ח"ג ענין מ"ג (הובא בנצ"ב הרחב דבר כאן) דמקור מחלל שבת כעובד ע"ז הוא מהפסוק כאן אות היא ביני ובין בני"ל כל המשמר שבת נקרא ישראל. והנצי"ב הביא עוד מפרשים מקרא פ"ר משפטים (כ"ג ג') וביום השביעי תשבות וסמך ליה ושם אלהים אחרים לא תזכיר, ועיין רש"י סו"פ בשלח למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת כוכבים לומר שהמחלל את השבת כאילו עובד עכ"ר, ובבעל הטורים סו"פ בהר, את שבתותי תשמרו סמך לעבודת כוכבים ששקולה שבת כנגד עבודת כוכבים, ואיתא במדרש הובא במשנ"ב בהקדמה לחלק ג' מצינו בתורה נביאים וכתובים ששקולה שבת כנגד כל המצוות וכו', וביבמות מח: רש"י ד"ה גר תושב, שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים והזהירו הכתוב על השבת שמחלל את השבת כעובד עבודת כוכבים, ועיין רמב"ם סוף הלכות שבת: השבת וע"ז כל אחת משתייהן שקולה כנגד כל שאר מצוות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך וכו' מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד ע"ז עכ"ל. [והא דכתב 'בפרהסיא' יבואר לפמ"ש בהערה הבאה דהאות הוא לבאי העולם].

2 בפסוק מבואר ששמירת שבת הוא "אות" על מה שששת ימים וכו' והיינו בריאת שמים וארץ, וגם אם הוא אינו מכיר בזה אבל זה מציאות של אות, וכן מי שאינו שומר שבת גם אם מודה הוא בבריאת שמים וארץ אבל ביטל את האות. [והנצי"ב בהעמק"ד כאן פי' אות היא לעולם, היינו לכל באי עולם שהם אוה"ע יכירו ע"י צביון, הרי דאין האות' לעצמו אלא לאחרים, ואף שאינו מודה מ"מ אות לאחרים הוא].

3 כתב רבינו בספר **מפקדיו אתבונן** במאמר הראשון (עמ' ד'): הנה חז"ל אומרים אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלים, ולא אמרו דבר זה על שאר מצוות, שאם יקיימום כל ישראל מיד נגאלים, רק על שמירת שבת, וצריך טעם מה המיוחד בשמירת שבת. עוד מצינו כי המחלל שבת דינו כעובד ע"ז, חייב סקילה כעובד ע"ז, וכן לענין עוד הלכות, וכן להיפך, אפילו היה חוטא גדול ועובד ע"ז כדור אנוש אילו שומר שבת מוחלץ לו, רואים מזה גודל הענין בשמירת שבת. והענין בזה, כי המשמר את השבת הוא מגלה בזה שהוא מקבל עליו עול מלכות שמים, דהקב"ה הוא מלך ומנהיג את הבריאה, כי ע"י שמירת שבת הוא מעיד כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו', וכן להיפך מי שמחלל שבת מורד במלכות שמים. עכ"ד. וע"ש מש"כ לבאר על פי זה בהמשך האר"ה שחל בשבת אין תוקעין בשופר, לפי שבעצם שמירת השבת יש השלטה כבוד שמים בבריאה, והוי כמו שתוקעין וממליכים את הקב"ה ע"י השופר, יע"ש היטב.

לקיים כל הדינים ללא פשרות בתורה

בסנהדרין (ד' א') איתא דר' תנחום בר חנילאי שמפרש הפסוק (תהלים י' ג') ובצע ברך נאץ ה', נאמר כנגד מעשה העגל, ופרש"י שעשה אהרן פשרה בינו לבין עצמו לעשות להם את העגל.

שנאמר וירא אהרן ויבן מזבח לפניו, מה ראה, א"ר בנימין בר יפת א"ר אלעזר ראה חור שזבח לפניו (פרש"י הבין מהזבח לפניו שהרגו את חור על שלא עשה להם) אמר אי לא שמענא להו השתא עבדו לי כדעבדו בחור ומקיים בי אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא (אהרן כהן ונביא ה') ולא הוא להו תקנתא לעולם, מוטב דליעבדו לעגל אפשר הוא להו תקנתא בתשובה, ופרש"י דהא סופן לעשות כן בזכרי' בן יהוידע ויחרב ביהמ"ק על כך.

והנה ביומא (ט' ב') אמרינן דבית ראשון חרב על שחטאו בע"ז ג"ע ושפי"ד, וכאן פרש"י שביהמ"ק נחרב בסיבת הריגת זכרי', וכנראה דחטא זה שהרגו במקדש ה' כהן ונביא הוסיף חטא על חטא, וחלק גדול מהחורבן ה' בסיבת חטא זה.

ולכן אהרן חשש ועשה חשבון שאם יהרגוהו, יקיים אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא ולא יהא להם תקנה, ומשו"ה אמר מוטב שיעבדו לעגל ואפשר שיהי' להם תקנה בתשובה.

והנה משמע שאהרן לא פחד מעצם זה שיהרגוהו, וצ"ל דאע"פ שלא רצו שיעבדו ע"ז בעצמו, מ"מ זה נכלל באביזריהו דע"ז, והדין הוא דיהרג ולא יעבור, דאל"כ הרי לדעת הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד) כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, וא"כ ה' צריך לעשות המזבח, כיון שאין בזה דין יהרג ואל יעבור.

אלא ע"כ דכיון שיוצא מזה עבודה זרה, זה נחשב כע"ז ויהרג ואל יעבור, ורק משום שחשש דע"י שיהרג כהן ונביא לא יהא להם תקנה, חשב שעדיף שיעשו את העגל ואפשר שיהא להם תקנה ע"י תשובה.

ובאמת צ"ב למה לא יהא להם תקנה אם יהרגו כהן ונביא, למה לא יועיל תשובה, ומה ההוכחה מהמעשה דזכרי' הרי שם י"ל שלא עשו תשובה, אבל אם היו עושים יתכן שהי' מועיל, וגם מצד הסברה למה לא יועיל תשובה בשני הדברים?

ועוד צ"ב דמאי נ"מ איזה יהודי הורגים, שהרי על הריגת אדם פשוט עוברים בדיוק באותו לא תרצח שעוברים בהריגת כהן ונביא (זולת אותם אנשים שנאמר עליהם בפסחים מ"ט ב' שמותר לקורעם כדג, והם מאותם שמורידים ולא מעלין), ולא כתוב שאינם יכולים לעשות תשובה על הריגת חור.

ויתכן שעיקר הנ"מ הוא לענין התשובה, דהנה בגמ' לא ברור אם הכונה שלא יעשו תשובה על חטא זה, או שלא יועיל תשובה.

דאפשר לפרש שלא יבואו לעשות תשובה, כיון שזה חטא גדול שאדם מאד נפגם מזה, ועוד דאהרן ה' כהן והי' רודף שלו ועשה פעולות שיהיו דבריו נשמעים, ואם ישאר לחיות אז אע"פ שיחטאו בעגל יתכן שירוממו ויפעל שיעשו תשובה. ואם כוונת הגמ' שלא יועיל תשובה, יתכן שהטעם לזה כמש"כ הרמב"ם (הל' תשובה פ"ו ה"ג) ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו, ומדעתו שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו וכו'. ועכ"פ איך שנפרש, אהרן חשש שאם יהרגוהו לא יהא תשובה, וחשב שעדיף שלא יהרגוהו אלא יעבדו לעגל, ואע"פ שזה חטא גדול (שנחשב לכל הכלל, אע"פ שיש מדרשים שכתוב שלא הרבה אנשים עבדו לעגל ע"י קול אליהו בפרשת כי תשא) מ"מ אולי יהא תקנה ע"י תשובה, ולא אמר שבודאי יעשו תשובה, כיון שא"א לדעת בודאות.

ועל חשבון זה מפרשת הגמ' שכתוב בפסוק ובצע ברך נאץ ה', ומה שנקרא בוצע פרש"י שעשה אהרן פשרה בינו לבין עצמו לעשות להם העגל, והי' אפשר לומר שהניאוף הוא עצם עשיית העגל, ומציינים מי הוא זה שעשה הניאוף, הבוצע, דהיינו אהרן שעשה הפשרה.

אבל יותר משמע שבעצם הבציעה הי' מנאץ ה' (חוץ מהחטא דעשיית המזבח) דאל"כ מה צ"ל ובצע ברך נאץ ה', למה כתוב סימן שהבוצע הוא זה שניאץ ה', ולא כתוב פשוט שעשיית העגל זה ניאוף ה'.

אלא ע"כ שעצם הבציעה, לעשות כזה חשבון לפסוק כך, זה ניאוף, דלא עושים חשבונות כאלו.

הרי זה דבר נורא שחז"ל פירשו שכתוב בפסוק על אהרן הכהן משפט כ"כ חזק על אף גדלותו העצומה.

והנה ביארנו דמשמע שאהרן הי' מוכן ליהרג, ולדעת הרמב"ם ע"כ הי' בזה דין ליהרג ולא יעבור, אלא חשבונות הי' שעל החטא הזה אולי יהא תקנה ע"י תשובה.

והנה חשבונות לא הי' כתוצאה מאהבתו העצומה לישראל דמשו"ה חשב שכדאי לעבור עבירה.

אלא יתכן שחשבונות הי' **דכל הענין שיצא כאן זה חילול ה'**, שהרי הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד) כתב וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם, ואם הי' בעשרה מישראל הרי זה חילל את השם ברבים וביטל מ"ע שהיא קידוש ה' ועבר על מצות לא תעשה שהיא חילול ה', ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואצ"ל שאין ממיתין אותו וכו' עכ"ד.

הרי שמצד העבירה לא ייענש כי הוא אנוס, אלא יש כאן ענין של חילול ה'.

והנה אם הי' הנידון לעבור סתם עבירה, בודאי שאהרן לא הי' עובר, דאין חשבונות בעבירות, אלא דוקא כאן שמצד העבירה הי' אנוס, אלא שיש כאן חילול ה', אהרן עשה חשבון דאם כלל ישראל כהן ונביא לא יהא להם תקנה בתשובה והעבירה תשאר לדורות.

ואז הרי אין לך חילול ה' גדול מזה, שכלל ישראל יעבור עבירה שאין עליה תקנה בתשובה, אבל אם יבנה מזבח ויעבדו ע"ז, אז אע"פ שיש בזה חילול ה', מ"מ יתכן שיעשו תשובה, וא"כ אהרן עשה חשבון שיצא פחות חילול ה', אבל לולא הסבר זה צ"ע דבודאי אין חשבון ואסור לעשות עבירה.

ואעפ"כ אמרו על חשבון זה ובצע ברך נאץ ה', דאע"פ שהחטא הוא חילול ה' ועשה חשבון להפחיתו, **אבל כיון שהדין הוא שאסור לעשות כך, לא עושים חשבונות**, וכדמשמע מרש"י שהתביעה היא על עצם ביצוע החשבון שעשה פשרה.

ובאמת אם היו הורגים את אהרן, הרי לא כל הכלל היו הורגין אותו, וכן מה שכלל ישראל נתבע על הריגת זכרי', הרי א"א במציאות שכל מליוני האנשים שחיו אז הרגו אותו, דלכלל היותר שייך שכמה אנשים יהרגו אדם אחד.

וע"כ דחטא הנעשה בפני רבים ואינם מוחים, נחשב לחטא של הרבים, אבל על הלאו דרציחה א"א לומר שכולם עברו, דאפשר לומר אין שליח לדבר עבירה ועוד טענות, והרוצח הוא רק זה שהרג בפועל.

ומשו"ה כלל ישראל נתבעו על שהרגו את זכרי' שהי' כהן ונביא וכולם סבלו מהחורבן, וגם אהרן חשש שיחשב כאילו שכל הכלל הרגוהו, ולקחו כהן ונביא שתפקידו להוכיח את ישראל וללמדם את דרך ה', ועל חטא כזה שהוא בגדר נ' שערי טומאה אין תשובה, ואפ"ה נתבע שלא צריך לעשות חשבונות.

והנה רואים אנשים שעושים חשבונות בדברים שאינם מפורשים, ומוציאים טענות וחשבונות שצריך לעשות כך ופוסקים לעצמם, ולפעמים יש שנשברים ע"י שחושבים דבין כך לא יצא מהם כלום, וצריכים לדעת שאין לעשות חשבונות, ובוצע ברך נאץ ה'.

אלא צריכים לעשות כל מה שכתוב לעשות, כל אחד יודע דלפעמים אדם חלש, וחושב לעצמו דעכשיו בלא"ה הלימוד אינו לימוד והתפילה אינה תפילה, אבל אין חשבונות, אלא צריכים ללמוד ולהתפלל ולהיות זהירים במדות ובקלה כבחמורה, דכל מה שהתורה דורשת מהאדם זה קודש, ואין לזוז מזה בשום חשבונות.

דמי לנו גדול מאהרן הכהן שנאמר עליו ובוצע ברך (וכמו שביארנו דמשמע שהתביעה היא על עצם החשבון שעשה).

והקב"ה יעזור שכל אחד יקיים כל הדברים הכתובים בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ וכשיעשו ללא חשבונות יהיו מאושרים, **אבל ע"י חשבונות אפשר ח"ו ליפול להיות בגדר של נאץ ה'**, ונשתדל מה שיותר ללמוד ולדעת ולקיים בכל לב ובכל נפש. (ימלא פי תהלתך מים נוראים עמ')

(ש"נ)

ענין בפרשה – קדושת האכילה

ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה ויכתוב על הלוחות את דברי הברית עשרת הדברים. (כי תשא לד, כח)
וידוע מה שכתב מרן רבנו החזון איש באיגרת (כ) בתוך הנהגות לבן ישיבה אחד. לזהר מאד מאד מאכילת תענוג ואם בטומאת הגוף יש ראשון לטומאה ויש אב הטומאה ויש אבי אבות בטומאת הנפש של מילוי התאוה. **באכילת תענוג מתאחד ראשון לטומאה ואב הטומאה ואבי אבות הטומאה, דבר זה הוא מן השפלים מאד! המעכבים את הלימוד** וכדאמרו במדרש והובא בתוספות כתובות דף ק"ד א עד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, ואמרו גיטין ע"א סעודתך שהנאתך הימנה משוך ידך הימנה ע"כ דבריו הנוראים של החזון איש.

והנה בבואנו לכתוב בענינים אלו יש ליתן את הדעת למה שרגל רבנו שליט"א להזהיר שאין לקפוץ מדריגות, וח"ו למי שאינו ראוי לעמוד במדריגה גבוהה שיכול להינזק בזה, ובפרט בחורי ישיבות ואברכים צעירים שאין זה דרגתם כעת, וכן מי שאין טבע גופו מסוגל לזה וכדלהלן.

אדם נשאר רדוד

ופעם אחת כאשר הזכיר רבנו שליט"א את דברי התוספות הללו בכתובות, היה בחדרו בן תורה צעיר מבני דורנו שמורגלים בתענוגות של אכילה. ושאל כי אינו מבין מדוע אכילת מעדנים לתוך גופו מפריעה לצמיחה בתורה.
רבנו השיב לו בנוסח דלהלן: כי בסופו של דבר אדם נשאר רדוד וקטן.
(מאחורי הפרגוד)

שאוכל מנה נוספת לשם הנאה בעלמא

פלוני שאל שמכיון שמוכרח לאכול הרבה לבריאותו האם בכל זאת ימעיט מצורכו? ענה לו רבנו אין לך למעט מהצורך אבל אל תאכל סתם יותר מהצורך, ולאברך נוסף הגדיר פעם לאמור, אל תאכל מנה שניה נוספת, ואז תקיים את דברי התוספות הנ"ל שיתפלל שלא יכנסו מעדנים לגופו המעכבים את הלימוד. (מאחורי הפרגוד)

עסקי אכילה בחול ובשבת

בביתו של רבנו שליט"א מעולם לא עשו כל עסק האוכל, לא מנה ראשונה ולא מנה נוספת קל וחומר המעדנים היו דבר צדדי מאד כי לא ראו את ההורים שיש להם שייכות לאכילה של הנאה. וממילא נעשה הדבר כטבע בבני הבית לחוש פחיתות בעסקי אכילה ודיבור אודות אכילה, כי אדם האוכל אכילתו צריכה להיות עם הפה ולא עם הראש. (מאחורי הפרגוד)

פת במלח

והנה בודאי שמדרכי בריאות שלא למלאות את כרסו באכילה, וכמו שכבר כתב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות דעות, אכילה גסה לגוף כל אדם כמו סם המוות והוא עיקר לכל החולאים עיין שם עוד.
ומסתבר בכלל כי האוכל רק פת במלח כל חייו יהיה יותר בריא וחזק מהאוכל מעדנים כל ימיו.

ואמר רבנו כי בשולחן ערוך סימן שד"מ נאמר בדין מי שהולך במדבר ואינו יודע מתי שבת שאם יש לו ממה להתפרנס אסור לו לעשות מלאכה כל ימות השבוע. והמשנה ברורה סק"ד פסק שאם יש לו לחם בלבד כבר אסור לו לעשות עוד מלאכה לצורך מאכלים נוספים, ובשיעור הלחם שהתירו שם לא התפרש לכמה לחם מותר לו לעבוד וכבר הסתפקנו [ראה אילת השחר שבת דף ס"ט ב' האם רק כדי קיום הגוף בצמצום, או שבשביל לחם מותר לו לאפות ולאכול בריווח] כמו כן לא מצינו בדברי הפוסקים שיאסרו לו שאם יכול לצום יום אחד שיצום, ואם אפשר שהוא הדין שאין צריך לצמצם מאד בשיעור הלחם, ולמדנו מהלכה זו כי באמת אדם יכול לחיות אפילו מאה שנה מלחם מים בלבד וכמו שיש להבין כך במסכת אבות פרק ו' משנה ד' פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ושם הרי זו עצה והוראה לכל החיים, ומשמע שאדברא כך יהיה יותר בריא כאשר אוכל רק פת במלח מאשר כשאוכל מעדנים, וזהו שאמרו שם **אשריך בעולם הזה כפשוטו**, אבל באמת בדורנו החלש כבר קשה להתקיים על לחם בלבד.

ובשיחה למקורבים העיר רבנו, כי היום רמת החיים עלתה ולא רואים אנשים שדי להם בלחם פשוט אלא יש צורך בעוד מעדנים, אבל בעבר הלא רחוק כל כך **היו אנשים שאכלו לחם בלבד**. (מאחורי הפרגוד)

מיעוט תענוג

מרשימת תלמיד רבנו ששמע מפ"ק: אמר לי פעם כי ברוב הפעמים אינו מקיים את דברי הרמב"ם בהלכות דעות שיש לאכול רק כאשר רעבים כי אינו מרגיש רעב. ובהזדמנות אחרת אמר לי כי ביום של צום אינו מרגיש רעב וכי הרגשת הצום מתבטאת בחולשה בלבד, עוד אמר לי פעם כי מאכלו של רבנו החזון איש היה בשחרית פת עם לבן חלב

חמוץ, ואחר הצהרים חתיכת בשר עוף בלי פת.

מהרשימה הנ"ל: פעמים רבות כאשר הכניסו אוכל לרבנו נאנח אנחה עמוקה **"אוי וייטער עסין"** או שהיה שואל כל כך הרבה אוכל! לא פעם כאשר נכדיו הכינו לו בבוקר כוס מים נוסף, היה מוותר עליו ואומר בבת צחוק על פניו: זה כוס של אליהו הנביא. ופעם אחת יום קודם ערב יום הכיפורים, אחד מבני הבית דחק לשתות כוס נוסף בטענה שהמבנים אומרים כי גם היום יש להרבות בשתיה, בתחילה הגיב מנין להם? אח"כ שקל בדעתו ואמר נו: לשם מצוה ושתה. (מאחורי הפרגוד)

לכוף יצרו

בעניני כפיית היצר בשעת אכילה [המבואר ביסוד התשובה לרבנו יונה בשם הראב"ד] רבנו דן פעם האם מצווה לאכול פת כביצה ולקיים ברכת המזון דאורייתא, או לאכול רק כזית כאשר מעוניין למעט באכילה בדווקא כדי להתגבר על יצרו, והכריע לכוף את יצרו גדול יותר מקיום מצוה וממילא עדיף בזה. (מאחורי הפרגוד)

ח"ו לגרום ביטול תורה

וכמה פעמים הורה לתלמידים ששאלו אודות צום בזמנים שיש הרוצים לצום כמו שובב"ם וכד' שצום הוא דבר טוב למי שאינו לומד, וגם למלמד תורה אין לו לצום כי כאשר צמים העצבים נחלשים ובאים לכלל כעם עם תלמידים או בני הבית בתענית דף ב' אמרו האי בר ב' רב דיתיב בתעניתא ליכול כלבא לשירותיה. [ועי' שו"ע או"ח סי' תקע"א סעי' ב' דכ' דת"ח אינו רשאי להתענות מפני שממעט במלאכת שמים]. וסיפר רבנו כי אמם של שני האחים רבי לייב ורבי שאול קצנבלויגן התלוננה לפני הגר"א כי יש לה ב' בנים אחד מהם ממעט באכילה והשני ממעט בשינה, והגר"א אמר לאותם שני ילדים כי אין להתנהג בדרך זו, והם שאלו אם מדוע הגר"א נוהג כך שישן במעט לעת רק ד' פעמים חצי שעה ואכל ב' כזיתים בבוקר וב' בערב והשיב: כי לי יש טבע חזק אבל אחרים בעלמא אין להם לנהוג כן. (מאחורי הפרגוד)

עגבניה

היתה תקופה שהתעורר שאלות בעגבניות שהיו שם סוגי תולעים שהיה קשה לבדוקם, ובמשך שבועים לא הביאו לשיבת ארחות תורה עגבניות, והבחורים ביקשו שינסו למצוא היתר, ובאו לרבנו שליט"א ונו"נ עמו, והתפלל ואמר כמסיח לפי תומו שהוא כבר למעלה מחמישים שנה לא אכל עגבניה, ומה נורא ששבועים לא אכלו עגבניות. (מפי רא"ר שליט"א)

דם ניקוף

סיפר רמ"ד ר' שליט"א מעסקני הרפואה בב"ב: שפעם הוצרך להוציא דם מרבנו לצורך בדיקת דם, ואחר שהוציא הבחין שאי"ז מספיק וצריך להוציא שוב דם, ואמר לו רבנו שיוציא מאותו מקום שהוציא קודם, ואמר לו רמ"ד שזה יותר כואב ויותר קשה, ואמר לו רבנו אפ"ה. ואח"כ שאלו את רבנו מה הענין בזה, והראה לדברי הגמ' בחולין ז, ב דם ניקוף מרצה כדם עולה. אמר רבא: בגודל ימין ובניקוף שני, והוא דקאזיל לדבר מצוה. ופרש"י 'ובניקוף שני' - קודם שנתרפא הראשון. וא"כ יש מעלה לקבל מכה שוב באותו מקום. ואח"כ הפצירו לאכול כמה דברים לבריאות גופו, ואמר על אחד מהם 'אני כבר עם רגל א' בקבר וכעת אתם רוצים שאהנה בעולם הזה. וביקשו [משום מיחוש במעיים] שישתה משקה מתוק מסויים, והשיב לו רבנו **שמעולם! לא שתה משקה מתוק**. ושאלו האם שתה פעם סודה, ואמר שכשהגיע לארץ היה תקופה שלא יכלו לשתות מים רגילים, והוצרך לשתות בתקופה הזאת סודה, ומיני אז לא שתה יותר.

יום היארצייט של מרן המשיגה רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל נלב"ע י"ח אדר תשד"ד

משגיח בקלצק

(תשס"ח) אמר רבינו שסיפר לו הפוניבז'ר רב שרבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ה' משגיח בשיה"ק פוניבז' בחו"ל, וביקש שיוכל להיות משגיח טוב ויהי לו משמעת רוצה גם להגיד שיעור בשיעור א' ואח"כ אמר שגם שיעור א' לא מספיק בשביל שיהי' משמעת טובה וביקש להיות מג"ש בשיעור ב', וזה לא יכלו לתת לו כי כבר הי' שם מג"ש אחר, אז הוא עזב. [וכעבור הרבה שנים הי' שוב משגיח בשיבת פוניבז' שבבני ברק עד סוף ימיו]. (צדיק כתמר יפרח עמ' ש"ב)

הקפות שניות

(ערב שמח"ת תשע"ה) שאלו לרבינו בדבר להביא כלי זמר (תזמורת) במוצאי שמח"ת, בישיבה גדולה שירקדו עוד שעה במוצאי שמח"ת, רבינו היסס ואמר אולי, שאלו לרבינו אם יש איזה התנגדות, אמר רבינו שהמשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל לא רצה שיעשו אירועים כאלה בישיבה מחשש שאח"כ באים גם נשים. (א"ה, הכל לפי הענין).

ספר מוסר

אמר רבינו ששמע בשם המשגיח זצ"ל על הקונטרס שחיבר הגרי"מ טיקוצנסקי על ברכת החמה, שזה ספר מוסר כיון שזה מחזק את האמונה.

יום היארצייט של האדמו"ר מוויזניץ בעל הישועות משה זצ"ל נלב"ע כ' אדר תשע"ב

רבינו שליט"א העריך מאד את האדמו"ר זצ"ל בתורתו ובקדושת העינים שלו, וכמה פעמים הגיע רבינו לבקרו, ובפרט בימי שמחת צאצאיו הגיע לבקרו, והאדמו"ר היה מורה לכל צאצאיו שהיו שם שיקבלו את ברכת רבינו שליט"א. [ראה עוד בגליון מט"מ תשע"ה ביקור רבינו אצל בעל הדמשק אליעזר זצ"ל]

השלום בציבור החרדי

בשנת תשנ"ו הגיע האדמו"ר זצ"ל לבית רבינו ושם דנו הרבה על השלום בציבור החרדי והושיבו אותו על כסא עם משענת אבל לא הי' בבית כסא עם ריפוד כלל וכלל, והתפעל מכך האדמו"ר ואמר שפעם האחרונה שישב בבית גדולים על כסא כזה הי' בחו"ל אצל זקנו האהבת ישראל. (צדיק כתמר יפרח) ולאחר מכן הגיע רבינו לביקור גומלין אצל האדמו"ר בשבוע פרשת חקת תשנ"ו בין הדברים אמר: המפרשים מתחבטים בביאור ענין חטא מי מריבה ועונשיו, נענה האדמו"ר זצ"ל בצחות: כנראה למי מריבה לא יכול להיות קשר ושייכות עם ארץ ישראל... (מערכת קשר איתן שע"י מוסדות ויזניץ)

א- ערלאכער איד

ביום ה' כסלו תשנ"ח עלה רבינו לומר מז"ט להאדמו"ר הישועות משה מוויזניץ לרגל נשואי נכדתו שהיו אז, ודיברו בגודל השמחה, וכשליהו אותו האדמו"ר אמר לו רבינו שאין צורך. וענה האדמו"ר אני מלווה את השכינה. א ערלאכער איד - שכינה עמהם. (הפנסק)

בימי המלחמה

פ"א הגיע רבינו להאדמו"ר זצ"ל והיה באותו תקופה חששות מלחמה בעירק, ושאל האדמו"ר את רבינו מה לומר לבחורים מחו"ל שהגיעו לארץ? ואמר לו רבינו, שאין מקום בטוח יותר מארץ ישראל ושישארנו כאן, וכך הורה להם האדמו"ר. (מפי ר"י רוזנשטיין שליט"א שהיה נוכח שם)

מכתב רבינו על בחינת תלמידי החסידות

בס"ד. הנני בזה לומר שבחנתי התלמידים של ישיבה לצעירים של וויזניץ שבנשיאותו של כ"ק האדמו"ר שליט"א ישלח ד' דבר וירפאהו, ומצאתים כלי מוכשר לקבל טהרה, ויהי רצון שכולם יעלו בתורה ויראת שמים כחפץ הוריהם ומוריהם אשר עמלים להקנות להם תורה ויראת שמים וזכות ההורים והמורים מסייעתם להיות כרצון השי"ת. הכו"ח. א.ל. שטינמן. אור ליום י"ב מרחשון תשס"ו לפ"ק. בני ברק יצ"ו

חיזוק התקנות

משא רבינו שליט"א במעמד הגדול של סיום הש"ס במחזור ה-י"א בלימוד ה'דף היומי' שהתקיים במוצש"ק פרשת ויקהל תשס"ה בביהמ"ד הגדול בקרית ויזניץ בני ברק

מורי ורבותי; שמחה גדולה וזכיה רבתי היא בסיום כל הש"ס. ובהזדמנות מרוממת זו, הזמן גרמא לחזק את התקנה החשובה שתקן הרבי שליט"א זה עשרות שנים, שכל הקהל יתקבץ לשעה קבועה ביום לשיעורי תורה ברבים, להמשיך ולהוסיף בקיום התקנה ביתר שאת וביתר עוז, וה' יעזור ובזכות כח התורה ישלח דברו וירפאהו ברפואה שלמה, אכ"ר.

במשנה הראשונה בש"ס, בריש ברכות: "מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה", ובגרמא (ג). אסברא לן שמשמרות היינו שג' משמרות היו הלילה, ומקשינן א"כ לימא עד ארבע שעות ומדוע נקט עד סוף האשמורה, והא קמ"ל דאיכא משמרות ברקיע ואיכא משמרות בארעא, ומפרש רש"י (בד"ה איכא קסבר) "ג' משמרות היו הלילה במשמרות עבודת המלאכים ושירי שלהם נחלק לשלש חלקים, ראשונה לכת אחת, שניה לכת אחת שלישית לכת שלישית". ואשמורה הוא לשון המתנה (ככפרש"י) שם ד"ה ושמר - והמתין, והיינו שהמלאכים מייחלים ומצפים מתי תבוא כבר העת שיזכו לומר שירה ושבח לפני ה', כידוע ישנם מלאכים שזוכים לומר שירה רק פעם אחת בשנה, וכשזוכים לכך הרי שמחתם עצומה עד אין שיעור, יען השגתם גבוהה ורוממה בהרבה מבני אדם קרוצי חומר [מלבד צדיקים גדולים שהתעלו למעלה מהמלאכים], על כן מבינים הם ומשכילים בגודל הזכיה שנופלת בחלקם לומר שירה לפני ה'. ובהז' יש לפרש עומק הטעם דקמ"ל דאיכא משמרות ברקיע ואיכא משמרות דארעא, להורותינו להפיק מוסר השכל מן המלאכים המתגעגעים ומלאים בערגה וכיסופין לזכות לומר שירה לפני ה', כן גם אנו נלמד להוקיר, להעריך ולהחשיב את זכיינתנו בקיום כל מצוה ומצוה המזדמנת לנו, לייחל ולצפות מתי תבוא. לידנו הזכיה לעשות נחת רוח ליוצרנו.

כעת במועד סיום הש"ס הוא עת רצון, יראה כל אחד להתחזק בעניני עבודת ה' בכלל ולתקנתו של כ"ק האדמו"ר שליט"א בדבר שיעורי תורה ברבים - בפרט, ובזכות זה יזכה כל אחד מאתנו להתקרב אל ה' ולהתעלות בתורה וביראת שמים, ונזכה וכלנו לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן סלה. (נמסר ע"י מערכת קשר איתן שע"י מוסדות ויזניץ)

יום היארצייט של הגאון הגדול רבי ברוך שמוען סלמון זצ"ל מראש ישיבת נחלת דוד נלב"ע י"ז אדר תשס"ט

רבינו שליט"א העריך וכיבד מאוד את הגר"ב זצ"ל, ופעם בעת שהגר"ב הי' בביתו ליווה אותו רבינו עד רח' חזון איש ולמרות שהגר"ב ש הפציר בו שלא ילוה אותו יותר.

והנשפט הגר"ב הגיע לנחם את בניו, אמר רבינו שליט"א על כך שכידו ביותר בתוה"ד "מען דארא דאך מכבד זיין די תורה" (הרי צריך לכבד את התורה). כן הזכיר את מעלתו המיוחדת כרב אמיתי שאינו בנמצא. והזכיר רבינו שהגר"ב ש כשהיה מגיע להתיעץ בענינים ציבוריים תמיד היה מוסיף לדבר גם בלימוד באיזה ענין. [והיה אמור להספידו בישיבה ולא יצא לפועל, ובאלול תשס"ט הגיע לישיבה ומסר שיחת התעוררות לזכרו].

הגר"ב ש סידר בישיבתו חבורת בני עליה שלומדים מוסר יחד, והיה נכנסים מידי פעם לרבינו לשמוע דברי מוסר, ראש הישיבה זצ"ל היה יוזם כינוסים אלו ואף הי' שומע בעצמו לאחמ"כ מתוך הקלטה את דברי מרן שליט"א לבני החבורה. ככוונה לא נכח בשעת מעשה, כפי שהסביר שבאופן זה הבחורים פחות ירגישו שמרן שליט"א מדבר עמם. על מנת שיקבלו הבחורים את מלוא תשומת הלב ותחושת הרוממות הישיר עם מרן שליט"א נמנע מלבוא עמם והסתפק בשמיעת הדברים מאחור. [וחבורה זה תכביה עד מאוד לרבינו שליט"א, ובי"ה מתקיים חבורה זו גם לאחר פטירת הגר"ב זצ"ל].

רשימות דברים מהגר"ב ש

ופ"א הגיע הגר"ב ש לבית רבינו שליט"א ונז"ע עם רבינו שליט"א, ואח"כ רשם לעצמו את הדברים.

יום שלש י"ט מרחשון תשס"ג בבית מוהרא"ל שטינמן שליט"א

א. דנתי לפניו בפ"י מלכים כ' הרמב"ם שמותר לעכו"ם לעבור על מצותיו אם אנסוהו אפי' לעז, דאינו מצווה על ונקדשת, אמאי כתב 'מותר הרי בישראל דעת הרמב"ם בפ"ה מיסוה"ת דחייב ואם נהרג הרי זה שופך דמים עיוני"ש. [א"ה ר"ל דחופ' מג' עבירות החמורות חייב לעבור ואסור לו למסור נפשו. ובשו"ע יו"ד קנ"ד א' פסק דעת החולקים וע' ש"ך שם].

והשיב לי הדר"ג דוחי בהם הוי עשה ועכו"ם אינו במצות עשה רק בהיתר בלבד. [א"ה ועי' תוס' סנהדרין עד, ב ד"ה ב"נ]

חקר הדר"ג אם יש לו בגד ד' כנפות ולקנות ציצית הוה יותר מחומש ואינו מחויב [כדקיי"ל ברמ"א או"ח סי' תרנ"ו] האם רשאי לילך בבגד בלא ציצית כמו דנפסק בשבת שכתב המרדכי [הנודע, פרק התכלת, סי' תתקמ"ד הובא בב"י או"ח סי' יג] דכיון שאינו יכול לעשות ציצית אינו חייב לפשוט הבגד. [גבי נפסקה הציצית שבבגדו בשבת דרשאי לילך בו בלא ציצית, מאחר דליכא איסור אלא ביטול מצוה, וכיון שהוא אנוס פטור אף שמכניס עצמו לזה].

חקר הדר"ג אם חומש [עיקר הדין דמצות עשה מחוייבין עד חומש] דוקא בהוצאות [ר"ל הוצאות לצורך המצוה] אבל אם יפסיד חומש ע"י עשית המצוה איך יהיה הדין.

לימוד מסכת שבת

באחד השנים רצה הגר"ב ש ללמוד בישיבתו מסכת שבת, וכשהתיעץ עם רבינו, אמר לו שהרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, ולכן למדו מסכת בבא בתרא. ועל אודות עמידתו של הגר"ב ש זצ"ל על משמר השבת ועניני הדת ללא פשרות אמר פעם מרן שליט"א "ישנם כאלו אשר דרכם ופעולותיהם הינן בבחינת 'ששת ימי המעשה' ואילו ראש הישיבה זצ"ל הוא בבחינת שבת..."

הגוף שלך

מנהגו של הגר"ב ש זצ"ל באמירת השיעור כללי בישיבה היה שלא להפנות גבו לארון הקודש אלא לעמוד מן הצד שלא כנגד הפרוכת, כפי שראה אצל מו"ר מרן הגרי" סרנא זצ"ל בישיבת חברון. ופעם שאלוהו שמרן שליט"א נוהג לדבר בציבור באופן שגבו מופנה לארון [וכמנהג העולם] ומדוע יש להחמיר יותר ממנו. השיב הגר"ב ש זצ"ל במתק לשונו ע"פ הווארט בנוסח הסליחות "הנשמה לך והגוף פעלך, חוסה על עמלך. הנשמה לך והגוף שלך, ה' עשה למען שמך", דשתי הבקשות מכוונות המה על שתי דרגות בבני אדם. הבקשה הראשונה, הנשמה לך "והגוף פעלך" - קאי על הגוף הגשמי, שעליו מבקשים שיחוס עליו ה' משום היותו פועל דיו - "והגוף פעלך". ועל כן, כלפי הנשמה שהיא חלק אלו' ממעל אומרים "הנשמה לך" שכולה רוחנית, אבל הגוף אינו אלא "פעלך". לעומת זאת הבקשה השניה מתחייבת לדגה נעלה מזו: "הנשמה לך והגוף שלך" - אדם הזוכה לזכך עצמו שגוף הנשמה הגוף נהיה קודש לה' - "והגוף שלך" - באדם כזה מבקשים אף על חיי הגוף בתורת דבר רוחני שיש לקיימו למען כבוד שמים: "ה' עשה למען שמך"... וסיים א"כ "מרבני אהרן לייב אין ראייה - רבי אהרן לייב זה בחינה של הגוף שלך..."

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרה"ג ר' אברהם צבי טויב שליטיא

ברגע קטן עזבתיך...

כאן ישראל נמצא כימים אלו תחת צל פתאונות פנוראפ כאוטוכוס, לקיפחו כפ את חייפם כאפ וכאפ נפלות יקרות מאפ, ופרכפ פצוצים פ' ירחס, לפקכ"פ ילח לפס את פכרו וירפאס, רפואפ לליאפ כאפרכ כתוק לאר חולי ישראל.

וכפי לנתפרסם פכרי רכין, כי אין אתנו יודע עד מה, ואין לנו לשאול - למח? רק עלינו להתחזק כל אחד ואחד בקבלת אמיתית.

ורצונן לפתיחת אפכר אחפ, ליש אראות ולפתכונ אצכפ לים, על כל פרט ופרט פקפוק, גם כרגע נרא ל פסתר פנים כפ רח". כפי לאלמין רכין פלכס ופער, לפכל כיפ מכוונת מן פלמים, מי יעלפ לאוטוכוס ומי לא יעלפ, מי ילכ כאן ומי ילכ כאן, וכו' וכו'.

ומפגיל רכין פרכפ כי אלו פצפ פאחלכפ לנכנס לאחפ כראל ארול לאוטוכוס כפ, ולשן "לא" אלות לאוטוכוס, כפ פכל מחלכות לפקכ"פ פכניס לפס כראל, כפי לפין צל או ח"ו... פכריס מכפלים למתכונ כפס.

ואמר לי ת"ח יקר כי מספר - 402 - פוא גיטריא "רק אמנפ".

ובזכות שנתחזק באחונה ובשאר חלקי התורה והמצות באחת, נזכה שירחם עלינו אבינו שבשמים, ויאחר לצרותינו די!

הקדום ינחם את כל החשפחות השבורות בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

~ ~ ~

ולתועלת הרבים הנני מביא כמה דברים מרכיני, הנזגעים לענין

- חז"ל אומרים שיראח את העולם כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה עבירה חלילה וחס - מכריע לא לטוב, ואם עושה מצוה - מכריע לטוב. ומה ששייך להכריע זה לא דוקא על עצמו, הנה יש היום כל יום תאונות דרכים, ורח"ל נהרגים אנשים, נפצעים, ויש כאלה שנשארו לכל החיים שלחם משותקים רח"ל, וכן יש כל מיני מחלות, וזה הכל מה שיש יותר מדין בעולם, יש רח"ל כל מיני צרות, ומה שלומדים יותר ומקיימים מצות יותר, היה פחות צרות..

יוצא שאם יש רח"ל תאונות דרכים, ויהודים נהרגים או נפצעים, זה אשמח! כי אם היו יותר מתחזקים, יהודי אחד יותר היה ניצול, ועוד היו ניצולים, אז כל מה שלומדים יותר תורה, ועושים יותר מצות, זה מגין על הדור, מגין על הכל, וכל מה שלומדים עוד רגע, עוד שניה! עוד מילה! זה הכל יוסיף, ויכול להיות שעוד מילה אחת תציל יהודי אחד שלא יהרג, או שלא יפצע ח"ו, בשמים הכל מחשבים בדיוק, כל שניה מחשבים, הלואי שנתחזק לחוסף עוד מילה תורה ועוד מילה תורה..

- הכל נכתב בראש השנה ויום הכפורים, בראש השנה יכתבון וביום צום כפור יחתמו, אז נכתב כל האסונות, כל התאונות, הכל הכל נגזר מן השמים, בראש השנה ויום כפור. וזה לא בחנם, יש חשבון, אדם זה צריך להיות כאן ואדם זה צריך להיות כאן, זה נסע בדיוק היום משם כדי שינצל, וזה בדיוק בא לשם כדי שיטבע, הכל יבוא במשפט. ממילא יום הדין זה נורא ואיום!

- חז"ל אומרים, חובא בילקוט שמעוני (שמואל א') עה"פ אך יקים ח' את דברו, ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק בכל יום ויום חיתה בת קול יוצאת ומפוצצת בכל העולם כולו ואומרת עתיד צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל. כתוב כאן בחז"ל התבטאות מיוחדת בת קול יוצאת "ומפוצצת", ומשמע שזה לא כמו כל בת קול תמיד, שרק אלו שחם בדרגה של כמעט נביאים שומעים, אלא בת קול זו כל אחד שמע. ומפוצצת פירושו שח"י כמו "פצצה" ששמעו את זה בכל העולם שעתיד לחולד אחד שיח"י בדרגה של צדיק כזה, ויקראו לו שמואל, וכמו שרואים בהמשך המדרש שכל אשה שחיתה יולדת בן, חיתה קוראת את שם בנה שמואל, רואים שכלם שמעו.

והנה בימינו אם אנחנו לא זוכים לבת קול אמיתי, אבל רואים האיד שקורים דברים נוראים! מכל המובנים, הן מה שיש כ"כ הרבה יריות, יום יום רח"ל יש הרוגים, [והלואי שמכאן ולחבא כבר לא יח"י], ויש כ"כ הרבה תאונות דרכים, אנשים, משפחות, נורא ואיום! מה שקורה.

וכן מה שאנשים מתים בכל מיני מחלות, אנשים צעירים, חמצב נורא! מה זה? זו "פצצה" שמפוצצת בעולם, ומה רוצים? רוצים מאתנו שניטיב דרכינו, ולא רק אנחנו אלא גם ניטיב עם אחרים, זכי לנפשיי וזכי לאחרני, זה מה שתובעים מאתנו, ורוצים שלא נשקוט! אלא כל אחד יראה גם לשפר את עצמו, וגם לראות להשפיע על אחרים.

וזו יש אפשרות לפי חמצב, וגם מורים מהשמים שצריך לעשות משחו, מבקשים מאתנו! תובעים מאתנו! ויש אפשרות, לכן כל אחד יראה לשפר את עצמו. לחזק את עצמו בתורה ויראת שמים, בחסד ובכל הדברים, שזה יכול באמת לקרב את הגאולה. חיות ועכשיו קרוב לודאי שזה הזמן של חבלי משיח, ונקוזה באמת שהגאולה כבר קרובה מאד. ומה שיותר נתחזק, נזכה שניצל מחבלי משיח, ונזכה כולנו בקרוב לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן.

~ ~ ~ מחילה איצ קנין

גיטין דף ס"ד ע"א ברש"י ד"ה דאיתיהיב למחילה, דכיון שהאמינו ומסר בידו נתרצה בהבטחתו עליו "למחול על ממונו". והוכיח מזה רבינו דמשמע דס"ל לרש"י דמחילה א"צ קנין ועי' תוס' ב"ק ק"י.ב.

~ ~ ~ והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשריך

כפי שהובא בגליון שס"ז עצת רבינו להינצל מן הכעס, ואמר שפעם ביום יזכיר לו יום המות". להשלמת הענין שאלו את רבינו אם יש עצה אחרת, היות ויש כאלה שזכרון יום המות "מפחיד אותם". חשב רבינו ואמר יעלה בדעתו את זכרון "הגיהנם", וכמו שאחז"ל בנדרים דף כ"ב כל הכועס כל מיני גיהנום שולטין בו. שנאמר והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשריך, ואין רעה אלא גיהנום. [א"ה והמותר יאמר מה כחות נפחתי...]

ולסיום בזכרוננו מלפני יותר משלושים שנה שסיפר לי א' מגדולי תלמידיו של רבינו, שכשדבר עמו רבינו בענין מידת הכעס, אמר "כבר עשרים שנה שאני מנסה לעקור מעצמי מדה רעה זו!" וכמדומה שכל מילה מיותרת.

~ ~ ~ גדולים מעשה צדיקים...

זיכני הבוי"ת לשבות בצל הישיבה הק' "נר זרח" במושב עוצם, מרשת הישיבות הק' "ארחות תורה" אשר זכו להיות "מעשיהן של צדיקים" שנתייסדו ע"י רבינו וכל דמות ותדמית הישיבה הוא לאורו של רבינו, ושלח רבינו את ברכתו לתלמידים היקרים שיצליחו ויזכו לטוב. וכאשר סיפרתי לרבינו לפני שבת שכל המושב שמרו שמיטה כדין, שאלני מנין אני יודע, אך כשבאתי לשם סיפר לי רב המושב הרב בן חמו שליט"א שבשנת השמיטה באו ללמוד בכולל כל היום, כל אנשי המשקים, ושמה רבינו.

ומדי דברי על שומרי שמיטה, סיפרו לרבינו דבר מעניין שהשנה להיפך משנים רגילות, ירדו הרבה מאד גשמים בדרום, ובצפון ירדו מעט מאד, ורצו לתלות את זה בשמירת שמיטה, שבדרום הרבה מאד שמרו את שדותיהם בשמיטה כדין, משא"כ בצפון סמכו על היתרים... והסכים רבינו שיכול להיות שזוהי הסיבה לשינוי הגדול הזה.

~ ~ ~ ביצד מברכין

לאחרונה נתבקשתי מיקר א' לבקש מרבינו שיתפלל עבורו היות ויש לו דין תורה, אך ביקש שאזכיר גם שם אביו היות ולבעל דברים שלו יש אותו שם, למשל יעקב בן רבקה. אך כשבאתי לבקש מרבינו את הברכה, טרם הספקתי לפרט, בירך "שיהי' הצדק", וממילא נפתרה הבעיה במה ששמותיהן שוין.

~ ~ ~ אדם ישר

בימים אלו נסתלקה לבית עולמה האשה הצדקנית מרת רות יעקובזון ע"ה אשת חבר להגה"צ ר' מרדכי עמרם זצ"ל שזכה להלך כל ימיו "ישר" בנאמנותו לתורה ולגדולי ישראל באופן מופלג בהתבטלות עצמיותו לגמרי ממש, כאשר יעידון בניו המופלגים שליט"א, עד כדי כך שבצואתו שכתב לפני כשלושים שנה! כתב שמנסיונו בחיים ראה שכל מי שלא הולך בדרכן של זקני הדור, הרי הוא לקוי אם בדעה או במדות, כנדפס בקונטרס הנפלא "לתת כבוד לשמי" שהוציא בנו היקר הרה"ג ר' שלמה שליט"א הנאמן בכל לב לרבינו למעלה משלושים שנה. וזכו שבא רבינו הבוקר לנחמם. המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

נשיח בחוקיק

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 107 • כי תשא תשע"ו

ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם (לא, יד)

שח המגיד מישרים הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל (מובא ב"חי ראובן"): המשגיח שלנו בישיבה היה תלמיד מובהק של הגאון רבי אברהם גרודז'נסקי הי"ד. פעם אחת הלך עמו אל אחד האדמו"רים הידועים בפולין. שאל האדמו"ר את רבי אברהם: חז"ל אומרים (ביצה ט"ז): "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיע אותם". ולכאורה – כך שאל הרבי' – לשם מה היה צריך משה להודיע? הרי מצות שבת כתובה בתורה כמו שאר מצוות התורה! הוא שאל והוא תרץ. "הקב"ה בקש ממשה: לך והודיעם שלא יחליפו את השבת בקוגל!..."

לימוד התורה בשבת

בשו"ע (סי' ר"צ סעי' ב') כתב, אחר סעודת שחרית קובעים מדרש לקרות בנביאים ולדרוש בדברי אגדה, ואסור לקבוע סעודה באותה שעה.

עיין במ"ב (סק"ה) שכתב, דאיתא במדרש, אמרה תורה לפני הקב"ה רבש"ע כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, אני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך. ועיין עוד במ"ב (סק"ג) שכתב, כתבו הספרים בשם הזוהר, שמצוה על האדם לחדש חידושי תורה בשבת ומי שאינו בר הכי חדש ילמוד דברים שלא למד עד הנה, עיי"ש.

במג"א (סק"א) כתב, וצריך להיות שהדרשה תהא להורות לעם את חוקי האלוקים ואת תורותיו ולהכניס יראת שמים בלבם ולא כמו שנוהגין עכשיו, עכ"ל. והיינו דאף הדברי אגדה הנאמרים ונדרשים בשבת צריך להיות דברים המדריכים ליראת שמים ומידות טובות ולא סתם דברי אגדה בעלמא.

ומה שנהגו בדברי אגדה הוא משום שהיו דורשים בשביל ההמון עם שיבינו, ועל כן איננו במקום ההלכות שזה עיקר התקנה.

עונג שבת לתלמידי חכמים

עיין בבית יוסף סי' רפ"ח שהביא מהירושלמי דגרסין התם, רבי חגי אמר לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לאכילה ושתיה, רבי ברכיה אמר לא ניתנו אלא לעסוק בהם בדברי תורה. ובתנחומא מפרש לא פלגין מה דאמר רבי ברכיה לתלמוד תורה אלו הפועלים שהם עסוקים במלאכתם כל ימות השבוע ובשבת הם באים ומתעסקים בתלמוד תורה, ובמדרש תנחומא מפרש מה דאמר רבי חגי להתענג אלו תלמידי חכמים שהם יגעים בתורה כל ימות השבוע ובשבת הם מתענגים, עיי"ש. ונראה דהביאור הוא, דכיון דאדם צריך איזה זמן מנוחה, על כן יקבע התלמיד חכם יום זה לשבת למנוחה הנצרכת לו. ומש"כ "מתענגים בלמודם", צ"ל מתייגעים בלמודם. (חוט שני)

פרישות בשבת

נשאל רבינו: בשבת, שיש מצוה של עונג שבת, וביום טוב שיש מצות "ושמחת בחגך" – כיצד יש לעשות זאת עם תנאי הפרישות?

תשובה: אכן גם בשבת וביום טוב יש לכוון לשם שמים, וצריך להרגיש שגם ה"לכם" יהיה לשם שמים. (הליכות שני)

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם (לא, טז)

אמירת 'ושמרו' אחר השכיבנו נזכר בטור, והתם איכא טעם מיוחד דהוא נמי מענין גאולה דאלמלי משמרין שתי שבתות מיד נגאלין, אבל פסוקים שיש שאומרים בשאר ימים טובים צ"ע אע"פ שהם נמי שמירה הא אין חותמין בהם שומר עמו ישראל, מ"מ טעם זה דמשמרין ב' שבתות שיהא מענין גאולה ליכא בהו, וצ"ע טעם אמירתם. (חוט שני)

ויחל משה (לב, יא)

כוונה בשמו"ע ובברכת אבות

במס' ברכות (ל"ד:) גרסינן, המתפלל צריך שיכוין את לבו בכולן [בכל ברכות השמו"ע], ואם אינו יכול לכוין בכולן יכוין את לבו באחת, אמר רב ספרא משום חד דבי רבי, באבות, ופרש"י, שהוא תחלת התפלה.

וברמב"ם הלכות תפלה (פ"ד ה"א) כתב, חמשה דברים מעכבין את התפלה וכו', ודברים החופזים אותו וכוונת הלב. ושם בהל' ט"ו כתב, כוונת הלב כיצד, כל תפלה שאינה בכוונה תפלה, ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה, מצא דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו וכו'.

ובחידושי הגר"ח מבריסק (שם) כתב, דמסתימת לשון הרמב"ם מבואר דדין כונה הוא על כל התפלה שכל התפלה הכוונה מעכבת בה, והקשה ממה שפסק הרמב"ם בפרק י' (ה"א) ז"ל, מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה, ואם כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך, דמבואר להדיא דהכוונה אינה מעכבת רק בברכה ראשונה.

וכתב שם ליישב ז"ל, ונראה לומר דתרי גווני כוונות יש בתפלה, האחת כוונה של פירוש הדברים, ויסודה הוא דין כוונה, ושנית שיכוון שהוא עומד בתפלה לפני ד', כמבואר בדבריו פרק ד' שם, ומה היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו עומד לפני השכינה. ונראה דכוונה זו אינה מדין כוונה רק שהיא מעצם מעשה התפלה, ואם אין ליבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ד' ומתפלל אין זה מעשה תפלה, והרי הוא בכלל מתעסק דאין בו דין מעשה, ועל כן מעכבת כוונה זו בכל התפלה, דבמקום שהיה מתעסק דינו כלא התפלל כלל, וכאילו דלג מלות אלה, והלא ודאי דלענין עצם התפלה כל הי"ט ברכות מעכבין, ורק היכא שמכוין ומכיר מעשיו ויודע שהוא עומד בתפלה אלא שאינו יודע פירוש הדברים שזה דין מסוים רק בתפלה לבד, הוספת דין כוונה, בזה הוא דאירי הסוגיא דברכות המתפלל צריך שיכוון לבו בכל הברכות ואם אינו יכול לכוון את לבו בכולם יכוין באחת מהן וכו', עיי"ש.

ובגליונות החזו"א על חידושי הגר"ח שם כתב על מה שכתב שכוונה זו מעכבת בכל התפלה וכו' ז"ל, זה דבר שאי אפשר, דבשעה שמתעשת ולבו מהרהר בדבר מן הדברים ודאי יש כאן היסח הדעת מכוונה שכתב הרמב"ם, וכבר אמרו ב"ב (קס"ד): דעיון תפלה אין אדם ניצול מהן בכל יום, ואמרו נחזיק טיבותא לרישא כמש"כ תוס' שם מהירושלמי. ואפשר כוונת הגאון ז"ל בשעה שעומד להתפלל וכל התפלה סתמא כלשמה, וא"כ לא שייך לדון אי סגי באבות וכו', עיי"ש.

עוד הוסיף בחידושי הגר"ח שם בתוך הדברים, לדעת הרמב"ם דחובת התפלה ומצותה הוי מד"ת ואפילו להחולקים על הרמב"ם היינו רק בחיובה אבל בקיומה וענינה הוי לכו"ע מד"ת, וא"כ מתעסק דהוי דין דאורייתא בכל התורה כולה דמתעסק אינו כלום מד"ת, וכן הא דמצות צריכות כונה דנוהג בכל מצות התורה, הוי גם כן דין עיכוב שלו מד"ת ואינו תפלה מד"ת, על כן לא יתפלל, משא"כ דין כונה של פירוש הדברים המסוים רק בתפלה, הרי גם בתפלה עצמה אינו רק מתקנת חכמים, ואם כן שפיר נוכל לומר כיון דמדאורייתא מיהא הויא תפלה על כן יתפלל גם בלא יכול לכוין זאת וכו', עיי"ש.

ובגליונות החזו"א שם כתב על זה, ז"ל, לא יתכן, לפ"ז הא דפריך ל' ב' והאמר ר"א לעולם ימוד אדם [את עצמו אם יכול לכוין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל], הלא שפיר י"ל דלא היה יכול לכוין באבות ומ"מ היה חייב להתפלל וכשהרגיש בנפשו שיכול לכוין היה חייב לחזור ולהתפלל, אלא ודאי כל שאינו יכול לכוין באבות לא יתפלל כלל, וכן משמע בגופה דברייתא ואם אינו יכול לכוין את לבו בכולם יכוין באחת מהן, ואם איתא דאם אינו יכול לכוין באחת מהן גם כן יתפלל אם כן לא אשמעינן כאן תנא מידי אלא שנוכח לכוין בכל מה דאפשר אם באחת או בשתיים או בכולם, ואע"ג דיש נפקותא בכיון באבות דאין צריך לחזור ולהתפלל אע"ג דהשתא יכול לכוין ובלא כיון באבות חוזר ומתפלל, אם זה בא התנא לאשמעינן הוי ליה למנקט דיעבד, עכ"ל החזו"א.

והנה לדעת החזו"א סגי בכוונה בתחלת התפלה, וכן סגי בידיעה קלושה שהולך להתפלל. אמנם לפי דברי הגר"ח מיושב תמימת הביה"ל (ד"ה והאידינא) על מה שכתב הרמ"א דהאידינא אין חוזרין בשביל חסרון כוונה שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין אם כן למה יחזור, וכתב הביה"ל לכאורה כונתו אם סיים השמ"ע ולא כיון באבות, אבל אם עומד אצל אתה גבור ונזכר שלא כיון דמצד הדין לא יצא בזה, היאך נאמר לו שיברך עוד ברכות שלא יצא בהם אחרי דחסר לו ברכות אבות, וכן מפני שקרוב שלא יכוין נאמר לו שיברך עוד ברכות שבודאי לא יצא בהם, עיי"ש. דלעת הרמב"ם עכ"פ שם תפלה עליה, ועל כן צריך עכ"פ לצאת את הדאורייתא ויוכל נמי לומר ברכה על פי זה, אלא דלכתחילה לא יוכל להתחיל כדאיתא בגמ' דאל יתפלל. אלא דכל הראשונים לא כתבו כן.

ויש לעיין אם יוכל להמשיך להתפלל שמו"ע עכ"פ מדין ברכות כמי שאינו בקי אלא ב"ז ברכות [עיי' מג"א ומ"ב סי' תקצ"ג].

עוד ענינים:

א. למעשה אם לא כיון בתיבות בברכה ראשונה, יש לסמוך על החזו"א ולכוין כל זמן שעוסק עדיין באבות, אע"פ שהוא חידוש, כדי שלא להכנס בחזרת תיבות שהוא גם כן אינו פשוט.

ולהסובלים מנעווען אין ליתן להם לחזור אף אם לא כיונו כלל, דאם לא כן הוא הולך ומתגבר ונעשה גרוע יותר ויותר, ועל ידי שאין חוזרין בהמשך הוא מסתדר, ובשמו"ע נמי יתפלל אף אם לא יכוון, ואע"פ שהוא נידון של ברכה לבטלה מ"מ כן משמע שעושין והוא קושיא אמאי שלא להעדיף שלא יתפלל כלל. ומה שאומרים שהחזו"א לא התפלל כשלא היה דעתו מיושבת זהו רק להחזו"א עצמו, אבל בדרך כלל אין עושין כן, דאם כן אין לדבר סוף, ואפילו כשהוא טרוד מחמת סיבה מסויימת.

ב. עיין בחיי אדם (כלל כ"ד דין ב') שכתב, ברכה ראשונה נקראת אבות, שמזכירין בה אבות, וצריך ליזהר הרבה לכוין בה פירוש המילות, כי מצד הדין אם לא כיון באבות צריך לחזור ולהתפלל, אך בעוה"ר קרוב הדבר שגם בפעם שניה לא יכוין, ולכן אין חוזרין. עכ"פ נשמע מזה גודל החיוב. ועכ"פ נ"ל אם נזכר קודם שאמר ברוך אתה ה' בסוף ברכה, יחזור לומר מאלקי אברהם כו', עיי"ש.

הא דלא התיר החיי אדם להתחיל מאתה ה' כשלא כיון באבות, כנראה הוא יותר מעצם הברכה וזה אין מתירין, משא"כ אלוקי אברהם.

ג. וה"ה אם לא כיון באתה ה' מגן אברהם אינו יכול לחזור משום שהוא נמי עצם הברכה.

ד. צ"ע מה מרויח אם מתחיל עוד פעם מאלוקי אברהם אף דהא עדיין חסר הפתיחה.

ה. בשם החזו"א אומרים דאם עדיין לא התחיל ברכה שניה יחשוב הכוונה מתחילת הברכה, ומהני כיון שהוא עדיין עסוק באותה ברכה מיקרי כוונה, וכן בפסוק שמע ישראל. (חוט שני ה' תפלה)

העלון מוקדש לרפואת
אביראל בן שרה

גליון ס"ו, פ' תצוה
י"א אדר-א' ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

שִׁפְּהַּ יְהִיָּה לְפִיו סָבִיב

(שמות כח, לב)

מ'עיל מכפר על לשון הרע. אמר הקב"ה:
יבא דבר שבקול [פעמוני המעיל
הנשמעין] ויכפר על מעשה הקול' (מעילה
ט"ז, ע"א)

חלק משיחה שנאמרה בכולל 'הוד
צבי', רמה"ש - כ' אדר"א תשע"ד

טוב מאוד שאלה שעוסקים בצרכי ציבור
באמונה פרסמו והפיצו את בקשתו של החפץ
חיים להרבות בלימוד דיני לשון הרע.

בחינו של החפץ חיים לא עלה בדעתו של אף
אחד שהספר 'חפץ חיים' יתפשט כל כך בכל
תפוצות ישראל, עד שקם אחד שקראו לו 'חפץ
חיים מספר שתיים', הרב סגל ממנצ'סטר שעשה
דף היומי על החפץ חיים, ואלפים ורבבות
לומדים את זה. וזו אחת הזכויות הגדולות של
עם ישראל ואף החפץ חיים כתוב שזה גם מקרב
את הגאולה.

כשאני הייתי ילד היו צדיקים יחידים ובודדים
שנזהרו מלשון הרע ועכשיו בדור הזה, הרבה
גברים ונשים נזהרים מלדבר דיבור שיש בו
איסור לשון הרע, ואף אל פי כן הדבר עדיין
צריך חיזוק.

החפץ חיים הביא בכלל ב' את הגמרא במסכת
בבא בתרא^א 'כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא
אין בה משום לישנא בישא' יש הרבה פרושים -
לכאור' אפשר לפרש שרבה בר רב הונא שאמר
'באפי תלתא' מתכוין לאדם שמדבר דבר שנראה
כלשון הרע, אם את אותו דיבור שמדבר הוא
מספר לאיש אחד זה אסור, אבל אם מספר
לקבוצת אנשים - לשלושה, מותר. אבל זה דבר
שקשה להבין אותו. למה מותר, הרי בדיבור של
איסור - אם מדבר דברי גנות על איזה אדם, הוא
מכשיל שלושה אנשים לשמוע לשון הרע וכל
שכן אם אדם דובר בהרצאה או בדרשה בפני
רבים. כך מקשה בספר חפץ חיים, והביא ע"ז
כמה פירושים.

תלמיד חכם, ולא יודעים בדיוק מה הדרגה שלו.
הוא מספר עליו, אתם חושבים שהבחור הזה
כזה תלמיד חכם, אני מכיר אותו מקרוב והוא
בקושי יודע מסכת אחת. ואם זה יתפרסם לא
יקחו אותו לשידוך הזה. אומר החפץ חיים, שזה
נקרא שלילת המעלות של האדם, זה גורם לו
נזק.

או אדם שעושה עסקים, אנשים משקיעים בעסק
שלו כסף כדי להתפרנס, ולא כולם יודעים שהוא
כלל לא עשיר, הוא עני. הוא לווה כסף והכל
משועבד לבנקים. אם יש אדם מסוים שרוצה
לעשות איתו עסק מותר להגיד לו תזהר אבל לא
צריך לפרסם את זה (אם לא לתועלת) לאנשים.
אבל סתם כך שיושבים על ספסל לנוח ואחד
אומר אתה יודע פלוני ההוא ירד מנכסיו ואם
ישמעו איש מפי איש אף אחד לא ירצה להיות
שותף אתו, אנשים יברחו ממנו - זה דבר שגורם
הפסד בגופו או בממונו וזה לה"ר. זה לה"ר
מסוג אחר, זה לא נקרא שאומר דברי גנות, זו לא
עבירה להיות עני, לא עבירה אם לא הצליח
לגמור את כל הש"ס, וגם לא מידה רעה, אבל
הוא כן מספר דברים הגורמים להוריד את הערך
שלו. על זה אומר הרמב"ם שאם כבר נאמרו
הדברים בפני ג' שיודעים בין כה וכה וכבר
נשמע הדבר וההיזק כבר ישנו, אם אח"כ אחד
מהג' סיפר עוד פעם אין כאן לה"ר, כי דיבור
כזה אינו לה"ר מצד עצמו, לא מספר דבר רע
עליו מי שהוא לא חכם מספיק אין זה עושה
אותו לאדם רע. או שמספר עליו שהוא לא חריף
כ"כ.

אבל אם הוא מספר עליו דברים שבגנותו,
שפלוגי הוא מושחת או פלוני הזה עשה עבירות,
אסור לספר עבירות על יהודי, לפי הפירוש של
אמור"ר זצ"ל גם לאחר שסיפרו לג', כי יש הבדל
בין אם האיסור הוא בגלל המילים האלה שהם
מילים אסורות שמוציא מהפה מילות גנאי, ואז
זה כמו אכילת חזיר. לבין מילים שהם בגמרא
של הנזק, כאשר המילים עצמן כשרות, פלוני
יודע ללמוד יותר או פחות, עשיר או עני, אין
בזה שום עוון, כאן האיסור הוא על דבר שיכול
להתגלגל מזה - גרמא בנזקין. על זה אומר
הרמב"ם שכאן זה לא גרמא בנזקין כי מה בעצם
הנזק, שיוודע ברבים מצבו, א"כ זה כבר ידוע
ברבים, ג' זה רבים, אז אין איסור לשון הרע
בכך.

היה גר ברמה"ש זקן אחד שחי מאה ושמונה
שנים, הוא היה מספר זיכרונות. הוא היה אדם
שגר ארבעים שנה באמריקה, אח"כ בגיל
שמונים עבר לגור ברמה"ש. הוא היה היחיד

יש על זה פירוש של בעלי התוספות (שם) שכאן
עוסקים במקרה שהדיבור הזה שהוא בעצמותו
יכול להתפרש שהוא אינו דבר רע ובפני שלשה
הוא נזהר להגיד את זה בצורה כזאת שזה לא
פוגע בכבודו של השני אבל כשהוא אומר זאת
בפני אדם אחד ששומע אותו, במצב כזה הוא
פרץ יותר ולכן צריך להיזהר היותר.

ישנו הסבר שני, שיטת הרמב"ם^ב, מדובר פה לא
על המדבר בפני שלשה אלא דבר שידוע
לשלשה, דהיינו דבר שמישהו סיפר כבר לשלשה
אנשים. ואם שלשה אנשים יודעים זה דבר
שמתגלגל הלאה ומתפרסם בכל העולם, ולכן
אחד שהוא אחד מהשלשה או רביעי ראה שכבר
ג' שמעו את זה, לכן מותר לו לספר לאדם רביעי
וחמישי כי אינו מוסיף אש למדורה לא מוסיף
שום נזק, כיון שהוא בין כה וכה יודע.

כותב שם החפץ חיים (על דברי הרמב"ם) למה
דבר כזה מותר לספר? עיקר הטעם הוא כי דבר
זה שמתפרסם אז האיש המושמץ, אם אנשים
יודעים שהוא עשה עבירה כזאת יפול ערכו
בעיניהם אחר כך, ואם ג' אנשים יודעים כבר אז
בין כה וכה שרפו אותו כבר. יוצא שלא מוסיף
לו שום נזק.

אבי מורי זצ"ל דייק מהרמב"ם בדרך אחרת -
אם מספרים לה"ר על משהו, דוגמא, ראיתי
אותו שעשה עבירה כזאת, או שאומרים שפלוגי
הוא אדם עם מידות רעות, כגון בעל גאוה גדול,
עצם הדיבור הזה הוא דיבור של עוון, ואסור
אפי' כבר מפורסם ולא מוסיף נזק (אם אדם הזה
הוא רשע מרושע אדם שהוא בגדר לא עושה
מעשה עמך, אז מותר לגנות אותו אבל אם הוא
עושה מעשה עמך ואפילו אמת לא צריך לפרסם
על יהודי מעשים רעים). לפעמים מותר לתועלת
להגיד לתועלת הדברים.

ברמב"ם הלכ' דעות פרק ז' יש כל מיני
דוגמאות ללה"ר, אבק לה"ר, מספר בגנות חברו
אפילו שזה אמת, על מידות רעות או מעשים
רעים שעשה. ואח"כ כתוב בהמשך הל' ה' -
"...הַמְסַפֵּר דְּבָרִים שְׁגוּרִים אִם נִשְׁמָעוּ אִישׁ מִפִּי
אִישׁ לְהַזִּיק חֵבְרוֹ בְּגוֹפוֹ אוּ בְּמִמּוֹנוֹ... הֲרִי זֶה
לְשׁוֹן הָרֶעַ." כאן אומר הרמב"ם עוד סוג של
לשון הרע - 'מספר דברים שאינם עבירה או
גנות, אלא שאם אנשים ידעו את זה זה עלול
לעשות לו נזק, אע"פ שאינו עבירה.

החפץ חיים מביא דוגמא של בחור שלומד
תורה, ויש שדכנים המציעים את הבחור
לשידוכים לעשירים שרוצים לקחת לביתם בחור

^א רמב"ם, דעות פ"ז, ה"ה

^ב בבא בתרא ל"ט, ע"א

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, נסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

ספר התורה, וא"כ עיקר הקשר לתורה זו הקריאה בתורה, קוראים ג' פעמים בשבוע שתיקן כבר משה רבנו ע"ה, בשבת בבוקר ז' קוראים (שהרי השמיני הוא מפטיר) ועוד ג' במנחה של שבת, ביום ב' עוד ג' ויום ה' ג'כ, סה"כ 16 קוראים, זה בגי' בד', וכן הציווי בתורה לצפות את הבדים בזהב, וגם זה רמז, זה"ב רמז ליום ז' שבת ה' חמישי וב' שני שבהם קוראים בתורה. ולכן לא יסורו הבדים מן הארון, דהיינו עם ישראל לא תשתכח התורה ממנו, ולא יופסק הלימוד.

ועוד רמז לדבר שהבדים לא יסורו מהארון (והארון רמז לתורה ולומדיה) שהוא עמוד התורה, והמזבח עליו מקריבים הקרבנות, וכשאין בהמ"ק קיים - אין מקריבים קרבנות. אבל הארון שהוא עמוד התורה גם כשעם ישראל יוצאים לגלות, גם כשאננם בארץ ישראל יותר, לימוד התורה נמשך בכל מקום. וזה רמזו בבדים שהם להעביר את הארון ממקום למקום, כך התורה ולומדיה, אינם תלויים בשייכות למקום מסוים, וניידים.

לגלות עצמה יש תפקיד של תיקון, שבכל מקום על פני הגלובוס שעם ישראל לומדים שם תורה יש בזה תיקון. ובכל דור היו מרכזי תורה גדולים וכשגלו ממקום אחד עברו מרכזי התורה למקום אחר. כשגלתה תורה מבבל ונחרבו ישיבותיה, גלו לג' מקומות, לתוניס - ג'רבה, ולספרד וגרמניה. רבנו חננאל פתח גם מרכז תורה גדול באיטליה. ובגירוש ספרד עבר מרכז התורה לסלונקי ושאר מדינות הבלקן, ומגרמניה לפולין וליטא.

כשר חיים וולוז'ינר פתח את ישיבת וולוז'ין הוא שמע שיש כבר עשרה יהודים באמריקה שהתחילו להגיע לשם, והתבטא שזה עוד יהיה מרכז תורה גדול.

החפץ חיים זצ"ל שמע שיהודים שמהגרים לאמריקה מפסיקים לשמור שבת וכשרות מפני שהניסיונות שם היו גדולים, שם יום המנוחה הוא יום ראשון ובשבת גדולים לעבוד. לכן רבים ירדו מהדרך. על זה אמר לי אבי מורי זצ"ל שלא לחינם קוראים למדינה הזו אמריקא, עמריקא שזה כמו עמא-ריקא (עם ריקני) שהם ריקים מתוכן. אבל בדורנו נתקיימה התחזית של הגר"ח מוולוז'ין. ואמר הח"ח זצ"ל שבסופו של דבר מרכז התורה יחזור שוב לארץ ישראל. הרב מפונבוז' זצ"ל אמר שדבר כזה קורה בדור שלנו איך שמרכז התורה חוזר לארץ ישראל.

אם כבר מדברים בעניין בדי הארון, קראתי באיזה ספר רעיון שלישי - שהבדים הם תומכי התורה, מי שתורם מכספו כמו שאמרנו שהארון זה עמוד התורה, והוא עומד על בדים, יש לו בדים להיות נשען עליהם. ומי שתורם לתורה מחזיק תורה ולכן כשיבוא לשמיים ישב יחד עם לומדי התורה שתמך בהם, כמו יששכר וזבולון במחציתם, ולא יפרידו אותם.

לו - כי כבר טעמתי טעם של נבלות וטרפות, מיד אדם הכהן גרש אותו - אם כבר אכלת נבלות וטרפות, סימן שאתה לא מתאים להיות תלמידי שלי, אצלי התלמידים לא אכלו טרפות עדיין, אני מלמד אותם קודם כל איך להיות תלמידי חכמים, כדי לדעת לקלקל בחורי ישיבות, צריך להיות כמו תלמיד חכם, אתה לא מתאים לחבורה שלי. יה"ר שנוכה שיתקיים הפסוק שאמר דוד המלך^ג, 'ואני בתומי אלך פדני וחנני'.

הַבְּדִים

נאמר ברעוא דרעיון. שב"ק תרומה תשע"ו. בביה"כ המרכזי ברמה"ש

פרשת תרומה^ה מתחילתה ועד סופה עוסקת בבניין המשכן וכלי המשכן. בתורה ישנן הוראות כיצד לעשות את כלי המקדש. בארבעה מכלי המקדש כתוב שעושים טבעות בצדדים ובטבעות מכניסים בדים, מעין מקלות כדי לסחוב ולשאת אותם בהם. זאת עושים לשולחן, למזבח הפנימי והחיצון ולארון. כמו שזכור לי מימי ילדותי ברוסיה שהיה נושא שואב המים את הדליים שהיה תולה במקל וכך נושא אותם על הכתף.

למנורה, מכל כלי המשכן הללו, לא היו טבעות, את המנורה היו אורזים בתוך שק מעור תחש ואת השק קושרים ותוחבים מוט וכך היו נושאים אותה, ככתוב^ו "וַנִּתֵּן אֹתָהּ וְאֶת פֶּלֶיָהּ אֶל מִקְשֵׁה עֹר פָּחַשׁ וְנָתַנָּה עַל הַמֹּט".

ובכל הכלים כשמגיעים למקום חניית המשכן, מוציאים את הבדים מן הכלים, רק בארון אין מוציאים אותם, ככתוב **'לא יסורו ממנו'**, שאין מורידים את הבדים ואם הסיר משהו את הבדים, חייב מלקות, שזהו לאו 'לא יסורו ממנו'.

כששלמה המלך ע"ה השלים את בניין בהמ"ק הכניסו את הכלים ללא בדים - שלחן, מזבחות וכו' ואת הבדים גזזו, כמו שגזזים תפילין שלא משתמשים בהן יותר, כך גם את הבדים שמו בגניזה. אבל בדי הארון נשארו. וַיֵּאָכְרוּ הַבָּדִים ... וַיִּהְיֶה שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה^ז, וצריך ביאור מה נשתנה כלי זה, שהבדים צמודים אליו.

הכלי יקר^ח מביא רמז לעניין, המלה 'בדי' בגימטריה זה המספר 16. שהרי בארון היה מונח

ברמה"ש שהיה לו מקרר חשמלי מאמריקה שהביא איתו. בכל הבתים לא היה מקרר כזה מודרני, היו קונים קרח והיו שמים בארון מיוחד שהקרח היה מקרר את כל הארון הזה, זה היה מעין ארון עץ ופח ששומר קור ועד מוצ"ש הקרח היה עוד קיים. הוא היה מספר על הגדולים שהכיר על ר' ישראל סלנטר ותלמידיו, הוא סיפר שבא לעיר שלהם אברך צעיר שקראו לו ר' שמחה זיסל (שאח"כ עבר לקלם) ופניו מאירים כמלאך אלקים.

הוא סיפר שפעם בא החפץ חיים לעיר שלו, ואמר - אני הייתי אברך אמין ותקיף אמרתי לח"ח בעצמו דברי תוכחה ולא פחדתי ממנו, וכך הסיפור, לעיר שלהם הגיע תושב חדש שאסף בחורים ואברכים צעירים בעלי כשרונות וקבע להם שיעור ללמוד בעיון רי"ף עם 'בעל המאור' וה'מלחמות'. כשבא החפץ חיים לעיר שלהם אמר שהאיש הזה, התושב החדש, הוא רשע ואסור ללמוד תורה ממנו, תפסיקו ללמוד את השיעור הזה. אמר אז אותו זקן לח"ח: חיברת ספר 'חפץ חיים' שלא להגיד על יהודי לשון הרע, אז למה אתה אומר עליו שהוא רשע? הרי הוא מסביר כ"כ יפה את הסוגיא. אני לא יודע מה ההמשך אם בסוף הח"ח ענה לו או לא.

שאלתי אותו איך קראו לאדם הזה שאמר את השיעור? אמר - "ברק"ה (בערל) ברק"ה מכלישקער^ט, מהעיר מיכאלישוק. הרבה רבנים שהזכירו את שמו הוסיפו 'ימח שמו וזכרו', אבל בעיר ההיא לא הכירו את מעלליו, הוא היה ת"ח גדול והיה כותב מאמרים. מומחה גדול בדקדוק ואפי' כתב ספר וקרא לעצמו 'אדם הכהן', אד"ם זה ראשי תיבות - אברהם דב מכלישקער - היה גם כהן. ורבני הדור הזהירו שלא יתקרבו אליו.

בוילנא הייתה לו מדרשה עם תלמידים אפיקורסים, הוא לימד אותם איזה שאלות לשאול על התורה שבע"פ ועל סמכות חז"ל, ואותם תלמידים יצאו לתרבות רעה. החפץ חיים היה יתום והלך לוילנא לקרובי משפחה ללמוד כשהיה כבן שלוש עשרה. אד"ם הכהן קירב אותו ומסר לו שיעור. החפץ חיים אמר שהיה לו נס שהיה לו חוש הריח להתרחק מאיש בלי יראת שמיים, כי עדיין לא נתגלתה מהותו האמיתית. כלומר כמעט שהייתי תלמיד שלו. ואמר 'ברוך שעשה לי נס במקום הזה', החפץ חיים עצמו היה בסכנה ליפול במלכודת של אותו רשע אד"ם הכהן.

היה ידוע שתלמידים שלו, אחרי כמה שנים שלמדו אצלו, נתחברו לכת המשכילים הכופרים אכלו חֶלֶב נבלות וחזיר. מספרים שפעם אחת בא אליו תלמיד חדש ואמר - אני רוצה ללמוד אצלך איך להיות אפיקורס מכת המשכילים, שאוכל להשפיע על אחרים. הוא שאל אותו מה כבר למדת? אמר - כלום, למדתי בקושי קצת חומש, גמרא כן למדת? אמר לו לא! ענה לו, אם לא למדת אז למה אתה רוצה ללמוד אצלי...? אמר

^ג תהלים כו, א'

^ד בעצת מרן שליט"א הדפסנו השיחה בפרשתן משום שיש בה עניינים הנוגעים גם לה.

^ה במדבר ד', י'

^ו שמות כה, טו

^ז מלכים-א ח', ח'

^ח שמות כה, יג

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". כי תשא גליון מס' 52

ד"ר

"האדם השלם"

**וַיֵּתֶן אֶל מֹשֶׁה כָּכֶלֶתוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹקִים (לא, יח).
לַחַת כְּתִיב שֶׁהֵיוּ שְׁתֵּיהֶם שׁוֹת (רש"י).**

ביאור דברי רש"י: גודל הלוחות היה מצומצם, מידת האורך והרוחב של שניהם היתה שווה, לא זה גדול מזה ולא זה מזה (לקוטי הלכות ח"ב הקד' א). והוסיף רבנו (שמירת הלשון ח"ב פכ"ז) לבאר, שמפני כך היו נראים כלוח אחד ממש, ודבר זה מרמז לנו שהדברים הכתובים ב' הלוחות חשיבותם שווה. שהנה ידוע, שבלוח הימני היו כתובים ה' הדברות הראשונות [אנכי, לא יהיה, לא תשא, זכור את יום השבת, כבד את אביך], שהן מצוות שבין האדם למקום. ובלוח השמאלי היו כתובים ה' הדברות האחרונות [לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב, לא תענה, לא תחמד], שהן מצוות שבין האדם לחברו. מכאן נלמד, שכל המצוות שוות בחשיבותן. נוסף על כך, ב' הלוחות היו נראות כלוח אחד גדול ושלם, וזה מרמז לנו, שכל המצוות הן חטיבה אחת, וכשחסר לאדם מצוה אחת הרי הוא חסר מכל בניינו הרוחני.

לכן, כשהתורה מצווה אותנו לקיים את כל מצוותיה (דברים לב, מו-מו) "אשר תצום את בניכם לשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת", היא מוסיפה "כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם". כלומר, אל תחשוב שיש מצוות שהן חשובות לעצם חיותו של האדם, וישנן מצוות שהם רק לכתחילה ליפות האדם וכדו', והן 'רקות' מתוכן חיוני. על כך מזהירה התורה 'כי הוא חייכם', כל המצוות ללא יוצא מהכלל מחיות את האדם, וכשמחסר אחת מהם מחסר מחייו. וכשם שבבניינו הגשמי של האדם המורכב מרמ"ח אברים ושס"ה גידים, בכל אבר ואבר יש חיות וכל האברים נצרכים ומוכרחים לאדם. כן הוא במצוות, שבכל מצוה ומצוה יש חיות לאדם, וכולן ללא יוצא מהכלל נצרכים ומוכרחים לחייו הרוחניים.

שלמה המלך ע"ה בסיום ספר קהלת מלמדנו, שאין האדם נחשב ל'אדם שלם', אלא אם כן הוא מקיים את כל מצוות התורה. שאמר (יב, ג) "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם". כלומר, על ידי שהאדם נוהר מלעבור על כל העבירות ולקיים את כל המצוות, רק אז הוא נקרא 'אדם שלם', מפני ש"כי זה כל האדם". וכשם ששלמותו הגופנית של האדם, היא רק כשיש לו את כל האברים והוא שלם בכל אבריו, וכשנחסר לו אחד מהאברים, הוא נמאס הן בעיני האנשים ואף בעיני עצמו. כן הדבר בשלימות הרוחנית-נפשית, אימתי האדם נחשב ל'אדם שלם' רק בשעה שמקיים את כל מצוות התורה, וכל המצוות חביבות עליו בשווה. וכשאחת מהמצוות מזולזלת בעיניו, אינו נחשב כבר ל'אדם שלם'.

על כן, כשם שכל אדם רץ לקיים את מצוות שופר וכדו', כן עלינו לרוץ אחר כל מצוה אף ממצוות שבין אדם לחברו, כגון: צדקה, גמילות חסדים, החזקת מי שמתה ידו, קבורת מתים, בקור חולים, הכנסת אורחים, השבת אבדה, השבת העבט, תשלומי שכר בזמנו, ועוד. וכן עלינו לברוח מכל עבירות שבין אדם לחברו, כגון: גזל, חמס, אונאה בממון, רבית, להונות לזולתו, להלבין פניו, ועוד. וכן עלינו לשמור בקיום כל מצוה ממצוות אלו כשעולה בידינו לקיימן, כשם שאנו שמחים בקיום המצוות שבין אדם למקום. וכן אנו מתפללים בכל ערב: 'על כן, ה' אלוקינו, בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך ונשמח בדברי תורתך ובמצותיך לעולם ועד'. ועלינו להיזהר, שתפילה זו לא תהיה מן השפה ולחוץ, ונשמח בקיום כל מצוותיה של התורה, ללא שום הבדל בין מצוה למצוה.

אורחות חיים במחיצת רבינו. כתיב (משלי יט, ג) "איוולת אדם תסלף דרכו". האדם צריך לשאוף תמיד לעלות מעלה מעלה בעבודת ה'. למשל, אם רגיל ללמוד שמונה שעות ביום, צריך לנסות ולהתאמץ את עצמו ללמוד יותר. אמנם אם אין בכוחותיו ללמוד רק לפי הרגלו ולא יותר, אז ישמור בריאותו ולא ילמוד יותר מדי כוחותיו. ואם לומד ונעשה חלילה חולה, נמצא שיהא אנוס עוד לגרוע משיעור לימודו שעד הנה. וזהו "איוולת אדם תסלף דרכו". שיחות החפץ חיים

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

ט"ו

פרשת כי תשא

אך את שבתותי תשמורו - השבת משפיעה על כל השבוע.

"ואתה דבר אל בני ישראל לאמר, אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם". לכאורה אינו מדוקדק כלל תיבת 'שבתותי', דהיה לו לכתוב 'את השבת תשמורו', וכעין מה דכתיב 'ושמרו בני ישראל את השבת'.

ופירשתי על פי מה שידוע דמעת שאמר השי"ת "כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם", ירדה קדושת השי"ת על כל ימי השבוע שאיש ישראל השומר שבת חי על פני האדמה, כי קדושת השבת נמשכת לכל יום, כי היא המרכז האמצעי שכל ימי השבוע יונקים ממנה. יום ראשון שני ושלישי נקראין 'אחר השבת', שהם מקבלים קדושה משבת שעברה; ויום רביעי חמישי ושישי נקראים 'קודם שבת', כי הם מקבלים קדושה משבת הבאה, כמו שכתבו הספרים.

(שם עולם ח"ב פ"ד)

ושמרו בני ישראל את השבת.

הקב"ה בירך את יום השביעי, וברכה זו הוא משפיע לכל ימות השבוע. היהודים שמלפנים היו מאמינים שהמנוחה בשבת מביאה ברכה לעמל השבוע כולו, ואילו היום מצויים בעונותינו הרבים כאלה שמאמינים שעבודתם בשבת תביא להם ברכה במשך כל השבוע; מה אווילים ונתעים הם האנשים האלה.

(הח"ח - חיינו ופעלו)

ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם.

השלט התלוי על חנותו של אדם, מודיע מה טיבה של חנות זו או בית מלאכה. הוא גם בא להעיד כי כל עוד הוא תלוי, סימן הוא שבעל העסק חי ומנהל את העסק כראוי. אפשר שישע בעל העסק לכמה שבועות, אבל השלט התלוי מלמעלה מעיד כי העסק מוסיף להתקיים. אולם אם יוסר השלט מעל העסק, הרי אין לך עדות טובה שבעל העסק העתיק משכנו למקום אחר, נטש מקום זה לחלוטין.

וכן הדבר בענין שבת. השבת היא אות בין הקב"ה לישראל, כי בששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, והיא האות על כל יהודי ויהודי, המעיד עליו כי אמנם יהודי הוא, ועל הברית אשר נכרתה בין הקב"ה לישראל. ואף אם קרה שעבר יהודי על אחת ממצוות התורה, עדיין לא פקעה ממנו יהדותו ח"ו בשל כך, שהרי כאומרו, אף אם עזב בעל העסק את עסקו לפרק זמן קצר, עדיין לא נתחסל העסק, כי השלט עדיין תלוי עליו. וזוהי השבת, כי כל עוד יהודי משמר את השבת עדיין הוא מעיד על עצמו כי יהודי הוא, ובעל העסק הוא; ברם אם מחלל יהודי את השבת, הרי הוא מסיר את השלט מן העסק ח"ו, ומעיד על עצמו כי הוא נטש לחלוטין את המקום ואת העסק, ולכן אמרו חז"ל שכל המחלל את השבת כאילו כפר בכל התורה כולה.

(משלי החפץ חיים)

הנה מענין שבת קודש אשר הנחילנו השי"ת בחסדו, ואמר "כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם", ואמר עוד "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם", מורה בעליל שנתקשר עימנו בקשר אמיץ אשר לא ינתק לעולם, ונתן לנו אות על זה בהנחילו לנו את יום מנוחתו למנוחה. והנה כל זה הוא היפך דעת דור אנוש, דלפי דעתם הנבערה אין הקב"ה מתחבר עם ברואי תבל כלל.

(שם עולם ח"ג)

ענין שבת הוא יסוד לכל התורה כולה, שמורה על הקב"ה שברא עולמו בששה ימים ונח ביום השביעי, וכדכתיב "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים וגו', ואמרו חז"ל: "כל המקיים את השבת כאילו קיים את כל התורה כולה, וכל המחלל את השבת כאילו כופר בכל התורה כולה", ועונשו הוא חיוב מיתה, כמה דכתיב "מחלליה מות יומת", ואפילו בלא התראה הוא חייב עכ"פ כרת, שימיו נכרתין.

(מכתבים)

כיצד נוכל להגיע למדריגה זו לשמור את השבת על כל פרטיה, העצה היעוצה לזו היא לזרז את עצמו ללמוד הלכות שבת, ולחזור עליהן תמיד, כדי שידע האסור והמותר. דאי לאו הכי, הרי אפילו ילמוד את כל העניינים המוסריים המזרזים לשמירת השבת כראוי, לא יועיל לו,

(שם עולם פ"א)

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

הרחוב מושך ומפתה עד למאד. מכל צד ומכל פינה שומעת האוזן הילולות וחינגאות וכל מיני דברים זרים. אפילו בסביבה שלנו ישנם פיתויים שמקומם לא יכירם אצל בן תורה. כל אלו מושכים ומשפיעים באופן לא ישיר. יודעים אנו אודות רבינו הגר"א זי"ע שהיה לומד בחלונות ותריסים סגורים. על אחת כמה וכמה בזמנינו, כמה שמירה וסייגים שאנו צריכים לעשות.

באותו ענין מוצאים אנו בתורה הקדושה (במדבר כ"ג, ט) בדברי בלעם האומר על כלל ישראל "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו". ביארו הראשונים - "שהם באים בזכות האבות הק' שהם יסודו של עולם, ובזכות השבטים שהיו ברוכים". אכן, זכות אבות עומדת לעם ישראל בכל דור ודור, אך לא די בזה. בשביל להיות ראויים לזכות אבות עלינו לשים לב לבל נתנתק משלשלת הדורות עד לאבות האומה. לכך המשיך בלעם ואמר - "הן עם לבדד ישכון", מבדילים הם עצמם בכל מיני הבדלות משאר האומות, "ובגויים לא יתחשב" - כשהם שמחים אין אומה שמחה עמהם.

לדאבונינו הגדול במשך תקופת הגלות ישנם רח"ל כאלו מתוך כלל ישראל שניתקו עצמם מן הכלל, נטמאו בגויים עד כי למדו ממעשיהם והולכים הם בדרכיהם. גם כלפיהם צריכים אנו לנהוג "לבדד ישכון". כל שומר תורה ומצוות צריך להקפיד לבל יהא לו שייכות עם אותם אלו שהתנתקו מכלל ישראל. עלינו לנהוג כלפיהם בדרך של "לא יתחשב". אל לנו להתחשב בהם, ההיפך הוא הנכון - עלינו להסתכל עליהם ברחמנות על שאיבדו את כל הנצח, איבדו את החיים. ולהרגיש את ה"אשרינו מה טוב חלקינו" שזוכים אנו לאורה של תורה.

אשרינו מה טוב חלקינו

בחור ישיבה, בן תורה ואדם המקפיד על קלה כבחמורה צריך לחיות בהרגשה קבועה ומוחשית עד למאד של אשרינו שזכינו להיות נמנים על ציבור יראי ד' ההולכים בדרכה של תורה. אדם החי בהרגשה אשר כזו הרי ששומר על עצמו מהשפעות שליליות, שומר על עצמו מפגעי הרחוב ושומר על עצמו מכל פגע רע.

אדם שאינו מרומם את עצם היותו ירא לדבר ד' עלול להגיע חלילה לידי מצב שאף החלק הטוב שקנה לעצמו, אף הקניינים הרוחניים שרכש בנפשו, אף

בן תורה

בפרשת השבוע
 קוראים אנו אודות
 בגדי כהונה.
 מוצאים אנו פירוט

ארוך נרחב ומדויק כיצד יהיו מלבושי הכהנים, כיצד יש לעשותם. אמורים הדברים הן לגבי בגדי כהן הדיוט והן לגבי בגדי כהן גדול.

תדיר היה מדבר רבינו אודות ההקבלה שבין בגדי כהונה לבין החובה על כל בן תורה להתנהג ולהראות כבן תורה, בלבושו, הליכותיו והתנהגותו. נביא בזה רסיסים מספר מדבריו של רבינו בענין זה.

פת במלח תאכל

את הדברים הבאים אמר רבינו כתשובה לשאלה שנשאל באחת ההזדמנויות. שאל אז השואל כיצד ניתן לקיים בדורינו, דור בו יש שפע גשמי גדול כל כך, כיצד ניתן לקיים את מאמר התנא - "פת במלח תאכל".

על כך השיב רבינו כדלהלן - בכל דור ודור יש לבחון את הדרגות לפי המציאות והמצב שבאותו דור. בדורינו אנו, שכאמור הינו דור של שפע גשמי, אזי הקיום של דרגת "פת במלח תאכל" הינו על ידי מיעוט המאווים והרצונות והסתפקות במה שיש. אכן גם זה אשר חננו בורא עולם בשפע רב עליו לדעת שאל לו להנות מכל אשר באפשרותו להנות. עליו לדעת שריבוי ההנאות ומילוי התאוות גורם נזק לנפש. מאידך כל התרחקות מתענוגות העולם ומעיסוק בהבלי העולם הזה, כל פעולה ופעולה אשר כזו הינה שלב נוסף בסולם העלייה של "דרכה של תורה". העבודה, העמל והמאמץ שמשקיע האדם בלימוד התורה בעיון המחשבה ובריכוז, עולה לו כמי שחי חיי צער למען התורה.

עם לבדד ישכון

זאת עלינו לדעת - הזכות שעמדה לכלל ישראל בכל הדורות, והזכות שעל ידה נגאלנו ממצרים הינה כפי שמוצאים אנו בחז"ל - "שלא שינו שמם, לבושם ולשונם". זה גם אשר עומד לנו במשך כל הגלויות.

בן תורה צריך להיות בדרגה של "הן עם לבדד ישכון", להיות מובדל מן הרחוב ומכל החברה הרעה והשפה שיש מחוץ לכותלי בית המדרש. אמורים הדברים ביתר שאת וביתר תוקף בתקופה שלנו בה צריך כל אחד ואחד לחזק עצמו עד למאד. אין זה סוד שכיום

אלו יכולים רח"ל לטבוע בים של הררי הזבל והאשפה של עניני עוה"ז.

לכך צריכים שמירה תמידית, להרגיש את האושר בחיי תורה ומצוות, להרגיש את הנצחיות, להרגיש את גודל הזכות אשר הינה מנת חלקינו על כך מאלו היחידים אשר זוכים להיות יראי ד' ולקיים את מצוותיו. עלינו לשמוח על כך שהחיים שלנו הם חיים אחרים מלאי תוכן ומשמעות. לשמוח על שאנו יודעים

להתרחק ממותרות ומתענוגות העוה"ז. באם אכן נזכה להרגיש כך הרי שממילא נוכל לעמוד במצב הזה של "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב". גם אם נהיה חלילה במצב שהאזונים יקלטו והעינים יראו דברים המשפיעים לרע (למרות שברור הוא שעלינו להישמר מכך בכל כח ובכל תחבולה), תיכף נשתדל להסיח דעת מזה, כיון שבגויים לא יתחשב.

למען דעת

מעניינו של גליון, מביאים אנו בזה

הדרכות להנהגה הראויה לבן תורה

כפי שנשמעו ונכתבו מפי רבינו

לקצר זמן הנסיעה לישיבה ע"י נסיעה באופניים

שאלה: אני בחור ישיבה שגר בקרית הרצוג בב"ב ולומד בישיבה בקצה העיר השני, במרחק כדי נסיעה של כ-40 דקות באוטובוס. ישנה לי אפשרות להגיע לישיבה בנסיעה ע"ג אופניים במשך כ-15 דקות בלבד, האם ראוי לי לקצר את זמן הנסיעה ברכיבה על האופניים, או שמא אין זה ראוי לבן תורה.

תשובה בכת"י: אם ברור לך על מדת הזהירות לשמור עצמך בנסיעה שלא יהיה ח"ו תאונה בדרך, וכן שיהיה בבוקר השכם ובערב באיחור הזמן, שלא יוכל לצאת חילול כבוד בן ישיבה, והיות שכוונתך לש"ש שלא יקח הנסיעה הרבה זמן, יש להקל, ותתפלל ותבקש מה' שלא יהיה שום מכשול ותקלה ע"י הנסיעה. ויותר טוב אם תוכל לקבל חדר בפנימיה של הישיבה, אף שבדרך כלל יותר צנוע שישנים בבית ההורים.

בענין זה סיפר ת"ח אחד על אברך בשכונתו שסובל כבר תקופה מכאבי רגליים וחשב לרכוש אופניים שע"ז ייקל עליו ההליכה, וחישב ומצא שגם ירוויח מכך שלושת רבעי שעה ביום מחסכון הזמן שלוקח ההליכה ברגל.

ושאל את רבינו, ולאחר שרבינו התעניין לפרטי פרטים, כגון היכן ישמור את אופניו מפני גניבה וכו', ענה: דעתו של מרן בעל קהלות יעקב זצ"ל לא היתה נוחה שאברכים יסעו באופניים, כי אין זה צורת בן תורה.

טען השואל הרי כאן יש לי סיבה מיוחדת, אמר לו רבינו אני מברך אותך שמהיום והלאה יפסקו הכאבים ברגלים ותוכל ללכת בקלות. מוסיף אותו ת"ח ומספר שאכן כבר למחרת התחילו הכאבים להפסיק וניכר עליו שהולך בצורה בריאה ללא סבל.

הצורה של בן תורה היא עבודת התפילה

שאלה: האם להתנהג בתקיפות עם הבחורים כשמאחרים קום לתפילה בישיבה, כי כאשר מריבים עמם - לא תמיד הם מבינים את חומרת הענין, כיצד הדרך להתנהג בזה.

תשובה: צריך לדעת שאין ללמוד תורה על חשבון יראת שמים, ולכן אין ראוי לשבת וללמוד עד השעות המאוחרות של הלילה כשהדבר מפריע לעבודת התפילה. הצורה של בן תורה היא עבודת התפילה, ומי שאינו מבין זאת - הדבר מראה על רקבון, וממילא צריך ללכת לחומרא.

להעריך את בעלי היראת שמים

בין תלמידי הישיבה, יש בעלי כשרונות, יש בינונים ויש פשוטים, צריכה להיות ההכרה להעריך את אלו שהם "דחיל חטאין" - בעלי יראת שמים, ואם יעריכו את אלו - תהיה בכך השפעה על כל האוירה של הישיבה. יידעו שהתואר של "בן תורה" ניתן רק לזה שהוא דחיל חטאין, כי יסוד התורה הוא ג"כ רק כשיש יראת שמים.

שיהיה ניכר שהוא בן ישיבה

מתוך מכתב מיום כ"ח ניסן תשס"ג לבני הישיבות בצרפת - בן תורה צריך להיבדל במלבושו ובהליכותיו. בכל עת ובכל מקום שנמצא צריך ללבוש כבן ישיבה ולהיות ניכר שהוא בן ישיבה, ובדבר זה יש עוד תועלת כי בכך מובדל הוא מהרחוב ומכל ההשפעה שיש מחוץ לכותלי בית המדרש, וזה סייג ושמירה גדולה להינצל מכל רע... בפרט בתקופתו צריך כל אחד לחזק עצמו הרבה מאד, כי הרחוב מושך, האוזן שומעת כל מיני דברים זרים, הכל משפיע על הנפש, לכך צריך שמירה וסייג להיבדל מכל המון העם.

קריאת עיתונים

בהזדמנות נשאל רבינו זללה"ה על ידי אחד מתלמידיו הקרובים אודות ענין זה של קריאת עיתונים לבני תורה, והשיב בכת"י: איך שייך לבן תורה קריאת עיתונים, הרי זה הפסק מלהיות בן תורה!

דרך ארץ

בא' השיחות שמסר רבינו זללה"ה בישי"ק דפוניבז', אמר בין השאר: אמרו לי שיש תופעה של זריקת פסולת על הרצפה, והרי זה מראה על חוסר "דרך ארץ", ולא כך צריכה להיראות הנהגת בני תורה. בן תורה צריך שיהיה ניכר בכל הליכותיו, שהתורה השפיעה עליו, שיהיו נאים מעשיו, עד שיאמרו ראו זה שלמד תורה, אך אם ההנהגה היא הפוך, ה"ז חילול ש"ש, זה מראה שהתורה לא השפיעה על נפשו, על מדותיו.

והוסיף ואמר: הרי כולנו מייחלים ומחכים לביאת המשיח, ואם לא מתנהגים כדבעי - בשביל מה יהיה לו לבוא?!

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

אדר א' (1) תשע"ו

.....

גליון מס' 125

דברי מוסר והתעוררות

(שמות כ"ו ז') זה שאמר הכתוב אהבתי אתכם. אומר הקב"ה ראו כמה חיבבתי אתכם. תתבוננו לכם כמה מגיע הקירבה של הקב"ה עם הכלל ישראל. מן הארץ עד לרקיע מהלך ת"ק שנה ומן רקיע ראשון לשני מהלך ת"ק שנה. [צריך לדעת ולהבין שזה לא אותו הגילויים מה שעולים עם חללית ללבנה, להם אין שייכות למה שחז"ל אומרים, ואין להם שום שייכות לרקיע]. ומהלך בין רקיע לרקיע מהלך ת"ק שנה, נמצא כולם מהלך ז' אלפים שנה, וטלפי החיות מהלך תקט"ו שנה, א"צ לשער למעלה מטלפי החיות והכסא למעלה מכולם, וראו כמה חיבבתי אתכם שהנחתי הכל ואמרת לי ככם ועשו לי יריעות עיזים, ואבוא לשכון אצלכם. על כך אומרים חז"ל תתבוננו לכם כמה חביבות לכלל ישראל עם הקב"ה!

והרמב"ן מביא את המדרש על הפסוק ויקחו לי תרומה, אמר להם הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי וכביכול נמכרתי עמה שנא' ויקחו לי תרומה, כי התרומה תהיה לי ואני עמה כדרך דודי לי ואני לו, זה ע"ד הסוד. ואפשר להבין על דרך הפשטות שע"י ויקחו לי לשמי' אם האדם מגיע לידי דרגה כזאת שכל מה שעושה זה לי – לשמי בנדבת הלב, הרי הוא מגיע לקירבה כזו שהקב"ה משאיר למטה את השראת שכינתו ית' כפי ההשראת השכינה שהיה במתן תורה, וזה ע"י שצמצם את שכינתו ליריעות עיזים.

השראת השכינה לפי ההכנה להיות כלי קיבול

אמנם בתוך המצוה של ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ודרשו חז"ל בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם – בלשון רבים. לומר דבתוכם היינו כל אחד ואחד מישראל. רואים יסוד בענין בניית המשכן, שאע"פ שהמצוה היא ענין של זהב וכסף ונחושת, אבל השראת השכינה במקדש תלויה בהכנת נפשו של כל אחד ואחד מישראל להיות ראוי ששכינה תהיה שרויה בו. אשר ידבנו לבו צריך לקדש ולטהר לבו עד שהשכינה ראויה לשרות בתוכו. נורא נוראות עד כמה כל אחד מהכלל ישראל צריך להגיע ועד כמה הוא יכול להגיע, שהמקדש יהיה בתוך לבו ממש!

וזהו באמת פשט של המדרש מכרתי לכם תורתי וכביכול נמכרתי עמה, ה"ד זהו שאמר הכתוב כי לקח טוב נתתי לכם וגו', שלכאורה מה הקשר של ויקחו לי תרומה להפסוק כי לקח טוב? אלא הקשר הוא כי יסוד המשכן זה השראת השכינה, והשראת השכינה צריך להתחיל מכל המצב של כל יחיד ויחיד שיהיה במצב ודרגה שיוכל להשרות שכינה בליבו, וזה לא יכול להיות בלי תורה. הרי שכל עיקר השראת השכינה בא על ידי התורה, וזהו כי לקח טוב, וזה מה שהקב"ה אומר קיטון אחד עשו לי ובכל מקום אני עמכם.

בלי תורה לא שייך משכן – כי אין שכינה שורה אלא ע"י תורה

על הפסוק ועשו ארון עצי שיטים, אומר הרשב"ם ואע"פ

המשכן מלמד על הקירבה הגדולה בין הקב"ה לכלל ישראל

אנחנו לומדים כעת כמה פרשיות התורה על ציווי הקב"ה לכלל ישראל לעשות משכן, תחילת קיום המצוה כתוב בפסוק ויקחו לי תרומה – לי לשמי (שמות כ"ה וברש"י). מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. התנאי הראשון של עשיית המשכן צריך להיות לי – לשמי, לשם הקב"ה, ובלא הלשמה חסר בגוף המצוה. ותנאי נוסף הוא נדבת הלב, נתינת הדברים הנצרכים לעשיית המשכן צריך לבוא מתוך נדבת הלב, ואם יש שני דברים הללו יכול להתקיים ושכנתי בתוכם.

מה הענין של המצוה בעשיית המשכן? כפי מה שלומדים 'בחיידר', הענין הוא מקום שיוכלו להביא קרבנות והקרבת באים לרצון אשה ריח ניחוח לד' שיכפר על הכלל ישראל. זה פשוטו של דבר שמסבירים למי שלומד מקרא. אבל יש בזה ענין עמוק מאוד שצריכים ללמוד מפרשה זו מהו כלל ישראל, איזה קירבה יש להקב"ה עם הכלל ישראל.

מטרת המשכן להמשיך את השראת השכינה שהיתה במעמד הר סיני

והלימוד הוא עפ"י מה שהרמב"ן מפרש את הענין בריש פרשת תרומה וכתב, וסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. אותו המעלה, אותו הדרגה שהכלל ישראל זכו במעמד הר סיני בזמן מתן תורה, שד' הוריד את כסא כבודו ושכינתו למטה על הר סיני, ומאורע זה היה בזמן מתן תורה, והקב"ה רצה שהכלל ישראל יוכלו להשאר באותו הדרגה כפי מה שהם עמדו בזמן מתן תורה, שהקירבה בין הקב"ה להכלל ישראל תישאר כל הימים, לכו ציוה על הקמת המשכן להשרות שכינה בתוכם כל הימים.

ועל מעמד הר סיני כתוב בתורה הן הראנו ד' אלוקינו את כבודו ואת גדלו, כל הכלל ישראל ממש, תינוק ותינוקת ועוברין ראו בחוש את כבודו ואת גדלו, דבר שבמציאות אין להשיג כי השי"ת אין לו גוף ואין לו השגת הגוף ואין לו דמיון כלל. אמנם בזמן מתן תורה הראה ד' אלוקינו את כבודו ואת גדלו. וכן במשכן כתוב וכבוד ד' מלא את המשכן [והזכיר במשכן ב' פעמים וכבוד ד' מלא את המשכן כנגד את כבודו ואת גדלו] והיה במשכן תמיד בלי הפסק עם ישראל, הכבוד שנראה להם בהר סיני. נורא נוראות!!!

לומדים מכאן, איך הקירבה של הקב"ה עם כלל ישראל, ממש צריך להיות תמיד מעמד הר סיני שהשכינה שרוייה בינינו, וכמו שבהר סיני ירדה השכינה למטה כך צריך להיות נראה המצב בכלל ישראל תמיד.

הקב"ה מלא כל הארץ כבודו, ואין לנו להשיג מציאותו. אבל

אמר ראו אהבתי אליכם שאמרת לי ככם עשו לי יריעות עיזים

במדרש תנחומא מביא על הפסוק ועשית יריעות עיזים

שבמעשה בצלאל מצינו שעשה תחילה משכן ואח"כ כלים ארון ומנורה ושולחן. כי בעשייה מוכרח להיות שיעשה קודם את המשכן, שהיכן יכניס את הכלים כל זמן שאין המשכן עשוי? אבל בציווי כתוב מקודם שנצטווה על הארון ועשו ארון עצי שיטים. ולמה? שבשביל הארון שהוא עיקר הוצרכו לעשות משכן. הפשט הוא שבלי הארון – בלי התורה לא שייך משכן, כי המשכן הוא השראת השכינה ובלי תורה לא שייך השראת השכינה.

וגם הרמב"ן אומר על הדרך של הרשב"ם. כתוב ועשו ארון עצי שיטים בלשון רבים, כמו במקדש עצמו שכתוב ועשו לי מקדש בלשון רבים, מה שאין כן בשאר מלאכות של כלי המקדש לא כתוב לשון רבים, וירמוז שבעשיית הארון ישתתפו כל ישראל בעשייתו. ומביא הרמב"ן את דברי המדרש (שמו"ר פ' לד), אמר הקב"ה יבואו הכל ויתעסקו בארון כדי שיקבלו התורה. למדנו מכאן שעיקר השראת השכינה בכלל ישראל זה על ידי התורה הק'.

צריך לחיות חיים רוחניים והחלק הגשמי יהיה רק להכרח קיום הגוף

נתבונן נא שני יסודות, א' שהמצב בכללות הכלל ישראל צריך להיות חיים רוחניים, חיים של תורה ומצוות וקדושה, וכל הגשמיות זה רק לקיום הגוף, ומה שחוץ לזה לא צריך לתפוס שום מקום, כי נמצאים אנחנו כל העת בהמשך ממעמד הר סיני, וכי במעמד הר סיני חשבו על גשמיות?! והב' צריך שכל אחד ואחד יכין את ליבו להיות משכן להשראת השכינה על ידי לימוד התורה, כי בזמן שלומדים תורה עם תנאי התורה מתאחדים בקשר אחד עם השכינה כביכול.

בעל ה'לב אליהו' אומר (בפ' תרומה) מכיון שלמדנו שכל אחד צריך לעשות בליבו מקום להשראת השכינה, והשראת השכינה שייך רק על ידי לימוד התורה, לכן אחז"ל התקן עצמך ללמוד תורה. שצריך להכשיר בנפשו מקום כדי להכניס את התורה בליבו. לא מדובר בארון קודש שעומד בבית הכנסת, ביהמ"ד, בהיכל הישיבה, אלא ארון הקודש בלבבך, וכמו שאם אין ארון קודש בבית הכנסת, הס"ת מונח בבזיון, כן האדם מוטל עליו להתקין מקום של כבוד עבור השראת שכינתו ית', והיינו התקן עצמך ללמוד תורה, בדרך ארץ ומידות טובות.

אין התורה שוכנת במי שאין לו מידות טובות

וכמו שהמדרש מביא שדרך ארץ קדמה לתורה, ואע"פ שהנהגת דרך ארץ נדרשת ונתבעת מכל אדם אפילו מגויים, מפני שכל הנברא בתבנית אדם הרי הוא נברא בצלם אלו', וכן למדנו בפ' החובל (ב"ק צ"ב) שאבימלך נתבע שהיה לו ללמוד דרך ארץ ולא למד, אמנם גם היא ההקדמה לזכות לתורה. וזה מה שאמר התנא באבות (ג' י"ז) אם אין דרך ארץ אין תורה, ופירש רבינו יונה שצריך לתקן עצמו במידות כדי שתשכון בו התורה. כי אין התורה שוכנת לעולם בגוף שאין לו מידות טובות. כי התורה שזכינו לקבל מהשי"ת קדושה היא, ולא תשכון אלא באדם שיש לו מידות טובות, וליבו מכוין להקב"ה ולתורתו, והיא ההקדמה לתורה, ולא שייך שילמד ואח"כ יתקן מידותיו, כי בלימוד התורה בחסרון מידות, הרי ילמד בשביל כבוד וגאווה, ויפלפל פלפול שלם בשביל מידת הכבוד, ולא יתכן שתשכון בכזה א' תורה.

גדלות האדם – להיות אדם גדול שייך רק אם יש לו גם מידות טובות

עוד אמר התנא, אם אין יראה אין חכמה, שצריך להקדים

היראה לחכמה, שבלא כן לא תישמר בידו החכמה. מי שאין לו מידות טובות הוא כסיל, ממילא יוצא שכל גדלות האדם יסודה היא מידותיו הטובות. מי שאין לו מידות טובות הוא יכול להיות אדם גדול, אבל אם יש לו מידות טובות הרי הוא לא מאותו החלק ואין לו שום שייכות לגדלות. לכן כמה מוטל עלינו לעמול לקנות המידות הטובות בליבנו, והדרך לזה הוא על ידי לימוד המוסר, ולהיות מקבל מרביותו בהכנעה.

ומביא שם שאחד עבר לפני התיבה בתפילת שבת בבית התלמוד בקעלם, ובחזרת הש"ץ כשהגיע לוטהר ליבנו לעבדך באמת, הדגיש את המילה 'לעבדך', לאחר התפילה אמר לו הגרש"ז זצוק"ל – הסבא מקעלם, שיותר טוב להדגיש את ה'באמת', כי לעבדך בלי האמת אינו כלום. [מי יכול לומר זאת?! רק מי שקרוב למוסר!]

אם עובד את הבורא מן השפה ולחוץ, לא מכירים בזה בשמים

עוד אמר הסבא מקעלם, ששפת שמים היא אמת ואם האדם אינו עובד את בוראו באמת, אלא מן השפה ולחוץ, אין מכירים בעולם הנצחי את שפתו כלל, כי רק שפת אמת תיכון לעד. אצל הקב"ה צריך להיות לב טהור ונפש טהורה ומידות טובות, אם האדם לא עובד באמת, אלא רק מן השפה ולחוץ ובלא לב, אין מכירים את שפתו בעולם הנצחי. ולאחר שיחה זו שאל אחד את הסבא, הרי כתוב כי אתה שומע תפילת כל פה, משמע שהקב"ה שומע אפילו שרק מתפלל בפה בלא לב? ואמר לו שזה רק בתפילת ציבור, ומשל למלך בו"ד שמגיע אליו בקשת רבים, אינו מדקדק כל כך אם הבקשה כתובה באופן הראוי או לא כתוב יפה, אבל בבקשת יחיד כן מדקדק המלך, ואם לא כתובה בדקדוק גדול לא תעלה על שולחן מלכים.

ואין בזה לקחת קולא לעצמינו, כי תפילת רבים מסתמא זה כשמבקשים ומתפללים על רבים, אבל תפילת יחיד בתוך ציבור של רבים זה לא נקרא תפילת רבים.

יחידי הדור הלומדים בקדושה וטהרת המידות זוכים ששכינה מדברת מתוך גרונם

עכ"פ למדנו שיסוד היסודות להשראת השכינה זה לימוד התורה. ואחז"ל במנחות (דף ק"י) מאי דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם, כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה ומנחה חטאת ואשם. אמר רבא עולה ומנחה הוי מיבעיא ליה? אלא כל העוסק בתורה אין צריך לא עולה ולא מנחה. כי כל הענין של משכן זה בשביל שיגיע לידי קדושה כזו שיהא המקדש בליבו, ולקדש את ליבו ונפשו שייך רק ע"י התורה. אם אחד לומד וכל עסקו רק בלימוד התורה, בזה מכשיר בעצמו מקום להשראת השכינה, כי אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד.

ממילא זה לא פלא מה שאנחנו רואים ביחידי הדור, שממש כל דיבור שלהם זה דבר ד', השכינה מדברת מתוך גרונם.

והאופן של לימוד התורה צריך להיות 'התקן עצמך ללמוד תורה' – במידות טובות, שזה הכלי קיבול שתהיה התורה בקדושתה וטהרתה סם חיים כנתינתה מסיני.

(שיחת רבינו בהיכל הישיבה מוצש"ק תצוה אור ל"ד אד"א תשמ"ט. נערך מתוך כתבי הרה"ג ר' שרגא שטרנפלד שליט"א).

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

בחודש אדר חל יום פטירת הוריו של רבינו, ונביא כמה עובדות ששמענו מפי רבינו אודותם

יושר הורי זכרה להאחיל

"איש תם וישר" היה ר' משה דוד ליפקוביץ, אשר נולד לאביו ר' מיכל יהודה, בסביבות שנת תקצ"ט.

ר' משה דוד עוד זכה בילדותו להכיר ולראות בעיניו את רבי יצחק מוולוז'ין - בנו של מייסד הישיבה רבי חיים. ברטט ובגעגועים היה רבינו מעלה על נס עובדה זו, בקושרו את עצמו בקשר הדוק לדורות קמאיים בשלשלת מוסרי התורה! - הלא רבי יצחק מוולוז'ין עצמו זכה בילדותו להכנס בהיכל הקודש של הגאון מוילנא - ואם כן, אביו, ר' משה דוד, הרי הוא דור שני לרואי פני הגאון מוילנא!

והיה זה לדידו של רבינו, קשר של רוממות, קשר מחייב ומדרבן בהתקשרותו ללא סייג לתורה המסורה מסיני ואהבתו אותה ללא מיצרים.

בעיירה 'ק'קענע' הסמוכה לוולוז'ין התגורר ר' משה דוד. לפרנסתו היה סוחר עם אנשי העיירות הסמוכות, בהן היה סובב כשמרכולתו על כתפו. שם נאמנותו וישרותו היה לשיחה בפי הכל, כשמעולם לא היה מחשב כמה יכול הוא להרוויח מסחרתו, אלא רק כמה הוא זקוק לפרנסתו, ובמידה זו היה מחשב את רווחיו. והיה אם היה מבחין לאחר זמן-מה כי פחתו צרכיו ומעתה זקוק הוא לפחות - היה מוריד מהמחיר הנקוב.

זאת ועוד, תמיד היה משתדל לצמצם בהוצאותיו, ואם אירע ונותרו בידיו איזה פרוטות, לא היה מחזיקם אצלו אפילו לא לשעה קלה, אלא מיד מחפש בין ידידיו שמוא מי מהם זקוק להלוואה.

ירא אלקים מרבים היה ר' משה דוד, וכאשר רוח הכפירה במסווה התנועות האידאולוגיות - הסוציאליזם ודומיו - החלה לנשוב בעוז באותם הימים, כשהיא סוחפת אחריה את מיטב הנוער היהודי, נחרד ר' משה דוד לעתיד צאצאיו - שלושת בניו ושתי בנותיו - ומיהר לשגרם לאמריקה, בתקוה ששם ישמרו על מסורת אבות.

אך ליגונו ולשברון לבו, הגיעה השמועה הרעה לקערווע, כי גם באמריקה פורקים מעליהם המהגרים החדשים עול תורה ומצוות. או אז מיהרה אשתו (מזיווגו הראשון) לנסוע אליהם בתקווה להשיבם למוטב, אך משהגיעה לשם מצאה כי אף שילדיה עצמם עדיין מתנהגים כיהודים כשרים (ואף ניהלו מסעדה כשרה), אבל באין חינוך יהודי לצאצאיהם אחריהם, סופם להתבולל בין גויי הארץ, ואם כן מה הועילו בתקנתם... אדרבה, באירופה - גם הרחוקים ביותר - עוד שומרים על זהות יהודית כלשהי, ומתוך כך ישנו עוד סיכוי שישובו למוטב, אם לא בדור זה אזי בדורות הבאים. לעומת זאת, יהדות אמריקה בשנים הללו גזרה על עצמה ועל הדורות הבאים התבוללות וכליון רוחני מוחלט.

היא בקשה והתחננה לילדיה שישובו עמה לאירופה היהודית, אך הם כבר השתרשו באוירה האמריקאית החומרית וסרבו לשוב עמה. מדוכאת לב ורצוצת נפש שבה לביתה בוולוז'ין, ומרוב עגמת נפש נפלה למשכב, ושוב לא קמה ממיטת חוליה עד שהשיבה נשמתה לבוראה.

לפני פטירתה, ביקשה מקרובה: "שמרו נא על ר' משה דוד, ומנעו ממנו בכל תוקף, לבל יסע אף הוא לאמריקה בנסיון להשיב את לב ילדינו לאביהם שבשמים. אין לי ספק, בהכירי אותם, אם יראה במו עיניו את מצבם הרוחני, שלא יחזיק מעמד".

לאחר פטירת אשת נעוריו, הוצע לו שידוך עם אשת חיל, אלמנה צעירה לימים, מהעיירה וולוז'ין. - מרת חיה ע"ה.

אאמו"ר ר' משה דוד ב"ר מיכל יהודה זלה"ה שמסר נפשו כחו ומאודו כל ימיו להדריכני בדרך הישרה להיות מתופשי התורה ולהגות בה. [הנצחת רבינו את אביו בראש ספריו]

כשגדל רבינו והגיע לגיל עשר, כבר סיים את חוק לימודיו אצל ה'מלמדים' שבעיירה בני הדור הישן, והוריו עמדו בפני שאלה קשה - היכן ילמד ילדם הצעיר. לבית הספר בדמותו החדשה, לא רצו לשולחו. בית הספר היה סמוך לביתם (גם הוא עמד ברחוב סמורגון), ובמו עיניהם חזו בטיבם של תלמידיו - אבל מאידך אי אפשר היה להותירו ללא כל מסגרת חינוכית.

בדעתו של ר' משה דוד עלה רעיון: הוא פנה אל בית הישיבה הסמוך, וביקש לו בחור או אברך, שילמד בכל יום עם מיכל יהודה הצעיר, במשך שעה או שעתיים, ובשאר היום יחזור וישנן את תלמודו.

ר' משה דוד הישיש, כבר עזב זה מזמן את עסקיו, ועיקר כלכלת ביתו התבססה על תמיכה בת שלושה דולרים שנשלחו אליו מדי חודש מבניו שבאמריקה.

מתוך אותם שלושה דולרים הופרשו שני דולרים (דולר באותם ימים היה שווה בערכו לכתשע ז'וטי פולניים). ללימודו של מיכל יהודה - כשבני המשפחה מצטמצמים ומסתפקים ביתרה בת דולר אחד בלבד! הסכום הנכבד שהושקע כתשלום עבור 'מלמד פרטי' למיכל יהודה, לא היה נחשב למאומה בעיניו של ר' משה דוד, מול התועלת בהתמסרותו המוחלטת של המלמד ולהשקעתו בתלמידו בכל כוחו ומרצו.

"עד יומו האחרון" - אמר רבינו - "מוכן היה אבי מורי זכרו לברכה, להקצות כל סכום כסף כדי להבטיח שילמדו אתי טובי המלמדים! וגם לאחר מכן, כאשר ביקשתי לנסוע לישיבה, תמיד חקר ובדק שיש שם את כל התנאים על ידם אוכל לשבת ולהתעלות בתורה! מסתבר, שהקרבתו הרבה למען לימודי והתפילות שבודאי נשא, הביאו אותי אל המקום בו אני נמצא כיום - בין כתלי בית המדרש".

ובאחד משיעוריו, כאשר סיפר רבינו על מסירתו של אביו ללימוד תורתו, סיים והפטיר: "הרי יש מצווה של כיבוד אב אפילו לאחר מיתה... וכשאני מזכיר את זה, הריני מקיים בזה מצוות כיבוד אב...".

וכך לימים ציין רבינו בראש אחד מספריו את הודאתו לבורא עולם "על כל הטוב שגומל עלי... ושמר עלי וגידל אותי באהלה של תורה, וכל זה בזכות הורי נוחם עדן... שמסרו כל מאודם וחשכו פתם מפיהם, בכדי להחזיק עבורי רב ומורה דרך לתורה".

והוא מוסיף ומדגיש, כי "זכירת חסד זה צריך להישאר לעד עולם, לי ולזרעי שיחיו, כי הוא החסד הכי גדול שכולל כל החסדים!"

ר' משה דוד, לא הסתפק בכך שמסר את בנו לרשות בני הישיבה, אלא מתוך רגש האחריות שבו לעתיד בנו, היה מעת לעת פוקד את היכל הישיבה ומאזין בהנאה ללימודם המשותף של בנו עם מלמדו.

אשת חיל

אם רבינו מרת חיה, נולדה לאביה הצדיק רבי משה לוויט, שמש הקלויז שברחוב וילנא בוולוז'ין, ולאמה מרת ליבע, ביום י"ז בטבת תר"מ. במשכורתו שקיבל בעד שמשותו, היה רוכש עצים לחימום בית הכנסת בחורף, ובשעת הצורך היה מזמין מוילנא על חשבונו, 'כל-בו' (סידור ענק לשליח-ציבור, הכולל תפילות כל השנה) או שלט 'שויתי' גדול - במקום הישנים שבלו. לפרנסת ביתו היה מתקיים בצמצום מטלאים שהיה תופר לבגדי האיכרים שבסביבה.

מרת חיה עצמה חדורה היתה במסירות מופלאה לטובת הישיבה ותלמידיה, היא היתה תורחת למלא את צרכיהם ואף מכבסת את בגדיהם בקביעות. ועד כדי מסירות נפש של ממש למען בני הישיבה הגיעה: קרה ואחד מבני הישיבה חלה בטיפוס, ומחשש הדבקות והתפשטות המחלה, אולץ הבחור להיות מבודד ומסוגר באכסנייתו מבלי קשר עם הבריות. אך אמו של רבינו, מרת חיה, מתוך אהבתה ומסירותה לתורה ולומדיה, לא שתה לבה לחששות ולסכנות, כשהיא שמה מסווה על פיה להגנה מהדבקות, טיפלה וסעדה את הבחור עד להחלמתו המלאה.

ברגש היתה מעלה את הזכות הגדולה לה זכתה בילדותה, לשמש את רבי נפתלי צבי יהודה ברלין - הנצי"ב - שעמד בראשות הישיבה למעלה מארבעים שנה, היה זה כאשר חלפה על פני ביתו של הנצי"ב, והיא נתבקשה על ידו לרכוש בעבורו ככר לחם קטנה.

בעצב זכרה את היום המדכא 'חורבן הבית השלישי' - כפי שכונה בעיירה - יום סגירת הישיבה על ידי השלטונות ביום ה' בשבט תרנ"ב. ובערגה היתה מעלה את היום המאושר של פתיחתה המחודשת של הישיבה, כארבע שנים לאחר מכן (בשנת תרנ"ו). יום זה היה לחג בעיירה, ועם פתיחת דלתות הבנין החתומות, מיהרו כל בנות העיירה אל בית הישיבה ובידיהן כדי מים ומטליות, כדי למרק, לנקות ולשפשף את הרצפה והחלונות מרוב אבק ולכלוך שדבק בהן במשך ארבע השנים בהן היה בית המדרש סגור על מסגר. בהתרגשות סיפרה, כיצד הבריקה במו ידיה את חלונות היכל הישיבה המאובקים, כשלהבת מתורן משמחה ועליצות.

מרת חיה אחזה כל ימיה בפלך השתיקה, וכך גם חניכה תמיד את בני ביתה - לחשוב לפני שמוציאים מילה מהפה, ומשננת תדיר את הפתגם: "כשהמילה אצלך - טרם אמרת אותה לאחרים - הרי היא שלך; לאחר שהוצאת אותה מפיך, כולם בעלים עליה, חוץ ממך...".

ומעשה מופלא על מידת שתיקתה סיפר רבינו, אותו זכר מילדותו:

בימים ההם, בכל עת שאירע אסון שריפה באחת העיירות, היו בני העיירות הסמוכות רצים אל העיירה הנשרפת, אם לסייע בכיבוי או אפילו רק כדי להשתתף בצער התושבים שאיבדו את ביתם ורכושם. "זה היה אז מובן מאליו" - סיפר רבינו - "כמו שהולכים ללוויה להשתתף בצער האבדון של נפש, כך היו הולכים אז למקום השריפה, להשתתף בצער האסון והאבדון". ומעשה היה ובאחת מן העיירות הסמוכות לוולוז'ין פרצה שריפה, והלכו מרת חיה ובנה הצעיר מיכל יהודה אל העיירה השרופה.

בדרך חזרתם הלך מיכל יהודה הקטן כשידו נתונה בידי אמו, כשמאחוריהם צועדת קבוצה מבני וולוז'ין, ריקים ומנוערים, שלא חדלו כל הדרך מללהג בדברי לעג ושחוק על האשה הצעירה בת עיירתם שלא מצאה לה למי להנשא אלא לאיש זקן בא בימים.

אמו שתקה והבליגה, לא הגיבה מאומה, רק חשקה את שפתיה בעוז, חיזקה את אחיזת יד בנה הקטן, ובדממה צעדה כל הדרך וולוז'ינה.

מיקירי וולוז'ין, איש חסד נערץ, היה ר' חיים צירולניק, שנקרא על שום מקצועו ר' חיים דער שניידר (החייט), אף שבאותם הימים כבר לא אחז בידו חוט ומחט, שכן היה קבלן לחייטות והעסיק תחתיו שני אומנים. עיקר עיסוקו היה בצרכי ציבור, הוא היה מראשי החברה קדישא בעיירה, חבר בהנהלת הבנק המקומי ומפרנסי הקהל. בכל חג שמחת תורה, היה יושב בכותל המזרח בישיבה כשלמרגלותיו קערת תפוחים שרכש מכספו, ומחלקם ברוחב לב לכל המשתתפים. ובעיקר נודע בטוב לבו ויושרו, כשהוא מגן על הנחשלים ועל הזקוקים לעזרה, ומתרחק תמיד מכל דבר שקר ושונא רכילות.

ר' חיים, שהיה גם הוא היה בין השבים מהעיירה הנשרפת, הבחין בתכונה סביב מרת חיה, ומשהגיעו לוולוז'ין, שאל אותה מה פשר הצחוק שיצא מפי בני החבורה?

"לא שמעת? - שאלה בתמיהה - 'עלי צחקו, ולי לעגו'..."

התפעל ר' חיים ואמר לה בהערכה: "בשתיקתך זכית לחלק גדול בעולם הבא!"

"כבר אז - כילד - התפעלתי ממנו, איך הבין לייקר את הנהגתה" - אמר רבינו לימים.

והוסיף רבינו ואמר, כי אכן זכתה אמו על ידי שתיקתה ועל ידי נישואיה לאיש זקן, [שהיה ויתור מצידה, ונישאה לו כי כל חפצה היה להינשא לירא וחרד שיעמוד על חינוך הילדים בדרך התורה והמצוות] שכל צאצאיה מאיש זה, הולכים בדרך התורה והיראה כשאיפותיה הרוממות.

ר' משה דוד הסתלק לבית עולמו בשיבה טובה ובשם טוב, והוא כבן צ"ב שנה, באשמורת הבוקר של ערב שבת י"ט באדר א' תרצ"ב - בהיות רבינו כבן חמש עשרה שנה. המילים הקצרות שנחקקו על גבי מצבתו - העומדת עד היום בבית העלמין שבוולוז'ין - מתמצות את תשעים שנות חייו: "אבינו היקר, איש תם וישר... נפטר בשם טוב...".

אם רבינו, זכתה לעלות עמו ועם אחותו [הרבנית רוזובסקי תחי'] ארצה, ולראות דורות ישרים ומבורכים, ההולכים בדרכה וכשאיפותיה הרוממות, ונסתלקה בשיבה טובה, על מיסתה בבית רבינו, ביום ה' באדר תשל"ה.

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליין בבית סרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לסל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קול] או דרך

פקס 036186624.

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 84 כי תשא תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לצלמו למטרת זכויהם בלבד.
לתרומות והנצחות, חוספת מעים, הצעות והערות
יש לפנות בטלפון: 0527-69-79-44
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בגליון זה אנו מגישים מאמר נפלא אודות כח הדמיון וסכנתו [מקורו
בעיני ישראל ח"ב מאמר הקב"ה קרוב מכל ורחוק מכל ושיחה על פ'
כי תשא מקול הלשון כמדומה שלא נדפסה עדיין].
כמו כן ממשכים מסדרת מאמרי היהודי המקורי בהם מובאים עיקרי
היסודות שקיבלנו מרבינו זצ"ל להעמיד את יופי הסוגיא בכל הדרה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו
זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על
עקבא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק
בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

מכל גשם מוחשי, וע"כ תפיסת הדמיון אינה
משיגה את הווייתו ית'. ומאידך יש גם את כח
השכל שמסוגל להעמיק ולהבחין, שאדרבא
המוחש אינו עיקר המציאות, ורק כח רוחני
מסתתר ומחזיק הכל, והוא עיקר המציאות, והכל
תלוי בו. ובזה יש הבדל בין עולם לעולם, ככל
שהעולם נמוך יותר, שולט בו יותר כח הדמיון,
וממילא ההסתרה גדולה יותר.

כל בריה מרום מעלה עד תחתית הכל, מייצגת
איזשהו גילוי כבוד שמים, ורק בזה יש לה ערך.
אבל כל זה הוא רק עפ"י מה שהשכל מביט
בפנימיות החפץ ומבחין בכבוד שמים המסתתר
בו, שזהו עיקרו של החפץ, שע"י יש ערך לחפץ,
אבל בתפיסת הדמיון, האדם אינו רואה כלום
מלבד השטח החיצון של הבריה, ובתמונה זו
המצטיירת לעיניו אין שום ערך לבריה זו כלל
וכלל מול הקב"ה.

המחשת הדברים הנ"ל בתפיסת הדמיון לעומת השכל

נמחיש את הדברים. אדם שמעודו לא ראה ים,
ואינו מכיר כלל את טבע הים, והיה נקלע
לראשונה על הים בזמן קריעת ים סוף, ומביט
ורואה שהמים ניצבים נד מכל צד ותהומות
קופאים ועומדים כחומה, לא רק שלא היה
מתפעל כלל מן המראה, אלא אדרבא היה קובע
בבירור שזהו הטבע של הים, כי האדם קובע את
על פי המוחש מה היא המציאות האמיתית,
ומכיון שהוא רואה בחוש שהים עומד כחומה,
הרי בודאי שזהו טבע המציאות של המים, ומה
שאח"כ חזרו המים והפכו לים, היה רואה זאת
כשינוי עצום של הטבע ונס נפלא. לעומתו בנ"א
הרגילים מכבר בימים ונהרות שנשפכים

חטא העגל > סכנת כח הדמיון

יש וורט נפלא של ר' מנחם מנדל משקלאב
[מגדולי תלמידי הגר"א]. ידוע המדרש שמביא
רש"י שכאשר בושש משה לבוא הראה להם
השטן את מיטתו, ממש לויה.
אמר ר' מנחם מנדל שבאמת לא היתה שום
לויה. רק בהיות שראו שמשה רבינו בושש לבוא
החל כח הדמיון לפעול והוא שהראה להם זאת.
ובהיות שכח הדמיון חזק כל כך מהפך להם את
דמיונם למציאות. אלו שהשכל שלט על דמיונם
וידעו שמשה הבטיח שיחזור ולא פקפקו בכך
כלל ממילא ריסנו לגמרי את כח הדמיון ולא ראו
כלום.

נסביר את הדבר קצת ואח"כ נרחיב הענין
למעשה. משל לאדם שרואה בחלומו שהוא רוכב
בשמים על גבי סוס ומתענג על כך. האם שייך
להכנס לחלומו ולהסביר לו טעותו. לא !! כי כעת
הוא נמצא במציאות שנקבעה על ידי הדמיון. רק
אם יעירו אותו מהדמיון שלו יבין שלא היתה
כאן שום מציאות.

מערכת השכל והדמיון

במערכת השכל של האדם ישנן ב' כחות - כח
השכל וכח הדמיון. לשכל יש את הכשרון
להבחין בין אמת לשקר, מהי מציאות אמיתית
ומהי אחיזת עיניים, וכן יש לו כשרון העמקה,
לעמוד על דבר מושכל אפי' שאינו מוחשי נגד
עיניו. לעומתו כח הדמיון הוא כח הפוך לגמרי.
אין לו יכולת הבחנה משום שתופס רק את
השטחיות שנפגש עמה, ומחליט על אתר שהיא
המציאות האמיתית, כי דבר המוחש אצלו ע"י
ה' החושים הוא נקרא מציאות קיימת ומוכחת,
ואילו מה שאינו מוחש אצלו אינו קיים כלל.

העולמות מיוסדים על המצאות ב' כחות אלו.
שכן ודאי הקב"ה נמצא בכל מקום, דלית אתר
פנוי מיניה כלל, והוא קרוב מכל, אבל זה אינו
מושג בחוש ד"אכן אתה קל מסתתר" (ישעיה). פירוש
ענין ההסתרה, הוא שהקב"ה יצר כח מחודש יש
מאין ממש, הנקרא "כח המדמה", התופס רק את
המוחש, ומה שאינו מוחשי, נדמה לו שאינו
כלום. דמיון זה הוא המסתיר את הקב"ה הנבדל

והולכים, קבע להם המוחש שזוהי המציאות המוכרחת של הים, וקריעת ים סוף הוא פלא פלאות, נגד כל המונחים שלהם, זהו ציור נפלא שהדמיון רואה את השטח וקובע על אתר שזוהי המציאות המוכרחת.

הבעיה שלנו היא שמאז שפתחנו את עינינו ראינו עולם מלא, עצים מלבליים ומוציאים פירות, שמש מאירה ביום, וירח וכוכבים בלילה, בתנועות מסודרות וקבועות. חוש הדמיון התופס רק את החיצוניות קבע לנו שזוהי מציאות קיימת ומוכרחת בחוקים קבועים וברורים.

וכשמספרים לנו שיש בורא עולם, המחיה ומקיים את הבריאה, זהו כבר בגדר "חידוש" אצלנו. אך יש להשריש שאין זאת אלא כח המדמה המופעל ע"י ה' החושים שלנו, הקובע את המוחש למציאות קיימת ומוכרחת, ומה שאינו מוחש לעין בשר הוא כמאן דליתא, ולכן נתפס לנו

העולם כמציאות קיימת, ואילו בורא עולם המחיה את הבריאה הוא חידוש. אבל עבודת האדם היא להגביר את כח השכל שלו, ולשבור את המוחש לגמרי, ולראות את התמונה האמיתית, שמסתתר כבוד שמים בכל בריה, ושזהו עיקר המציאות.

שורש כל הנסיונות

בנקודה זו הם כל הנסיונות של האדם. כשנקלע האדם למצב קשה, מוקף באויבים, או קושי בפרנסה וכדו', ונדמה לו שהוא כמו כותל חזק שא"א לשבור אותו, אבל השכל הבריא צריך ללחום נגד דמיון זה, ולהתבונן שאין כאן כותל אבנים אלא כותל נייר בעלמא, ואין שום דבר מעכב בעד שליטתו של הקב"ה לעשות כרצונו ממש.

דביקות בהשי"ת ואהבתו- רק ע"י דבקות בתורה [עיני ישראל ב' עמ' של"ז]

מסתובבות שיטות ודעות שונות בפירוש המילה "דביקות בהשי"ת", יש הסבורים שצריך לעשות דברים בהתלהבות, יש הסבורים שרחמנא ליבא בעי וכו', כל חד לפום שיטה דיליה, וחושבים שזהו תכלית הדבקות, אבל האמת כפי שהאריך כבר הגר"ח מואלוזין ז"ל בנפה"ח שער ד' שהדבקות האמיתית בהשי"ת, הוא אך ורק ע"י עסק התורה, שהרי במאחז"ל הנ"ל יש מילה נוספת, "קוב"ה ואורייתא וישראל חד", והיינו שכאשר האדם מתמסר כולו לעסק התורה, ומתענג על דברי התורה ומתאחד עמה, עד שנעשים חלק מה"אנכי" שלו, זהו ממילא גם תכלית הדבקות בהשי"ת, ומשום שאין שום חפץ בבריאה שקרובה כ"כ לגילוי מציאותו ית' בעולמו כמו התורה, כי התורה קדמה לעולם, והיא בראש השתלשלות גילוי ית', וכמבאר במשלי פרק ח' שהוא מאמר התורה בעצמה, "הלא חכמה תקרא וגו', ה' קנני ראשית דרכו וגו', עד לא עשה ארץ וחוצות וראש עפרות תבל וגו', ואהיה אצלו אמון, ואהיה שעשועים יום יום וגו'" יעו"ש באורך, ואין שום חפץ המדבר שיחה זו מלבד התורה, וממילא פשוט שהדבקות בתורה, היא הדביקות האמיתית בקוב"ה.

הנה כתיב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", לא מדובר על דרגת אהבה רגילה, שזה נאמר כבר במקו"א (דברים י' י"ב) "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך וגו', ולאהבה אותו וגו'" ובעוד מקומות. אלא מדובר על מדרגות גבוהות של אהבה, שכל לבבו יתהפך לרצות רק לעשות רצונו (בכל לבבך), וכל רצונו יהיה רק להיות עמו (בכל נפשך), ובכל מדה ומדה שמודד, אפי' במדת פורענות, לא לזוז מהאהבה כלל (בכל מאדך). ושואל הספרי איני יודע באיזה דרך אוהבים אותו? מה שהרמב"ם בפ"ב מיסוה"ת ביאר שהדרך להשיג אהבת ה', הוא ע"י התבוננות בברואיו הנפלאים ובחכמתו אין חקר, זוהי הדרך לאהבה סתמית. אבל הספרי שואל איך מגיעים למדרגות גבוהות באהבה, שיהא בכל לבבך וגו', שכל רצונו יהיה רק לעשות רצון הקב"ה. ומשיב הספרי שזהו ע"י מה שכתוב לאחר מכן "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך", כלומר שכאשר האדם מתקשר עם התורה, עד שממלאת "כל לבבו", ומזה כל החיות והשמחה שלו, והד"ת נעשו חלק ממהותו שזהו עצם ה"אנכי" שלו כמשנ"ת [ובעלי העבודה המשילוהו לאבן כבדה המונחת על הלב שא"א בשום אופן לגלגלה], עי"ז מגיע לאהבת ה' באופן הנעלה ביותר, שאוהב את הקב"ה "בכל לבבו", ואין לו רצון אחר מלבד עשיית רצונו, וזוהי הדרך היחידה להגיע לאהבת ה' כמבאר בפסוק ובספרי הנז'.

יהודי מקורי [ד]

לקרב התפיסה בהם]. במאמרים הקודמים ראינו שבורא עולם יצר מציאות של העלם על מנת לנסות בה את הנבראים. מציאות העלם זו חובקת את כל הדברים שלא עולים בקנה אחד עם רצון ה' ומעולם יהודי לא התפעל מכך שרוב העולם הולך בדרך

[שוב נדגיש שסדרת מאמרים אלו נכתבה בסגנון שונה לגמרי מסגנון רבינו זצ"ל, קל יותר לקריאה [כפי שנעשה בספר נפשו גחלים תהלט] אך כל היסודות מעוגנים במשנתו. חלק מהקושי בדבריו הוא היותם מאור מתומצתים לכן הרחבנו הדברים כדי

אחרת. הד' גלויות היו צורות שונות של נסיונות לחשל את נאמנות היהודי לבוראו, הנסיונות היו ברובן יסורי גוף אך לא נפגע החוסן הרוחני של כלל ישראל וברור היה לו תפקידו. אופי הגלות האחרונה הוא בשיבוש הדיעות וסילוף תפקיד היהודי. שיטת הזרמים ביהדות הם הבטוי לכך. לא עוד קו ברור מהו תפקיד היהודי וכל סטיה מקו זה קיבלה הגדרה ברורה. אלא גוונים שונים של שילוב בין חיי היהדות לבין חיי השקר כשכולם "לגיטימיים", כולם יהודים שונים. עוד נתבאר בגליון האחרון עומק תכלית המצוות למלא את החלל שהעמיד הקב"ה בכבוד שמים. זהו התפקיד המרומם שנמסר לנו להיות מגלים כבודו ומשום שהופעת כבודו תלויה בנו ממילא היא קנויה לנו לעד.

מטרת יסוד הישיבות

לפני כמאתים שנה, כאשר חשו גדולי הדור וצוקל"ה שעומדים הם בפתח תקופה חדשה של שבויים קשים בצורת היהודי [כפי שנתבאר במאמרים הקודמים אופי שבוי זה]. והעמידו אז ב' דרכים מרכזיות להתמודד עם רוח סערה זו. דברינו מכוונים על פי דרכו של הגר"א ז"ל ותלמידו הגר"ח ז"ל שיצרו מסגרת של טהרה כהכנה לתקופת המבול הממשמשת ובאה. שמה של מסגרת זו הוא "ישיבה". אמנם לימודנו חז"ל שמעולם לא פסקה ישיבה מאבותינו. אך מסגרת בה הסתגרו בחורים משך כמה שנים רק בתוך ד' אמות של הלכה לא היה מצוי. מטרת יסוד מסגרת זו היתה לאפשר בתוך המבול המשמש ובא להוליד דור המשך לצורת היהודי השלם. יהודי הדבוק בכל מאודו ונפשו בה' ובתורה הק'. וגם כאשר נאלץ אח"כ להשתלב בורם החיים הרי שהשתית את חייו על שאיפה אחת בלבד. דבקות בה' ובתורתו.

צורת יהודי זה אשר חייו מושתתים רק על דבקות בתורה קיבלה שם חדש בדורנו "בן תורה".

בכנוי "בני תורה" אין כוונתנו להתייחס דוקא לציבור מסוים או לאלו שתורתם אומנותם אלא לכל מי **שמבין** שיהודי שואב את **עיקר חיותו** מעסק התורה הקדושה.

מרב שבויי הדעת בדורנו, נאלצים להסביר דברים שהיו פשוטים וברורים בכל הדורות.

מדוע באמת רק בתורה הקדושה נמצאת החיות הכי נפלאה של היהודי. ונבין מדוע כך היה נהוג בכלל ישראל במשך כל הדורות שגם העגלון ידע שהחיים מושתתים על ש"ס ופוסקים. והיו קיימות בכל בית כנסת חברות משניות וש"ס ועמך ישראל עשו מלאכתם ארעי ותורתם קבע. ונמנו על הסוג הנקרא **כיום בן תורה**, היינו שחש חיותו **בן לתורה**.

מדוע ינקו כל חיותם רק ממנה ומנין היה להם העוז להתרחק מרוחות הרחוב ולחזק אחיזתם בתורה

הקדושה בכל עוז. כמובן שעדיין עמדו במלחמה הגדולה נגד היצר אבל הגישה הפשוטה היתה ברורה. הברכה שלא עשני גוי נאמרה בשמחה עצומה. וכל יהודי בחל בטבעו בתרבות הגויית. מה נשתנה בדורנו שפעמים נדמה שהחיים היהודים צריכים לעבור רענון. מנין חדרו רוחות אלו לתוך המחנה ומדוע אין בהם ממש. ואדרבה רק מוסיפות חורבן והרס כיודע.

גם בדורנו הישיבות הקדושות [שהתפשט קיומם בכל העדות והחוגים] הן אשר שואפות להעמיד את צורת היהודי המקורי. כאשר בשנות חינוכו צריך לספוג בקדושה וטהרה את הצורה הפנימית למשך חייו.

שלט בלתי נראה ניצב בפתח כל ישיבה. כאן בונים בן תורה. **כאן בונים את היהודי המקורי**. ועל עיצוב דמות זו ניטשת המלחמה האחרונה כאמור לעיל. ובזה נבין מגמת הערב רב בעיקר לבטל את בית היוצר של העם היהודי בכל דרך אפשרית. כלפי חוץ יעטפו מזימתם בכל מיני תירוצים שונים ומשונים ולא ישמיעו לעולם שעומק מטרתם אחת בלבד: בטול צורת היהודי המקורי והעמדה צורה חדשה, מסולפת. וכמאמר אחד מראשי תנועתם בימים בהם לא הסתירו כוונתם. "את עולם הישן עד היסוד נחריבה" "התנועה הציונית אינה המשך של היהדות היא דבר חדש. שדורש בהכרח השמדת הקודם. הציונות תצמח על חורבן היהדות", המטרה לא השתנתה רק הדרכים נעשו יותר ערמומיות.

דמותו של הבן תורה צריכה לשקף מהו יהודי מקורי.

זו הסיבה שדמות הבן תורה תפסה אצל מו"ר ז"ל חלק חשוב מאוד. ולכן לא פסק מלהתריע כאשר ראה שינוי וסטיה בעולם התורה. בשיחותיו בציבור ובמאמריו עמד על העקרונות וזכו דבריו לתפוצה נרחבת אך נדמה שמחמת שלא כונסו הדברים לפונדק אחד עדיין לא הצטייר כל **רוחב ועומק הסוגיא**. בעיקר דובר על המאפיינים החיצוניים של הבן תורה. בחינת סור מרע ועשה טוב. אבל לא הוצגה הסוגיא של "בן תורה" בכל היקפה.

מהי צורת הבן תורה המדוברת כל כך. הורגלנו שמי שלומד תורה ויודע להגיד חבורה וכו' כבר נכנס לגדר בן תורה. אבל רבינו לא הרפה מלהכות על קדקדינו שלא כאן נגמרת צורת הבן תורה. ואדרבה יתכן שהוא לומד אבל אינו מתקרב לסוגיא ד"בן תורה". מה נדרש מהבן תורה כדי להיות "סוג אחר". ומה באמת הנפק"מ. סוף סוף עוסק במצות תלמוד תורה. מדוע כל כך חשוב לשמור על צביון הבן תורה.

אי ידיעת הסוגיא בכל היקפה מביאה לדאבון לב שבחורי ישיבה מרגישים, במקרה הטוב, לפעמים

כאשר מבין הבן תורה עד כמה מנסים לקעקע ולגמד את ערכו, העכובים שהיו נדמים כ"פרטיים" מתגלים כחלק ממערכה עצומה שהוא ניצב במרכזה. ואז הוא משיב מלחמה שערה.

ויגבה ליבו בדרכי ה'

נעתיק כאן קטע מהקונטרס "שיתי ליבך למסילה" [שנדפס בסוף הס' נפשו גחלים תלהט על עקבתא דמשיחא].

זאת ועוד יש לדעת שבהעדר ההרגשה, העבודה קשה יותר וממילא שכרה לאין קץ. וכך אמר האריז"ל לתלמידו מהרח"ו אחרי ששאל את רבו איך אומר לי שנפשי מעולה כ"כ הרי הקטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיע לעקבו. וענה על זה האריז"ל דע כי גדולת הנפש אינה תלויה כפי מעשה האדם רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאוד בדור הזה שקול ככמה מצוות בדורות הראשונים כי בדורות הללו הקליפה גוברת מאוד מאוד עד אין קץ, מה שאין כן בדורות הראשונים, ואלו הייתי אני באותן הדורות היו מעשי וחכמתי נפלאים מכמה צדיקים ראשונים עיי"ש. וכתב המשגיח ממיר ר' ירוחם ז"ל שאי אפשר לדבר מזה כל כך כי מין הדברים הללו עלולים עוד להתהוות בעלי גאווה. והוסיף על זה מו"ר שהיום מצווה לומר זה כדי שיהיו בעלי גאווה.

מו"ר הביא דברי האריז"ל הנ"ל באחת משיחותיו והוסיף על זה באור והרחבה הנוסכים הרבה כח ומהם נבין עד כמה חוב קדוש לחזור ולשנן דברים אלו וז"ל אנו לומדים מכאן שאין להבחין מעשינו עפ"י השערת ידיעתנו כי אם כפי שהם משוערים בשמים כך הוא ערכם האמיתי. ונמדדת היגיעה בתורה בעבודה וביר"ש כפי גודל הלחץ הלוחץ לביטולה בין מצד הזמן ובין מצד הדור ובפרט השיקוע הנורא שנשקע דורנו בביצת הטומאה. ואז היא נמדדת איך היתה נראית ומתפתחת השאיפה ההיא אלו נלקחו מאיתנו העכובים, ומה היה אז שער קומתה.

מהחיצים היותר קטלניים של הרע בדורנו להפחית ערכם של בני התורה ולמעט ערך יגיעתם בתורה ועבודה באמרו להם תראו הפירות החושיות של עבודתכם. ונראה לעיניים הרבה פעמים שכאילו לא השיג דבר. ומזה בא רפיון בכל דבר שבקדושה עד שכמעט התקיים בנו ונהיה בעינינו כחגבים וכו' צריכים אנו להחדיר למחשבותינו כי אין מעשינו נמדדים לפי ראות עינינו ולהגביה לבנו בדרכי ה' להתקרב יותר ויותר להצור לבבי וחלקי אלקים ולהשען על אבינו שבשמים עכ"ל.

על פי דבריו נבין מדוע אמר שכיום מצווה לומר דבר זה.

פספוס והקרבה כאשר מחוץ לכתלי ביהמ"ד נמצאים "חיים תוססים". וכן בני עליה נפלאים מגיעים לדכדוכה של נפש, דכאון ועצבות, כאשר עומדים באמצע החיים ומרגישים ש"לא עשו כלום". היינו שלא הגיעו למשרה תורנית או למעמד נכבד מתוך ידיעה רחבה של כל חלקי התורה. נמצא שרק "למדו ועמלו בתורה" ו"מה יצא להם מזה". קשה להשמיע את הדברים אך רבינו זצ"ל שהיה חי את נסיונות הדור לא פסק מלהפיח רוח חיים בבני תורה שלא יראו עצמם כגמדים אל מול העוצמה החיצונית שמקרינים אלו שבחרו להזניח פיתוח נשמתם והמירו את שאיפת נשמתם לגדלות לשאר עניני עוה"ז.

זאת עלינו לדעת שהרבה מה"משברים" הנ"ל נובעים ממה שהושפל מעמדו וערכו של העוסק התורה ע"י הרחוב ונתקיים בנו דברי המרגלים אחר חזרתם מתור את הארץ. וְנָהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכִן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם. ובמרגליה בפומיה דמו"ר ז"ל שגם אדם ענק בענקים כנשיאי ישראל עלול לתפוס את עצמו כפי שרואים אותו מבחוץ אלו שמושגיהם מוטעים ומשובשים. ולצערנו חדרה לתוככי ביהמ"ד תפיסת הרחוב שעסק התורה הוא לימוד "על מנת" להגיע לתכלית נוספת. ואף אותם אלו שמבקשים לפגוע בעולם התורה "מוכנים" שהמיוחדים והמוכשרים ביותר ימשיכו בלימודם כדי להגיע להיות מנהיגים, רבנים וכד'. ורח"ל נשכח לגמרי מהו עצם עסק התורה כפי שיתבאר בהמשך אי"ה. עד כמה שנעמיק במהות דבקות זו בתורה ותכליתה יתעצם הלב לזכות לכך ויקל לעמוד מול הרוחות הזרות המנשבות גם בתוככי ביהמ"ד.

הכרח ביסוס הבנת מהות הבן תורה

רבינו ז"ל עמד על כך שעיקר הרפיון נובע מאי הבנת נוראות מעמדו של היהודי בכלל ושל הבן תורה בפרט [וכן היתה גישתו בכל תחומי החיים לחזק ולברר היטב ידיעת צורת הדברים וממילא יכולים אח"כ לחדור ללב ולקיום המעשי]. ניקח דוגמא מהעולם שחוץ לבימ"ד. כל מי שמבקש להכשיר את עצמו להיות למשל טייס יודע שהוא צריך לעבור מסלול מפרך וקשה אבל כיון שיודע עד כמה תהילה וכבוד יזכה כשיגיע לסוף המסלול מוצא בעצמו כחות אדירים לעמוד בכל הקשיים. האם הבן תורה מבין באמת חשיבותו. האם הבן תורה מבין משמעות היותו בלגיון של מלך. לרוב נדמה לבן תורה [בתחילת דרכו] שהוא מוותר על משהוא בשביל להתקדם.

כאשר מתברר [ע"י הבנת הסוגיא] ומתאמת אצלו חביבות הבן תורה קמיה קוב"ה מגלה כחות שהיו עד כאן עמומים. ניגש לספר בחביבות רבה ושמחה עצומה. עצם זכותו לעסוק בתורה היא המשמחת אותו ונותנת לו סיפוק ולא מבקש מעוררים חיצונים.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת כי תשא תשע"ו -

ספק חמור או ודאי קיל

שְׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבֶת שְׁבֶתוֹן וּגו' (ל"א ט"ו)
הנה אמרינן בגמרא שבת (ס"ט ב') דמי שאינו יודע מתי שבת,
עושה בכל יום כדי צרכו ולא יותר משום פיקוח נפש.

והנה יש לדון בגוונא דמוכרח לעבור עבירה משום פקוח נפש,
ודינו לעשות הקל הקל תחילה, ויכול לעשות אחד מב' עבירות, או
ודאי איסור קל, או ספק איסור חמור, הי עדיפא,
כגון דיכול לאכול או ודאי נבילה או ספק חלב, מי אמרינן דעדיף
לאכול נבילה, כיון דהוה אסור קל דאינו אלא לא תעשה, אע"פ
דהוה ודאי איסור, או דילמא עדיף לאכול ספק חלב, כיון דהוה רק
ספק איסור, אע"פ דהוה ספק כרת החמור.

ובנצי"ב (העמק דבר פרשת קרח י"ז י"א) מבואר דעדיף שיאכל הספק
חלב. וכן דעת המחנה חיים (מובא בקונטרס קול סופר שבתוך ספר
המקנה, בסוגיא דהקל הקל תחילה). אך בפרי מגדים (בראש יוסף שבת ע"ב
ב') משמע דיאכל הודאי הנבילה.

ומעתה תיקשי על הנצי"ב, דאם כן בהולך במדבר ואינו יודע מתי
שבת, אמאי מחלל שבת בכל יום כדי צרכו, הרי לדבריו היה עדיף
שיעשה ביום אחד הכל עבור כל השבוע, ונהי דבאותו יום מרבה
יותר בשיעור, ואם כן הוה כאיסור חמור, מכל מקום הוה רק ספק
איסור, משא"כ אם עושה מלאכה בכל יום, עושה ודאי איסור,
דהרי ודאי אחד מהימים הוה שבת.

אך לא קשה, דבנידון הנצי"ב, ב' הדברים מועילים לפיקוח נפש,
וגם להצד דבאמת הוה חלב, הוה לצורך פיקוח נפש, ומשום הכי
אמרינן דעדיף שיאכל הספק אע"פ שחמור, משא"כ בנמצא במדבר,
הרי להצד דהספק שאסור, והיינו דהיום שבת ומחר חול, נמצא
דמחלל שבת לצורך פיקוח נפש דחול, ואין כאן היתר כלל.

הנ"ל לענין לפני עוור

הנה הבאנו לעיל דעת הנצי"ב, דספק כרת קיל מודאי לאו, ולפי
זה אם יש לפנינו או ודאי נבילה, או ספק חלב ספק שומן, ומוכרח
לאכול אחד מהם לצורך פיקוח נפש, יאכל הספק חלב, דהוה קיל
טפי. ויש לדון מהו לענין לפני עוור, וכדלהלן:

א. אם אכל הודאי נבילה ילקה

הנה בפיקוח נפש אמרינן דיעשה הקל הקל תחילה. ויש לעיין,
לדעת החתם סופר (שו"ת יו"ד סי' ע"ג) דאם היה יכול לעשות הקל ועשה
החמור, נענש כעונש החמור בידי אדם, [ודעת הקרית ספר (סוף פי"ד הל'
מאכ"ס) דאינו נענש], אם כן לאור האמור, ביכול לאכול ספק חלב ספק
שומן, ואכל ודאי נבילה, האם ילקה. ולכאורה כן הדין נותן.

ב. להחליף לאדם אחר

הנה דעת אבני נזר (יו"ד סי' קכ"ו) דאם אחד אוכל חלב, ואדם אחר
יכול להחליף החלב בנבילה, וכך הוא יעבור רק על איסור לא
תעשה, אין כאן לפני עוור בהא שנותן לו נבילה, דאדרבה מצילו
מאיסור החמור דחלב.

[אבל אם יחליף החלב בדם, יש לומר דאסירא מן התורה, ואע"ג
דמבלעדיו נמי היה עובר על איסור לא תעשה, ונימא דחשיב חד
עברא דנהרא, מכל מקום בזה יש לעיין כיון דהוה שני שמות].

לפי זה יש לעיין, מהו כשאחד אוכל נבילה, ואדם אחר יכול
להחליפו בספק חלב, מי אמרינן דיחליף, דהרי הספק חשיבא קל,

וכהאמור לענין פיקוח נפש,

או דילמא נימא דאין להחליף, דהרי שאני לענין פיקוח נפש
דהתם הנידון על החומר, ואמרינן דספק חלב פחות חמור, משא"כ
לענין לפני עוור נימא דדיינינן על העונש, והרי להצד דהוה חלב הא
באמת יענש יותר. [ונימא דמויד על הספק הוה ליה מזיד גמור, אם יתברר
שהוא אסור].

אך נראה דבאמת יחליף, דהרי גם לענין העונש, הרי להחליף
מודאי עונש קל לספק עונש חמור הוה ליה טובה. והרי חזינן
דבגוונא דאיכא חולה דודאי ימות בעוד חודש, ויכולים לעשות
פעולה שאו ימות מיד, או ינצל ויחיה חיי עולם, עבדינן הפעולה,
דספק חיי עולם עדיפא מודאי חיי שעה, ואם כן הכי נמי דכוותה.

ג. ספק אם יאכל

כעין זה יש לעיין, בנמצא במצב שודאי יאכל הנבילה, האם מותר
ליה להמציא לו ודאי חלב, אך איכא ספק אם יאכלנו או לא. ולהאמור
יש לומר דשרי, דהוה פחות מכשול, כיון דרק ספק אם יאכל.

ד. במכשיל בודאי נבילה

וכן לאידך גיסא, באוכל ספק חלב ספק שומן, והשני עושה שלא
כדין, ומחליפו בודאי נבילה, יש כאן לפני עוור ודאי. וכמו כן ביש לו
חלב וספק אם יאכלנו, וממציאו לו ודאי נבילה, הוה ודאי מכשול.

[וכן יש לדון בספק אם יכול לאכול לבד, ואחר נותן לו, האם הוה לפני עוור
ודאי או לפני ספק, ויש לומר דהוה לפני עוור ודאי, ואולי יש לחלק].

ה. ספק קיל רק כשהחתיכה ספק

אך לאחר העיין, נראה דיש לומר דהא דספק קיל מודאי, היינו
דוקא כשהחתיכה ספק, אבל בספק אם יש בביתו המאכל, הספק
חמור טפי. ואם כן בהנ"ל הוה רק ספק לפני עוור.

והיכא דהנידון לא בחתיכה אלא ספק אם יאכל, כגון אוכל נבילה
ומושיט ודאי חלב, וספק אם יאכלנו, בזה צריך עיון, וה' יגיה חשכו.

[שוב דיברתי עם אחד מגדולי הדור שליט"א, ופסיקא ליה דספק
נבילה לכל העולם, דמי לספק אם יאכל נבילה או שחוטא. וכן
פסיקא ליה דבספק אם יאכל בעצמו, הוה רק ספק לפני עוור, אלא
שדן דבספק הוה ליה שוגג ואם כן מכשילו במזיד].

מהו ב' ספיקות

הנה הבאנו מהנצי"ב דספק חמור קיל מודאי לאו, ולכן ספק
חלב ספק שומן קיל מודאי נבילה. ולפי זה הכי נמי ב' כזיתים
ספק חלב, קילי מודאי כזית אחת נבילה.

א. כל אחד ספק בפני עצמו

יש לדון דהני מילי באופן דהני ב' כזיתים הוה או כולם חלב או
כולם שומן, אבל כאשר ב' הכזיתים הוה כל אחד ספק בפני עצמו,
אם כן יש לומר דיש כאן ודאי כזית חלב מדין ספק ספיקא, וחמיר
מכזית נבילה.

וכעין זה יש לדון דהנוטל אתרוג ספק, ועוד אתרוג ספק, ואחר כך
נזדמן אתרוג ודאי, יהא פטור מדין ספק ספיקא.

[ודברי הגר"א בספק נתקדשה ספק נתגרשה דאסירא, ולא אמרינן ספק
ספיקא כיון דבזה אחר זה, התם לא מקילינן, ויש לומר דהוה מדרבנן, וכן מה
שכתב בנודע ביהודה בנתגרשה ספק קרוב לו ספק קרוב לה, ועוד פעם כן].

ב. אשת כהן

הנה הא דשרינן לאשת כהן מעוברת להכנס לאהל המת, דילמא
נקיבה, ומיעוט נפלים, ושרינן אף במעוברת תאומים, וכן שרינן
להכניס שתי נשים מעוברות לאהל המת, התם כל עובר יש כנגדו

ספק ספיקא, ואם כן לא איכפת לך דיש שנים, משא"כ בנידון דידן.
[ובהמה אחת שנטרפה בספק טריפות ב' פעמים, בזה יש לצרף ב' הספיקות, אך ביש חזקת היתר לא נימא דהוה ספק ספיקא כנגד חזקה, דיש לומר דזה דמי למעוברת תאומים, דכנגד כל חד יש היתר בפני עצמו].

ג. סתירה בהנ"ל

אך הנה לחד גיסא, העירו דיש למילף דב' אתרוגים פטור, דהרי חזינן בספק יולדת, ואף כמה פעמים, אינה מביאה קרבן יולדת ודאי.

אך לאידך גיסא, הא יש להוכיח דפטור, דהרי כתב הגרע"א (גליון שולחן ערוך ריש סי' קפ"ו) דאשה שספק בירכה ברכת המזון, פטורה מלברך, דהוה ספק ספיקא, ספק דאינה חייבת מדאורייתא, וספק דכבר בירכה.

וצריך לחלק, דבשלמא התם דיינינן על החיוב דברכת המזון, ויש ב' צדדים, משא"כ ביולדת הוה כל אחד חיוב בפני עצמו. ואם כן הוה הדין בשתי חתיכות שכל אחד ספק חלב, לא נימא דיש כאן ודאי חלב.

ולפי זה נמצא דלהניח ב' מזוזות ספק בדלת אחת, הוי ודאי, אבל בשני חדרים לא נאמר דיש כאן ודאי מצוה מספק ספיקא. וצריך עיון בכל זה.

[והנה כד נימא דב' חתיכות של ספק חלב ספק שומן שכל אחת ספק בפני עצמה, אין כאן ממה נפשך של איסור, יש לעיין בבישול את שניהם, זו עם זו, אם יש כאן איסור ממה נפשך מכח ספק ספיקא, או דאכתי כל דבר נידון בפני עצמו].

אכילת בשר וחלב שלא כדרכו

לא תִּבְשֹׁל גִּדִּי בְחֵלֶב אִמּוֹ (ל"ד כ"ו)

הנה אמרינן בגמרא פסחים (כ"ה א') דאע"פ דבכל האיסורים אם אכל או נהנה שלא כדרך אכילה או הנאה פטור, מכל מקום לענין בשר וחלב אסירא מן התורה אף שלא כדרך, כגון באוכלו חם מאוד, או בפיזר עליו דבר מר. וטעמא, דבאיסור בשר וחלב לא כתיב אכילה. ויש לדון בהאי דינא בכמה הערות:

א. ערלה או בשר וחלב

הנה האוכל ערלה שלא כדרכו, שריא מן התורה, דהרי בערלה כתיב אכילה.

ויש לעיין מהו בחולה שיש בו סכנה שיש לפניו או ערלה או בשר וחלב, ומוכרח לאכול אחד מהם, מי אמרינן דהם שקולים, דהרי שניהם איסור לא תעשה, או דילמא אמרינן דבשר וחלב חמיר, דיש לו חומרא, דאסירא גם שלא כדרך הנאה. [אבל יש לו גם קולא שיש לה שעת הכושר, משא"כ בערלה, וצריך עיון בגמרא פסחים שם].

ב. פיזר קודם הבישול

הנה כתב בפלתי (סי' פ"ז סי"ק ט"ו) דהא דאמרינן דאיסור בשר וחלב היינו אף בפיזר בו דבר מר, היינו דוקא כשפיזר דבר מר לאחר הבישול, אבל אם פיזר קודם הבישול, אינו נאסר כלל, דבשר וחלב אינו נאסר רק בנותן טעם לשבח, משא"כ בנותן טעם לפגם, כמו הכא דהדבר מר פוגמו, לא חל עליו שם בשר וחלב כלל. והביאו במנחת חינוך (מצוה קי"ג).

ולפי זה חולה שיש בו סכנה שצריך לאכול בשר וחלב, אך יכול לפזר דבר מר, שיעשה זאת קודם הבישול.

ויש לדון מהו אם הביאו לפניו מאכל שפיזרו עליו דבר מר, ומסופק אם פיזרו עליו קודם הבישול או לאחר הבישול,

דהנה לחד גיסא יש לדון דאוקמה אחזקתו שלא היה מר, ואם כן מיתסר בתורת ודאי. אך לאידך גיסא העירו, דאדרבא אוקי החלב והבשר אחזקתו שאינו אסור.

תו, דהרי יש מר לפניך, וזה מסייע לחזקת היתר לומר שהיה מקודם. [אך יש לדון דדמי לסוגיא דיבמות (ל"א א') בספק שנעשית צרת עורה, ולא עיינית].

ג. בשר וחלב לא חייל על איסור נבילה

הנה אמרינן בגמרא חולין (ק"ג ב') דאיסור בשר וחלב לא חייל על איסור נבילה, דאין איסור חל על איסור.

ויש לעיין אמאי לא נימא דחייל מפאת דאיסור בשר וחלב הוה איסור מוסיף, דהרי כשיאכל הא בשר וחלב של נבילה שלא כדרכו, ליכא איסור נבילה, דאינו עובר עליו אלא באוכל כדרכו, אבל איכא איסור בשר וחלב, דהרי עובר עליו גם באוכל שלא כדרכו. ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. נקודה נפלאה

הנה סברת הרמב"ם בנקודה נפלאה (בפירוש המשניות כריתות פ"ג מ"ד) דכיון דאין איסור אכילה חל, גם איסור הנאה אינו חל, דאיסור הנאה הוא סרך לאיסור אכילה, והיכי דלא חל איסור אכילה, ממילא ליכא איסור הנאה.

ואם כן נימא דהכי נמי לענין איסור בשר וחלב, דכיון דלא חל האיסור אכילה כדרכו, לא חל נמי שלא כדרכו.

אך הא שאר פוסקים פליגי על הרמב"ם. [עיין ברשב"א בתורת הבית (ב"ג ש"ד פ"ה א') דכתב דלגבי הנאה יש איסור בשר וחלב. ועיין בפלתי (סי' פ"ז סי"ק י"ג)].

ב. שאגת אריה

הנה יש לדון האם חשיבא איסור מוסיף, בגוונא דמוסיף רק הא דעובר עליו שלא כדרך אכילה.

ובשאגת אריה (סי' ע"ו) כתב דבכהאי גוונא חשיבא איסור מוסיף. וכך כתב לענין הקדש, דמכיון דלוקין עליו אף שלא כדרך אכילתו, אם כן הוה איסור מוסיף. אמנם בדברי הגרע"א (גנוים סי' י"ג) מבואר דלא חשיבא מוסיף.

ובפשוטו נימא דחזינן מהכא דלא חשיבא מוסיף, ודלא כהשאגת אריה.

ג. מחוסר פעולה

וראייתי בתשובות כתב סופר (או"ח סי' קי"ג) דחקשה האי קושיא, ותיריך דהרי מחוסר פעולה של נתינת הדבר מר, והא דכתב בשאגת אריה (שם) דיום כיפור חייל על נבילה, איירי בנבילה שאינה מבושלת והוה השתא חי, והוה קמן האי שלא כדרך אכילתו.

והנה עיקר האי סברא דבמחוסר פעולה לא אמרינן מוסיף, אשכחן כן בדברי הפוסקים לענין כולל זמן, דהנה כתב הראב"ד (פ"ד מהל' שבעות ה"י) דהנשבע שלא לאכול היום, ואחר כך נשבע שלא לאכול לעולם, חיילא שבעתו משום דכולל זמן.

ותיקשי, דהא לאידך גיסא חזינן דאיסורים לא חיילי על אשת איש, דאין איסור חל על איסור, אע"פ דאיסור השניה כולל עוד זמן, שהרי תהא אסורה בה גם לאחר שתתגרש, אלא על כרחך נוכיח מהכא דטעמו כהנ"ל, דשאני אשת איש דמחוסר פעולה דגירושין.

אך צריך עיון אם דמי להכא, דהתם אמרינן דהאיסור על האשת איש הוא לעולם, אבל הכא דעת תוספות בתמורה (י"ט ב' ד"ה אף) ובזבחים (ק"י ב' ד"ה היתר) עכשיו קבעין דשלא כדרך אכילה מותרת. וצריך עיון בהאי חילוקא.

ד. בענין הנ"ל

הנה בהא דבמחוסר פעולה לא אמרינן דכולל זמן, דעת הגאון ר' חיים עוזר (באחיעזר ח"א אה"ע סי' ל"ד ד"ה ומש"כ) דכמו דלא חל איסורים על אשת איש, אע"פ שתהא מותרת לאחר שתתגרש, הכי נמי לא יחולו איסורים על נדה, אע"פ דלאחר שתטבול מותרת.

ובחזון איש (אה"ע נשים בהערות ליבמות סי' קל"ד לדף י"ג א') צידד דאינו כן, דיש לומר דשאני אשה דאינה עומדת לגירושין, אך עומדת לטבילה.

[הנה הוה קשיא לי, אם כן אמאי לא חיילי איסורי על איסור אבר מן החי, למאן דאמר לאיברים עומדת, ומצאתי שאילה זו בדברי החזון איש בהערותיו, וכתב ליישב, עיין שם. אך אכתי קשיא אמאי כתבו תוספות (חולין ל"ז א' ד"ה השתא) דאיסורי לא חיילי על אינו זבוח, הא לענין זה לשחיטה עומדת, למאי דקיימא לן דלאו לאיברים עומדת].

עירה תבשיל בכף חלבית בשבת

הנה רבינו ישראל סלנטר זצ"ל (קובץ תבונה סי' ס"ג עמוד צ"ו) נסתפק במי שהטמין חמין לשבת, ונודע לו שעירה התבשיל בכף חלבית, האם יסלק התבשיל מהאש קודם שיתבשל כמאכל בן דרוסאי, כדי שלא יעבור על איסור בשר בחלב, או דלמא אמרינן דאסור לו להוריד הסיר מהאש בשבת, כיון דהתבשיל נאסר בהנאה ונעשה מוקצה.

ודן הגרי"ס להתיר להוריד הסיר, ואחר כך דחה ההיתר מתיר טעמי, וכדלהלן:

א. התירו לו לרדותה

הנה אמרינן בגמרא שבת (ד' א') דאם הדביק פת בתנור, התירו לו לרדותה, אע"פ דהוה איסור דרבנן, קודם שיבוא לידי מלאכת אפיה דהוה בסקילה.

וכתב הגרי"ס, דלכאורה הכי נמי בנידון דידן, התירו לו להוריד הסיר מהאש, אע"פ שעובר על איסור דרבנן דמוקצה, קודם שיבוא לידי איסור דאורייתא דבישול בשר וחלב.

ב. מה התירו, כל שבות או רק רדייה

אלא כתב הגרי"ס דיש לדחות, לפי מה שכתב הר"ן (ב' א' בדפי הרי"ף, ד"ה אמר) שרדיית הפת אינו שבות גמור אלא רק עובדין דחול, אם כן נימא דלא התירו אלא איסור רדייה, אבל לא איסור מוקצה דהוה שבות גמור.

וכן דעת האבני נזר (או"ח סי' מ"ח אות כ"ב) דלא התירו אלא רדייה דאינה שבות גמור, וכתב כך לבאר אמאי לא מחייבין למי שהדליק לשם פיקוח נפש לכבות הנר על ידי נכרי. [והוסיף, דאף לרש"י שכתב (שבת ג' א' ד"ה הדביק) דרדיית הפת שבות, עכ"פ קיל משאר שבותים, עיי' שם].

והראוני, דמרן הבית יוסף (בתשובות דיני כתובות סי' א') כתב דהתירו רק ברדייה שהוא חכמה ואינה מלאכה, וזהו כדברי האגלי טל.

ג. ברדייה איכא גם איסור מוקצה

אמנם תיקשי על האמור, דהרי חזינן דהתירו לא רק איסור רדייה, אלא גם איסור גמור דמוקצה, דהרי ברדיית הפת יש גם מוקצה, כדאיתא במשנה ברורה (סי' רנ"ד ס"ק מ') בשם אליה רבה בשם ראב"ן (סי' שמ"ו). [ועיי' בשפת אמת שבת שם].

וטעמא דמילתא אמאי הבצק הוה מוקצה, דהרי בצק לא חזי למידי. [והא דחזי לבהמה, תליא בהא דכתב במשנה ברורה (סי' ש"ח ס"ק קכ"ז) לענין דג שאינו מלוח].

וכי תימא דאין זוהי איסור מוקצה, דהרי בטלטול על ידי המרדה הוה ליה כטלטול מן הצד לצורך דבר המותר, אך חזינן דאינו כן, דהרי בשרץ הנמצא במקדש כופה עליו כלי ואינו דוחפו, וכן בחמץ הנמצא אין דוחפין בקנה, שמעינן דחשיב טלטול מוקצה.

ד. האם התירו להצילו מכל איסור או רק מסקילה

הנה כתב הבית יוסף (שם) דיש לחלק, דהא דמצינו דמותר לעבור על איסור קל קודם שיעבור על איסור חמור, היינו דוקא כדי שלא יבוא לידי איסור סקילה החמורה, אבל כל היכא דלא אתי לידי איסור סקילה, נימא דלא התירו.

וקצת ראיה ממה שכתב בפרי מגדים (סי' רנ"ד א"א ס"ק כ"א) דבהניח הבצק בבין השמשות, לא התירו לרדותה, דהוה רק ספק איסור. ותיקשי, הא איכא תוספת שבת דאורייתא, אלא נוכיח מהכא דלא התירו אלא איסורי שבת דבסקילה. [ויש לדחות, דכוונתו שלא קיבל תוספת שבת, ואם כן לגיסא דיממא הוה לפני התוספת].

אך חזינן דפסיקא ליה להגרי"ס דליכא חילוק, דהרי דן דהתירו איסור דרבנן גם כדי שלא יעבור על איסור בשר וחלב, אע"פ דאיסור בשר וחלב אינו איסור סקילה.

ה. התירו רק שבת משום שבת

תו כתב הגרי"ס לדחות, דהתירו איסור שבת משום שבת, והיינו דהתירו איסור שבת דרדייה ומוקצה כדי להצילו ממלאכת אפיה, אבל לא התירו איסור שבת משום איסור אחר, כגון להתיר מוקצה משום בשר וחלב.

וכך כתב הגרע"א (שבת שם), דהנה הקשה בשם ספר קקיון דיונה, למה ברדיית הפת לא העמידו דבריהם, כמו שהעמידו דבריהם

בדיני דרבנן דהזאה ואיזמל וכדומה, אע"פ שעל ידי זה יתבטל ממצוות קרבן פסח.

וכתב הגרע"א לחלק, דדוקא בהזאה וכדומה העמידו דבריהם שלא לחלל שבת, אף דבטל מפסח, דהו' ב' ענינים, אבל הכא לא שייך שיעמידו דבריהם שלא לחלל שבת בהדיא, ועל ידי זה יהיה חילול שבת באפיה, דסוף סוף יבא לידי חילול שבת, ואם כן טוב יותר בשבות מן מלאכה דאורייתא.

אמנם נראה ליישב קושיית הגרע"א באופן אחר, דהא דהתירו איסור דרבנן כדי להצילו ממלאכת אפיה, היינו דוקא משום דיתברר שיעבור למפרע בקום ועשה, משא"כ בביטול קרבן פסח, יעבור למפרע רק בשב ואל תעשה.

והנה צריך עיון אם דברי הגרע"א והגרי"ס מוסכמים. ולכאורה מדברי הבית יוסף (שם) שמעינן דלא כדבריהם, דהרי דן אמאי לא התירו למינקת לינשא תוך כ"ד חודש, כדי להצילה מאיסור מזנה. [אך יש לעיין בדברי מרן הבית יוסף, דהרי רק ליה התירו ולא אחר, ובאיסור מיניקת הא גם האיש שמתחתן עמה עובר].

בשוגג הדליק אש

יש לעיין במי שבשגגה הדליק אש בשבת, ויש על האש סיר גדול עם מים, ואינו יכול להוריד הסיר, כגון שאין בכחו וכיוצא בו, מה תקנתיה.

א. התירו לו לרדותה

הנה הבאנו לעיל דינא דהגמרא שבת (ד' א') דאם הדביק פת בתנור, התירו לו לרדותה, אע"פ דהוה איסור דרבנן, קודם שיבוא לידי מלאכת אפיה דהוה בסקילה.

והכי נמי יש לדון דיכול לכבות האש, דהרי לכאורה לכבות האש מיתסר רק מדרבנן, [דאף דקיימא לן כר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, מכל מקום מיתסר מדרבנן]. ואם כן בפשוטו שרי לעובר על איסור דרבנן ולכבות, קודם שיבוא לידי איסור דאורייתא דבישול.

אמנם תליא בהא דהבאנו לעיל בדעת הבית יוסף ואבני נזר דלא התירו אלא רדייה. אך הקשינו על זה, דהרי חזינן דהתירו גם איסור מוקצה, דהרי בבצק איכא איסור מוקצה.

ב. כיבוי גחלת חמירא

ואם נימא דכל השבותים התירו, אם כן יכבה, אלא אם כן נימא דכיבוי גחלת חמירא, וכמו דחזינן (גמרא שבת קכ"א א'), ושולחן ערוך סי' של"ד סעי' כ"ו), דלא התירו לומר בהדיא לנכרי לכבות האש, אלא רק התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד, אף שבעלמא שרינן שבות דשבות במקום הפסד.

והנה העירו, דיש לומר דהיינו רק בגחלת של עץ, ולא בגחלת של מתכת או בגז. ולפי זה יתחדש דבהני גוונא יוכלו לומר לנכרי להדיא לכבות. והנה זה דבר השכיח, בשכח לכבות בערב שבת דוד שמש חשמלי, ואינו יכול להביא נכרי ולומר לו כל המכבה ושאר רמזים, האם מותר לומר להנכרי בהדיא לכבות החשמל. [דהרי מפאת

סותר דכיבוי החשמל, הא נמי רק דרבנן, דאינו על מנת לבנות]. ואנוכי לא אדע.

[ודע, דהא חזינן דבין השמשות התירו מוקצה וכרמלית, אבל מלאכה שאינה צריכה לגופה כגון לכבות נר, כמדומה דמשמע דלא התירו, חזינן דחמירא טפי].

ג. להניח דבר מר

אך יהא הנידון באינו יכול לכבות. ויש לדון שיכניס בהמים דבר הפוסלו מאכילה, ואז ליכא בישול מן התורה.

אך באמת גם זה אסירא מדרבנן. ותליא נמי בהנ"ל, אם התירו איסור דרבנן כדי שלא יעבור על איסור דאורייתא.

והעירו, דהאי תקנתא להכניס דבר מר בהסיר, יועיל גם בגוונא הנ"ל דבשר וחלב, וגם בגוונא דהחזון איש (סי' ל"ז ס"ק כ"ז סד"ה דיינים) בעבר ושהה דנעשה מוקצה. ויש לומר דאין הכי נמי, אלא כיון דאסור מדרבנן דמי לאיסור מוקצה, ואם שרי להכניס דבר מר, הכי נמי שרי מוקצה.

אך אם לוקח זמן לקחת העפר או שאר דברים, ובינתיים יתבשל, אם כן לא יעביד כן, ואם כן הדרינן להנידון האם שרי לכבות.

ד. דעתו לפוסלו

אמנם יש לדון דבר חדש, דכיון דדעתו לפוסלו, וכן יעשה, אם כן אף אם יתבשל קודם, הוה ליה אינה צריכה לגופה.

אך הרי תיקשי מכל רדיית הפת, דאמאי התירו לרדות, הרי איכא תקנתא דיכול להשהותו על מנת לשרף, אלא נילף מינה דכיון דהיה לחם קודם שנשרף, אם כן באותה שעה היתה מלאכה שצריכה לגופה. וכך כתב בשלחן שלמה (סי' רנ"ד סק"ד) אהאי קושיא. [נדכירנא שהקשה כן בחמדת ישראל].

בכור פחות משמונה ימים

כָּל פֶּטֶר רָחֵם לִי וְכָל מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה (ל"ד י"ט)

הנה מבואר בדובב מישרים (ח"ג סי' ס"ב) קושיא נפלאה, ויש להקדים כמה הקדמות:

הקדמה א' - להקדיש הבכור כשהוא עדיין עובר

הנה קיימא לן (תמורה כ"ד ב') דאפשר להערים על הבכור ולגרומם שלא יהא קדוש בקדושת בכור, על ידי שמקדישים אותו בתור עובר, ונמצא דכשילול הוא כבר קדוש בקדושה אחרת, ולא חלה עליו קדושת בכור.

הקדמה ב' - לא חל הקדש לפני שמונה ימים

הנה מבואר בתורה לגבי קרבנות, והיה שבעת ימים יהא תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' (ויקרא כ"ב כ"ז). וילפינן מזה דאסור להקריב קרבן לפני שהוא בן שמונה ימים.

ומבואר בגמרא יומא (ס"ג ב') דלא רק להקריב תוך שמונה אסור, אלא גם להקדיש אסור, ואפילו כשיקריבו אחר כך לאחר שמונה ימים.

ולפי זה הקשו התוספות בזבחים (י"ב א' ד"ה לילה) ובתמורה (י' א' סוד"ה ואזא) היאך יכול להקדיש העובר, הרי העובר הוה לפני שמונה ימים. ותירצו התוספות דמכיון דעובר אינו ראוי להקרבה, אין איסור להקדישו.

הקדמה ג' - להקדיש הבכור שיהא קדוש כשיצא רובו

הנה דנו בגמרא תמורה (כ"ה א') לענין דין זה להקדיש בכור בקדושה אחר להפקיעו מבכורה, דהנה אם הקדישו בתור עובר, מהני ואינו בכור, ואם הקדישו לאחר שילול, ודאי דהוי בכור, דקדושת הבכור קדמה לקדושה אחרת.

אך דנו בגמרא, אם הקדישו שיהא קדוש בעת שיצא רובו, האם פקע קדושה בכורה מחמת קדושת עולה, או דילמא אדרבה קדושת עולה לא חייל כיון שחיילא קדושת בכורה. ואמרינן שבאמת

להושיט אצבעו לנכרי שיעשה בו חבלה

יש לעיין אם מותר לחולה שאין בו סכנה להושיט אצבעו לנכרי על מנת שיקח משם דם לשם בדיקה.

א. ולכאורה זה כדינא של לקיחת צפורן שחוצצת, דדנו בזה הטי"ז ונקודת הכסף (נ"י"ד סי' קצ"ח סעי' י"ח), ופסק המשנה ברורה (סי' ש"מ ס"ק ג') דשרינן לומר לנכרי לגזוז צפרניים לצורך מצוה, מפאת שבות דשבות, ולא חשבינן לה שעושה מלאכה בצפורן.

ב. ולא דמי לניקף דהתם יש איסור ניקף, אלא שבעינן מעשה, אבל הכא ליכא עליו איסור כלל, אלא השני קא עביד איסורא.

קדושת עולה לא חייל, דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין.

קושיית הדובב מישרים

מעתה הקשה בדובב מישרים, דכיון דמקדשו לכשנולד, הרי כבר ראוי להקרבה, והרי הוה קודם שמונה ימים, ואם כן היאך תחול הקדושה.

א. האם חל בדיעבד

יש ליישב, דהרי דעת תוספות בתמורה (י"ט ב' ד"ה אף) ובזבחים (ק"י"ד ב' ד"ה היתר) דאע"פ דאסור להקדיש בתוך שמונה ימים, מכל מקום אם הקדיש חל בדיעבד.

אמנם דעת רש"י בבכורות (כ"א ב' ד"ה לילף) ותוספות שם (ד"ה אף, מדלא משני כתוספות בתמורה דלקמן) דאפילו בדיעבד לא חל. ולדבריהם אכתי תיקשי כהנ"ל.

ב. תירוץ הדובב מישרים

ותירץ בדובב מישרים, דכיון שאמירתו לענין קדושת עולה, היתה כאשר הוא עדיין עובר, ואז רשאי להקדישו תוך שמונה, הלכך גם כשחלות ההקדש תהא כשהוא כבר ילוד, חייל גם תוך שמונה.

והביא דוגמא לדבר, שהנה אסור לתרום תרומות ומעשרות רק כשהוא מן המוקף, [כלומר שהתרומה והשירים סמוכים זה וזה], וכתב הר"ש בחלה (פ"ג מ"א סד"ה ובלבד) שאם עושה תרומה לאחר זמן, ובעת אמירתו היה מן מוקף, שפיר דמי, אע"פ לכשיחול התרומה אינו מן המוקף.

ג. לענין קידושין אינו כן

קשה לי לכאורה על התירוצ' של הדובב מישרים, שהרי חזינן במקדש אשה לאחר ל', כגון בשטר, ובאמצע הל' נקרע השטר, אינה מקודשת, חזינן דלא קובע רק שעת האמירה הראשונה, אלא דבעינן שיהא כל התנאים בשעת החלות של סוף הל', ואם כן מאי שנא הכא.

ונראה לתרץ, שיש הבדל בין כשחסר המעשה קנין, כגון שחסר השטר שצריך לפעול את הקנין, שאם השטר נקרע, לא יתכן שיהא קנין, משא"כ בגוונא דהדובב מישרים, החסרון רק בחפץ שאסור להקדישו עכשיו, ולכן זה תליא בשעת האמירה.

ד. בתוך ל' נישאת לאחר

ועדיין קשה לי, דהרי אם מקדש לאחר ל', ובתוך הל' המקודשת נישאת לאחר, לא יחולו קידושי הראשון, כיון דעכשיו הוה ערוה של חייבי כריתות, ואין קדושין תופסין בחיבי כריתות, ואם כן מאי שנא מנעשה בן שמונת ימים לאחר האמירה, הרי הכי נמי עכשיו אינו ראוי להקדש.

ונצטרך ליישב, דאשת איש היא מופקעת מדין קדושין, וכן כל חייב כריתות, משא"כ לענין פחות משמונה ימים, דאינו מופקע מההקדש, אלא אם כן הקדישו לאחר שנולד.

עניני שבת

ג. הנה נסתפקתי להסוברים דיש ביטול אחר ביטול לאחר בן דרוסאי, אם רק להפוך בן דרוסאי לכל צרכו, או אף כל תוספת ביטול, והארכנו בזה במקום אחר, וכתבנו למידן מהא דשרינן לקחת מכירה אף לפני שנתבשל כל צרכו, והרי בהיותו בידיו באויר הכירה, הא יכול להתבשל יותר. וזה יהא תליא במחזיק סיר בידיו בערב שבת על אש ומתבשל הסיר אם יש איסור ביטול.

אך להמבואר ששרי להחזיק ידו והנכרי מוציא דם, לכאורה הכי נמי שרי להחזיק התבשיל והאש מבשלת.

בשורה טובה לדוברי אנגלית

יצא לאור ספר אגן הסהר באנגלית

כולל בתוכו עובדות, הנהגות, עצות והדרכות, פניני הלכה, חכמה ומוסר מרינו זצוק"ל, ובסופו מצורף קונטרס תמונות מרהיב עין במיוחד מחיי רבינו

כמו כן יצא לאור בימים אלו מהדורה חדשה של הספר בלשון הקודש

עם הרבה תיקונים ומעט חוספות – כולל בתוכו הרבה עובדות והנהגות מענייני פורים ופסח

ניתן להשיגו בירושלים, הספר בלשון הקודש - משפ' פיש גבעת משה 12 (קומה לידת) טל' 02-5373351

והספר באנגלית - משפחת פיש גבעת שאול 30 ירושלים 026537343

ובבני ברק - משפ' פיש רחוב הרב קוטלר 21 טל' 03-6188995

זאת למודעי' הדברים הנדפסים כאן אינם

תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

מערכת 'חמדת אברהם' סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב, פקס 0737263949 טל' 035703949 בין השעות 7.30 עד 8.30 בערב

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת כי תשא

"ברכת יין קפריסין - ודין יין העשוי מענבים שאין בו חרצנים"

"ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבונה זכה בד בבד יהיה". (פרק ל' פסוק ל"ד).

משקה שיוצא משאר פירות הוא מוגדר כזיעה בעלמא שמברכים על זה שהכל.

ועתה הנידון מהו "יין קפריסין" אם זה יין שעשוי מענבים, או שהוא יין שעשוי מפרי אחר. ומצינו בדבר זה שתי דעות בראשונים, רש"י בכריתות כותב "יין קפריסין, שבא ממקום ששמו קפרס. ע"א בגליון יין קפריסין, שעושין מקפרא של אילן הוא ששמו קפרס כגון הצלף והקפרס מ"ר".

ושני הפירושים הללו מובאים גם בתוס' בביצה (דף כ"ה ב', ד"ה וצלף באילנות), שכתב דר"י פירש שיין קפריסין הוא יין העשוי מאילן ששמו צלף, והפירות שגדלים בו נקראים בשם קפריסין, ובהם יש משקה שאפשר לעשות ממנו יין, והוא הנקרא יין קפריסין שעליו נאמר בפיטום הקטורת ששורין בו את הציפורן כדי שתהא עזה. וסיים וכתב "ולא כפרש"י שפירש בכריתות שהוא יין הבא ממקום קפרס".

ולפי זה לדעת רש"י שהוא יין הבא ממקום ששמו קפרס, א"כ יין קפריסין הוא יין העשוי מענבים ככל הענבים, אלא שהענבים שגדלים בקפרס יש בהם טבע מיוחד יותר משאר הענבים שכאשר שורין בהם את הציפורן היא נעשית עזה. וא"כ כיון שהיין הוא יין העשוי מענבים, ברכתו היא בורא פרי הגפן ולאחריו מברכים מעין שלש, וגם אפשר לקדש ולהבדיל עליו בשבתות ובימים טובים.

אבל לדעת ר"י שהוא יין העשוי מפרי ששמו קפרס, א"כ אינו יין העשוי מענבים, וממילא המשקה הזה מוגדר רק כזיעת פירות, ומברכים עליו שהכל. וכמובן שגם אי אפשר לקיים בו מצוות קידוש, כיון שאינו יין.

*

יין העשוי מענבים שאין בהם גרעינים

בכל סביבותינו נוהגין לקדש עליהם ולברך על יינם בורא פרי הגפן ולאחריהם מעין שלש, ואין פוצה פה ומצפצף וכו'".

ואפשר להביא ראיה מהרד"ק בישעיה (פרק ה' פסוק ב'), שכתוב בפסוק "כרם היה לידידי בקרן בן שמן. ויעזקהו ויסקלהו ויטעהו שורק וגו'". ופירש הרד"ק "ויסקלהו שהסיר משם האבנים ואחר כך ויטעהו שורק, ושורק היא הנטיעה החשובה וכן נטעתין שורק, ואמר כי נקרא שורק הגפן שמוציא ענבים טובים שאין בהם חרצין".

מבואר ברד"ק שענבים שאין בהם חרצנים הם הענבים המשובחים והטובים, רואים מזה שנקט בפשיטות שענבים שאין בהם חרצנים הם מוגדרים כענבים לכל דבר, עד כדי כך שכתב שהם ענבים משובחים יותר משאר הענבים. וממילא לדבריו, פשוט שהיין שנעשה מהם יש בו דין יין לכל דיניו, ומברכים עליו הגפן, ומקדשים עליו בשבתות. וכן המנהג בכל המקומות, ולא שמענו שמחמירים בזה.

ופרש"י, "ולבונה זכה, מכאן למדו רבותינו אחד עשר סמנים נאמרו לו למשה בסיני מיעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלבנה שלשה הרי חמישה, סמים לרבות עוד כמו אלו הרי עשרה, ולבונה הרי אחד עשר, ואלו הן הצרי והצפורן וכו'".

הנה בגמ' בכריתות (דף ו' א') מובאת הברייתא של פיטום הקטורת, שאומרים כל יום בתפילה, ושם כתוב שמלבד אחד עשר סממנים שהיו בקטורת, היו מביאים עוד שני סממנים שהם בורית כרשינה ויין קפריסין, ואת זה הביאו לצורך הציפורן.

ואיתא בגמ' על אלו שני הסממנים הנוספים, "רבי שמעון אומר וכו' בורית כרשינה ששפין בה את הציפורן כדי שתהא נאה, יין קפריסין ששורין בו את הציפורן כדי שתהא עזה וכו'". והיינו שהציפורן שהיא אחת מסממני הקטורת הוצרך לעשותה נאה ועזה, שבצורה כזו היא יותר ראויה לקטורת, וממילא הבורית כרשינה והיין קפריסין לא נכללים ב"א סממני הקטורת כיון שאינם חלק מסממני הקטורת, שכאשר רוקחים ומבשלים את הקטורת לא מוסיפים שם את הדברים הללו. אלא שלפני בישול סממני הקטורת צריכים את אלו הדברים כדי שהתבלין ששמו ציפורן יהא יותר ראוי לקטורת.

מהו יין קפריסין

והנה "יין קפריסין" כתוב שזה יין, אלא יש לדון איזו ברכה מברכים עליו הגפן או שהכל, דהנה יין שמוגדר כיון שמברכים עליו הגפן וברכת מעין שלש ומקדשים עליו בשבת, זהו דווקא יין העשוי מענבים, אבל

הנה הענבים שכתובים בתורה הם ענבים שיש בהם חרצנים וזגין, כמו שכתוב בפרשת נשא (במדבר, פרק ו' פסוק ד') לגבי נזיר "מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל", רואים מזה שסתם ענבים שכתוב בתורה הרי אלו ענבים שיש בהם חרצנים וזגין. ובספר "מנחת שבת" (סימן ע"ז סק"ט) מביא שהשדה חמד נשאל האם ענבים שאין בהם חרצנים - גרעינים, נחשבים כענבים, והיין היוצא מהם נחשב יין שמברכים עליו הגפן ומקדשים עליו. או כיון שאין בהם חרצנים אין זה מוגדר כענבים, וממילא אין על היין היוצא מהם דין יין, ואי אפשר לקדש עליו, שהמשקה שיוצא מהענבים הללו נחשב כזיעה בעלמא שאין לו דין יין. והשדה חמד נוטה להחמיר שלא לקדש על יין שעשוי מענבים הללו, אלא להקפיד לקחת לקידוש דווקא יין שנעשה מענבים שיש בהם חרצנים.

אבל למעשה כותב המנחת שבת שלא שמענו שמחמירים בזה, ולוקחים לכתחילה לקידוש יין שנעשה מענבים שאין בהם חרצנים. וכתב, "אך

"במצוות קידוש ביום השבת - וקידש על יין ונמצא חומץ בקידוש של יום"

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם". (פרק ל"א פסוק ט"ז).

שהרי המש"ב כתב שאם קידש על היין ונמצא חומץ לא יצא ידי חובת קידוש וצריך לחזור ולקדש שנית, וא"כ כאשר היין נמצא חומץ בסעודת שחרית של שבת, לא יצא ידי חובת קידוש וצריך לחזור ולקדש שנית. אלא שיש לדון איך יחזור ויקדש שנית, שהרי הקידוש בבוקר הוא רק ברכת בורא פרי הגפן, ויש להסתפק אם הוא יכול לשוב ולברך שוב בורא פרי הגפן.

והנה אם בשעת הקידוש היה דעתו לשתות רק את היין הזה שבתוך הכוס, א"כ ברכת הגפן הראשונה אינה פוטרת אלא את היין שבכוס, ולא יין אחר, וא"כ כאשר עתה הוא רוצה לקדש על כוס יין חדשה, צריך לברך שוב בורא פרי הגפן. וממילא באופן זה הדבר פשוט שמבורך מחדש בורא פרי הגפן על הכוס החדשה, ובזה יצא ידי חובת קידוש.

אלא שהספק הוא באופן שבשעת הברכה כיוון לשתות עוד יין בסעודה, ובזה כותב המש"ב לגבי קידוש של הלילה שאינו צריך לחזור ולברך שוב בורא פרי הגפן על הכוס החדשה שמקדש עליה, שברכת בורא פרי הגפן שבירך בתחילה, פוטרת גם את היין שבכוס השניה. וא"כ באופן זה יש להסתפק בקידוש של יום מה יעשה, שהרי ביום הקידוש הוא רק ברכת בורא פרי הגפן, וכאן אינו יכול לחזור ולברך שוב הגפן שהרי כבר יצא ידי חובה בברכת הגפן שבירך בהתחלה. וא"כ מה יעשה כדי לצאת ידי חובת קידוש, ברכת הגפן אינו יכול לברך, ולברך ברכת קידוש של לילה ג"כ אי אפשר שזה ברכה שנתקנה רק על הקידוש של הלילה ולא על הקידוש של הבוקר. וממילא כאשר מוזג כוס יין חדשה כדי לצאת בה ידי חובת קידוש, יש לדון מה יאמר עליה כדי שייצא בה ידי חובת קידוש, הרי אי אפשר לברך עליה שום ברכה.

פסוקים שאומרים קודם הקידוש

ואין לומר שיאמר על הכוס את הפסוק של "ושמרו בני ישראל" או את הפסוק של "וזכור את יום השבת לקדשו", ואלו הפסוקים יחשיבו את הכוס הזאת לכוס של קידוש. משום שאי אפשר לצאת ידי חובת קידוש בפסוקים הללו, שאינם שייכים לעצם הקידוש, וכל ענין אמירתם בשעת הקידוש הוא רק מנהג, וממילא כאשר הנידון הוא על עצם הקידוש לא יתכן לומר שכאשר יאמר פסוקים שמדברים על ענין השבת ייצא בזה ידי חובת קידוש, שאיזה שייכות יש בין הפסוקים הללו למצוות קידוש.

וביותר שיתכן שאם יאמר את הפסוקים הללו אחרי שבירך ברכת הגפן זה יחשב כהפסק בין הברכה לשתיה ויצטרך לחזור שוב ולברך ברכת הגפן, וא"כ כאן שכבר בירך הגפן אם יאמר עכשיו את הפסוקים הללו שאינם מעצם הקידוש זה יהא הפסק בברכת הגפן, ויכשל בברכה לבטלה. ולמעשה הגר"א"ל שטיינמן שליט"א אמר, שימזוג כוס יין חדשה וישתה את זה בלא לומר כלום, וייצא בזה ידי חובת קידוש. וזהו חידוש שאפשר לצאת ידי חובת קידוש של יום, כאשר לוקחים כוס יין לבד, שהחפצא של הקידוש בשחרית הוא עצם כוס היין, וממילא כאשר יצא ידי חובת הגפן ואינו יכול לשוב ולברכה, יכול לקחת כוס יין לבד וייצא בזה ידי חובת קידוש.

השו"ע בסימן רפ"ט כתב דין סעודת שחרית של שבת, ובסעיף א' כתב, "יהיה שלחנו ערוך ומטה מוצעת יפה ומפה פרוסה כמו בסעודת הלילה, ויברך על היין בורא פרי הגפן והוא נקרא קידושא רבא".

וכתב המש"ב (סק"ב), "ויברך על היין בורא פרי הגפן, יש נוהגין לפתוח מתחילה פסוק ושמרו בני ישראל וגו' (שמות, פרק ל"א פסוק ט"ז), או זכור את יום השבת עד ויקדשהו (שמות, פרק כ' פסוק ז'-י)", ויש מההמון שפותחין מעל כן ברך וגו' ושלא כדין הוא דכל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן". מבואר בשו"ע שעיקר הקידוש ביום השבת הוא ברכת בורא פרי הגפן, והמש"ב מוסיף שיש נוהגים להתחיל את הקידוש בפסוקים שמדברים על שמירת השבת כמו הפסוק שבפרשה "ושמרו בני ישראל את השבת" וגו' או הפסוק מעשרת הדברות "זכור את יום השבת לקדשו" וגו', ומיד אחר כך מברכים הגפן. אמנם כל הפסוקים הללו שפותחים בהם את הקידוש אינם נחשבים כחלק מהקידוש, אלא הקידוש ביום השבת הוא רק ברכת בורא פרי הגפן, והפסוקים שמוסיפים הם רק בגדר מנהג, כדי להדר ולכבד את הקידוש.

קידוש על היין ונמצא חומץ בליל שבת

הנה במשנה ברורה בסימן רע"א (סקע"ח) כתב, "כתבו הפוסקים אם קידש על הכוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא חומץ או מים, יקח כוס אחר של יין ויברך בורא פרי הגפן ויקדש שנית, דכיון שלא היה יין נמצא שלא קידש על הכוס כלל. ומכל מקום אם היה דעתו מתחילה משעת ברכה לשתות יין יותר אין צריך לברך שנית בורא פרי הגפן וכדלעיל רק לקדש".

מבואר במש"ב שאם אחד קידש על הכוס וסבר שהמשקה שבתוך הכוס הוא יין, ובסוף נמצא שהוא חומץ או מים, לא יצא ידי חובת קידוש, שמצוות קידוש היא לקדש על היין ולמעשה לא קידש כאן על היין. ולכן צריך לחזור שוב ולקדש על היין, וברכת הקידוש שבירך מתחילה על החומץ היתה ברכה לבטלה, וצריך לחזור ולברך ברכת הקידוש.

אבל בברכת בורא פרי הגפן הדבר תלוי, אם בשעת הקידוש כאשר בירך בורא פרי הגפן, לא היה בדעתו לשתות עוד יין, אלא רק את היין שבתוך הכוס של הקידוש, הרי עכשיו כשמוזג כוס יין חדשה צריך לחזור ולברך עליה גם בורא פרי הגפן, שברכת בורא פרי הגפן שבירך בתחילה אינה פוטרת את היין הזה. וממילא כשחוזר ומקדש שנית, הוא מברך שתי ברכות, ברכת הגפן וברכת הקידוש.

אבל אם בשעה שבירך הגפן היה בדעתו לשתות עוד יין בסעודה, הרי כיון שלא הסיח עכשיו את דעתו מברכת בורא פרי הגפן, ממילא מועלת הברכה הזו לפטור את היין החדש שעכשיו מקדש עליו. ולכן יברך רק ברכת קידוש ואין צריך לשוב ולברך גם ברכת הגפן, שזה נפטר בברכת הגפן שבירך על הכוס הראשון (שנמצא בסוף חומץ).

קידוש על יין ונמצא חומץ בשבת בבוקר

מעשה באחד שקידש על הכוס בשבת בבוקר, וסבר שהוא יין ונמצא שהוא חומץ, והסתפק מה עליו לעשות עתה כדי לצאת ידי חובת קידוש.

"שבת וינפש - מעלת נשמה יתירה - מצוות עונג שבת"

"בני ובין בני ישראל את העולם כי ששת ימים עשה ה' וגו' וביום השביעי שבת וינפש". (פרק ל"א פסוק י"ז).

רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו". שבשבת אדם זוכה לנשמה יתירה שהיא נותנת לו הרגשה של עונג, מנוחה ושמחה בכל המובנים, ואפילו באכילה ובשתיה יש לו הרגשה של הרווחה שיכול לאכול ולשתות ואין נפשו קצה עליו.

אבל באמת מצינו שהנשמה היתירה מזכה את האדם גם למעלות

בגמ' בבבלי (דף ט"ז א') איתא, "דאמר רבי שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר שבת וינפש כיון ששבת ווי אבדה נפש". מבואר בגמ' שהפסוק הזה רומז על ענין הנשמה היתירה שכל אדם זוכה לה בשבת. בערב שבת הקב"ה נותן לו את הנשמה עד מוצאי שבת שאז נוטלין אותה הימנו, והנה רש"י מפרש את מהות ענין הנשמה היתירה וכתב, "נשמה יתירה,

הנשמה היתירה. מי שמכין את עצמו בששת ימי המעשה כמו שצריך, ומטהר ומקדש את מעשיו, הרי בשבת הוא זוכה לנשמה יתירה גבוהה יותר משאר בני אדם, ויכול מכחה להוסיף עוד מעלות והשגות גבוהות. ואילו אדם שמעשיו פחות ראויים, הרי הוא מקבל את הנשמה היתירה כפי מעלתו וקדושת מעשיו.

הבנת התורה

בשבת אפשר מכח הנשמה היתירה להבין את התורה יותר עמוק. כאשר לומדים בשבת גמרא או כל לימוד אחר, זוכים להבין את התורה יותר עמוק ויותר ברור.

היה מעשה אצל מרן החזון איש זצ"ל שדיברו עימו בליל שבת על סוגיית "חזרה שליחות אצל הבעל" שבסוף פרק שני ממסכת גיטין, שהיא סוגיא קשה ועמוקה, והחזון איש ביאר את כל הסוגיא באופן ברור, (ולמעשה כיוון בביאורו לדבריו של המאירי שם). וכשסיים לבאר את ביאורו אמר "ובתוספת הנשמה יתירה אפשר להבין את זה יותר". כלומר שבשבת שנוספה הנשמה היתירה אפשר להבין את אותה סברה בצורה יותר ברורה ומיושבת.

*

לכבוד שבת

ונראה שלשון זו יותר מדוקדקת מהלשון "לכבוד שבת ולכבוד יו"ט", דהנה ברמב"ם בהלכות שבת בפרק ל' מבאר מהו כבוד שבת ומהו עונג שבת, וכתב "איזהו כבוד, זה שאמרו חכמים שמצווה על אדם לרחוק פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת וכו', ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה וכו'. וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת, ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן וכו'. איזה הוא עונג, זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח וכו'".

מבואר ברמב"ם שהמצווה לאכול בשבת היא מדיני "עונג שבת", ודין כבוד שבת הוא לתקן את עצמו ואת מלבושיו ואת ביתו שיהא נאה ומתוקן בשבת, אבל אכילת מאכלים משובחים בשבת היא מדיני עונג שבת ולא מדיני כבוד שבת.

וממילא כאשר אוכלים בשבת את מאכלי השבת, יותר מתאים לומר שאוכל כן לעונג שבת, כי המצווה לאכול את התבשילין בשבת היא מדיני עונג שבת ולא מדיני כבוד שבת.

המש"ב שכותב "וטוב שיאמר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת", מדבר על קניית התבשילים לפני שבת, וכאשר קונה ומכין את התבשיל לפני שבת הוא מקיים גם דין כבוד שבת, שמכבד את השבת בזה שיהא לו מאכלים משובחים בשבת וכך יוכל לקיים מצוות עונג שבת בשבת. אבל האכילה בשבת עצמה היא מדיני "עונג שבת" וממילא יותר מדוקדק הלשון שאומרים "עונג שבת", מאשר הלשון "לכבוד שבת".

רוחניות. בשעה שהנשמה היתירה שורה על האדם הוא זוכה מכחה להתעלות ולהשיג מעלות גבוהות יותר מימות החול, שאז אין בו את הנשמה היתירה. ובספורנו בפרשה כתב, "וינפש, ולכן נעשה השביעי בעל נפש יתרה, והיא תוספת הכנה להשיג מה שכיון אליו האל יתברך בשלמות פעולתו באומרו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו".

מבואר בדבריו שהנשמה היתירה מעלה את האדם לדרגות רוחניות גבוהות עד מאוד, עד כדי כך שאת השלמות של "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" אפשר להשיג בשבת מכח הנשמה היתירה.

ובשם הזוהר (זוהר חדש פרשת בראשית דף כ"ט א') מובא, מעלות נשגבות שאדם זוכה להן שכאשר שורה עליו הנשמה היתירה, שכתב "ואמר רב נחמן נפש יתירה נתוספת באדם ביום השבת, אמר ליה רבי מאי נפש יתירה זו, אמר ליה רוח הקדש ששורה עליו ומכתיב לאדם בכתר קדוש בכתיב המלאכים והוא מאותו רוח שעתיד לשרות על הצדיקים לעתיד לבא".

ובספרים מובא עוד בשם הזוהר שכל אדם כפי ההכנה שלו לקראת השבת, וכפי טהרת וקדושת מעשיו בימות החול, כך הוא זוכה לקבל את

יש נוהגים בשבת לפני כל מאכל שאוכלים בסעודה, לומר בפה "לכבוד שבת קודש". ולמעשה במשנה ברורה (סימן ר"נ סק"ב) כתב שטוב לומר לכבוד שבת על כל דבר שקונים ומכנים לכבוד שבת, וכתב "וטוב שיאמר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת, כי הדבור הוא פועל הרבה בקדושה". אבל בשבת עצמו לא מוזכר במשנה ברורה, שטוב לומר על כל דבר לכבוד שבת. אבל יש מנהג שנוהגים כן, כדי לזכור שהאכילה הזו היא לכבוד שבת.

ובאמת מצינו במדרש מקור למנהג הזה, לומר על כל מאכל שאוכלים בשבת לכבוד שבת, במגילת אסתר (פרק ג' פסוק ח') כתוב שהמן קטרג על כלל ישראל לפני אחשוורוש ואמר, "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיים שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים ולמלך אין שווה להניחם". ובמדרש מבאר את טענותיו של המן וכתב, "דבר אחר, ישנו עם אחד אמר ליה שניהון רברבין (שיניים שלהם הם גדולים, כלומר שאוכלים הרבה וכמו דמפרש, עץ יוסף) שאוכלים ושותים ואומרים עונג שבת עונג יום טוב וכו'".

מבואר במדרש שהטענה של המן על כלל ישראל היתה שהם מוציאים את הכסף שלהם לחינם, שקונים הרבה לכבוד שבת ויו"ט, וכשאוכלים את זה אומרים "עונג שבת, עונג יום טוב". רואים מזה שהמנהג היה שבשעת האכילה אומרים על המאכל שאוכלים "עונג שבת". וזהו המקור של המנהג שאומרים בסעודת שבת "לכבוד שבת".

עונג שבת וכבוד שבת

והנה לשון המדרש הוא שאומרים בסעודה "עונג שבת, עונג יו"ט",

"וישכימו ממחרת - השטן זרזם"

"וישכימו ממחרת ויעלו עולות ויגישו שלמים וישב העם לאכל ושחו ויקומו לעזק". (פרק ל"ב פסוק ו').

לקום. אביו ניסה לעוררו, אבל הבן היה מאוד עייף ורצה להמשיך לישון. האב רצה לזרזו שצריך כבר לקום וכבר חלפה לה עת השינה, ואמר לו "הבט וראה אפילו בית התיפלה של הגויים כבר מלא בשעה הזו, ואיך אתה שצריך להשכים לעבודת הבורא עדיין ישן".

שהיה יודע בחריפותו, ענה מיד לאבא, "אותו אחד שמזרז את הגויים ונותן להם כח לקום מוקדם כדי לבא לבית התיפלה, הוא מפיל עלי חבלי שינה שלא אוכל לקום". כלומר השטן הוא מזרז את הגויים ונותן להם כח כדי שיקומו לעבוד עבודה זרה, הוא מפיל חבלי שינה על אלו שרוצים לקום לעבודת הבורא. וכדי להשכים לעבודת הבורא צריך גבורה גדולה, יותר מאלו שקמים למלאכתם ולדבר עבירה.

ופרש"י, וישכימו, השטן זרזם כדי שיחטאו. הנה כדי להשכים בבוקר צריך גבורה מיוחדת, השו"ע בסעיף הראשון כותב "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו", שכדי לקום בבוקר השכם, צריך גבורה כארי שזה דבר קשה וצריך התאמצות מיוחדת בשביל זה. ואילו כאן בעגל כתוב בפסוק "וישכימו ממחרת" שקמו בגבורה כדי לעשות את העגל, ואיך קיבלו את הכח הגדול הזה? התשובה לכך כתב רש"י "שהשטן זרזם כדי שיחטאו", שהשטן בא ונתן להם כח גדול מעל הטבע כדי שיקומו לחטוא.

הרבי ר' העשיל, רבו של הש"ך ועוד גדולי עולם, ובעל ה"חננוכת התורה", בילדותו היה פעם שהתאחר בבוקר ולא קם בזמן שהיה צריך

מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל – נלב"ע ח"י אדר תשל"ד

היום במקום אחר, ושאלו לאן פניו מועדות.

השיב למשגיח, שהוא הולך היום להתפלל בנץ.

אמר המשגיח, "בשום פנים ואופן אל תתפלל בנץ, תתפלל בישיבה! ושני טעמים לדבר, האחד שגם בפורים צריך לשמור על סדרי הישיבה, והתפילה היא מסדרי הישיבה וצריך לשמור עליה גם היום. והשני שצריך להתפלל ברוב עם, ובישיבה יש ציבור גדול ומקימים שם את הדין ברוב עם". הגרב"צ חזר מיד לישיבה, והמשיך ללמוד עד זמן התפילה בישיבה, ולאחריה התפלל כמונן בישיבה.

קריאת ק"ש לפני הנץ

אמר הגרב"צ שכאשר המשגיח היה קם מוקדם לפני הנץ, היה נוהג לקרוא קריאת שמע לפני הנץ כדי לצאת ידי חובה לשיטות שזמן קריאת שמע הוא לפני הנץ.

והיה מורה הגרב"צ באופנים כאלה לקרוא קריאת שמע, ולהתנות שאם עדיף לקרוא קריאת שמע לפני הנץ אפילו בלא הברכות הרי מכון לצאת בזה ידי חובה, ואם עדיף לקרוא קריאת שמע עם ברכותיה אחריו הנץ מאשר לקרוא לפני הנץ בלא ברכות קריאת שמע, אינו מכון לצאת בקריאה הזו ידי מצוות קריאת שמע.

צדקה תציל

מעשה מופלא היה עם המשגיח אצל גיסו של הגרב"צ, הגאון רבי עזריאל משה רוטשטיין זצ"ל, מחבר הספר הנודע "נחלת משה" על הש"ס.

בחודש שבט תשל"ג השיב הרב רוטשטיין את נשמתו לבוראה לאחר מחלה ארוכה וקשה, בעודו צעיר לימים, כשהוא משאיר יתומים רבים וקטנים. ביומו האחרון כשראו שהמצב הולך ומדרדר, קראו לכל בני המשפחה שיעמדו לצידו ברגעי האחרונים. אחד מבני המשפחה לפני שנסע לבית החולים כדי להיות לצידו, רץ לעבר ביתו של המשגיח כדי לבקש ממנו שיעתיר בתפילה ברגעים קריטיים כאלו לפני שוכן במרומים, אולי יחוס אולי ירחם ויצילהו ממצבו הקשה.

במהירות ובבהלה רבה הגיע לביתו של המשגיח, ומסר לו את שמו של החולה כשהוא מפרט את מצבו הקשה שהוא נתון בו עתה, ומבקש ממנו את ברכתו ברגעים קשים כאלו.

המשגיח יושב ושומע את כל הפרטים, ומתעטף בשתיקה, כאילו אינו רוצה לברכו ברפואה שלמה.

בן המשפחה שהיה נתון בסערת רגשות ובלחץ גדול בעקבות המצב הקשה, כשראה שהמשגיח מתמהמה, התחיל לבכות לפניו ולתאר לו יותר את המצב, כשהוא מבקש רחמים על הילדים הקטנים שלא ישארו יתומים לעולם ועד.

המשגיח שומע ושותק ואינו מוכן להוציא מפיו את שתי המילים המיוחדות "רפואה שלמה".

בתו של המשגיח, הרבנית גינזבורג ע"ה שהיתה בחדר, שמעה את כל הדו שיח, ראתה שתיקתו של אביה הגדול, ולא יכלה לעמוד בצערו של בן המשפחה, ואז פנתה אל המשגיח ואמרה "אבא תברך אותו".

המשגיח ששתק עד כה, פתח את פיו ואמר "תתנו בשבילו צדקה".

אותו בן משפחה חשב, בטח כוונת המשגיח היא שזכות הצדקה תציל ממוות, א"כ בשביל לפעול כזו ישועה להצילו ולפדותו משערי מוות צריך לתת סכום כסף גדול, והרי עתה אין לי כסף כלל, ואיך אוכל לפדותו משערי מוות. וביותר חושב לעצמו באותם שניות, אפילו סכום קטן אין לי בשביל לתת עכשיו לצדקה, ולכל היותר אני יכול להוציא כסף בהלוואה מקופת צדקה שיש לי בבית כדי לתת בקופה אחרת, ואיזה טעם יש לכזו צדקה.

המשגיח הבחין במחשבות הללו, ומיד המשיך ואמר, "לא צריך סכום גדול, אפשר גם מעט. ואם אין לכם עכשיו כסף, מספיק שתקבלו על עצמכם לתרום כאשר יהיה לכם כסף".

דברי המשגיח הפשירו את המתח הרב שהיה לאחר שתיקתו הארוכה, ובן המשפחה יצא מביתו בהוראה ברורה מה לעשות, אבל לא שם לב שאחרי כל הדיבורים המשגיח לא ביקר...

במהירות יצא מבית המשגיח כשפניו מועדות לנסיעה אל בית החולים, כפי שתכנן מראש. וכשהוא עמד להכנס למונית שתקח אותו לשם, בא השליח ומסר שכבר חלפה לה השעה, וכבר לפני כמחצית השעה השיב את נשמתו לבוראה.

כששמע כך הבין למפרע את כל דברי המשגיח, המשגיח שישב בביתו ראה בעיניו הטהורות שכבר אין מה להתפלל או לברך על רפואה, כיון שהחולה כבר אינו בין החיים. ולכן שתק את שתיקתו הממושכת, ורק בסוף אמר לתת צדקה בעבורו, כשכוונתו לעילוי נשמתו.

כמלאך משמים נשלח מרן המשגיח לעולם, ללמד את בני יהודה קשת לעלות במעלות העליונות, בתורה, ביראה ובעבודת המידות, ובאמונה השלמה בבורא עולם. בכל הישיבות שבהם זרח אורו, השפיע שפע של קדושה ורוממות בלבם של כל בני הישיבה, ומכוחו עלו ונתעלו.

רבנו הגרב"צ פלמן ראה את המשגיח כרבו, מיום בואו של המשגיח לישיבת פוניבז' דבק בו מאוד והתמיד לשמוע את דברות קודשו בשיחות המוסר, ולשאוב מהמעייני הגדול הזה דרך כדי לעלות בסולם העליה.

עד יומו האחרון של המשגיח היה קשור אליו והמשיך לבוא תמידים בסדרם לשמוע את שיחותיו הנשגבות. ולימים כאשר נשאל,

מי היה רבו בישיבת פוניבז', ענה על אתר "המשגיח". והגם שהקשר שלו עם רבותיו ראשי הישיבה מרנן הגר"ש רוזבסקי, הגרא"מ שך והגר"ד פוברסקי זצוק"ל, היה למעלה מן המשוער, שבהם דבק ובתורתם הגה יומם ולילה, ואת עיקר תורתו קיבל מהם, בכל זאת ראה את המשגיח כרבו, שממנו קיבל את דרך החיים – חיי התורה והעבודה.

בדיוק עכשיו רציתי לדבר עמך

המשגיח שהשכיל להכיר כל בחור מיהו ומה טבעו, כשראה את הגרב"צ בבחרותו, ראה את רוח התורה והיראה השוכנת על פניו, והיה מרבה לדבר עימו בדרכי החיים ובחובת האדם בעולמו.

בכל השנים גילה אליו המשגיח חביבות מיוחדת ונדירה, ובכל שיחה עימו היה מדבר בעניני יראה, מוסר ואמונה בה'. פעם אחת כשהגיע אל המשגיח להזמינו לבר מצווה של אחד מילדיו, ולזכות להתברך מפיו קודשו, הוא ובנו חתן הבר מצווה, מיד כשראהו המשגיח פתח ואמר, "הרי זה ממש השגחה, בדיוק עכשיו רציתי לדבר עמך, והנה באת לכאן בלא שאקרא לך", והתחיל לדבר עימו בארוכה באמונה ויראת ה'. ורק לאחר שגמר את השיחה, התעניין לשם מה בא אליו, ובירך בחום ובחביבות את חתן הבר מצווה.

דוגמה ליראת שמים

פעם אחת אמר המשגיח להגר"י ליינשטיין זצ"ל, "אם אתה רוצה לראות מה זה יראת שמים, תסתכל על ר' ב"צ פלמן, ותראה דוגמה ליראת שמים". והיה הדבר לפלא אצלו, כי היתה בישיבה קבוצה של בחורים ואברכים שהיו נקראים מאנשי ר' חצק"ל, שהשקיעו הרבה במוסר ובעבודה ובשיחותיו של המשגיח, והם התבלטו בישיבה בעיקר בחלק של העבודה והמוסר – כמונן יחד עם ההשקעה בלימוד התורה, והוא היה בטוח שהמשגיח יביא לו בתור דוגמה ליראת שמים דמות של אחד מאותם אנשים, ואילו המשגיח בחר להביא לו את הגרב"צ, שאצלו עיקר ההשקעה שהשקיע רוב יומו היה בלימוד התורה – כמונן יחד עם לימוד המוסר.

נסיון העושר

בתקופת בחירתו של הגרב"צ בעת שלמד בישיבת פוניבז', נכנס פעם לחדרו של המשגיח לשוחח עימו בענין מסויים, ולפתע באמצע השיחה מוציא המשגיח מכיסו צרור גדול של הרבה שטרות של כסף, ואומר "אתה רוצה את זה? קח!".

הגר"צ נדהם ולא הבין מה רצונו וכוונתו של המשגיח בזה, ומיד ענה תוך כדי דיבור בפשטות ובהחלטיות, "אני לא צריך את זה".

המשגיח שרצה לנסותו אם יש לו הנאה וטעם בכסף, הבין מתשובתו שאין לו שום תאוה לזה, ואמר "אתה חושב שאין לך תאוה לכסף, אבל דע לך, היום אתה בחור ויש לך את כל מה שאתה צריך, בישיבה יש לך אוכל, ואם אתה צריך חליפה או כובע אבא שלך קונה לך, לכן כיון שאתה לא צריך כסף אין לך נסיון בזה. אבל אחרי החתונה כשיהיו לך ילדים ותצטרך לתת להם אוכל לאכול, תראה אז כמה שהנסיון מאוד גדול בזה".

סדרי הישיבה בפורים

המשגיח הקפיד מאוד על תפילה בישיבה, שהתפילה היא חלק מסדרי הישיבה, וכשם שבסדרי הישיבה חייבים לשמור על הסדרים בשלמות האפשרית כדי להצליח ולהתעלות בישיבה כראוי, כך חייבים להקפיד על תפילה בישיבה, ולא להפסידה או לאחרה.

פעם אחת בליל פורים למד הגרב"צ כל הלילה, ולפנות בוקר הלך עם התפילין לבית כנסת סמוך שהתפללו בו בנץ על דעת להתפלל שם את התפילה. בדרך פגש את המשגיח שכבר היה בדרכו לישיבה, וכדרכו כל יום שהיה קם לפנות בוקר ומיד הולך לישיבה ומתחיל את סדר היום, כך נהג גם עתה בפורים.

המשגיח שראהו הולך עם התפילין למקום אחר, הבין שבדעתו להתפלל

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

בתוך לבו של כל אחד ואחד

בעצמו מתקדש על ידי מעשי המצוות ומחשבות טובות, וזהו הטעם שמצוה מקדשת את האדם, כיון שגופו עוסק במצוה, ואם יש בכוחו לקדש דברים אחרים ודאי שגם הוא בעצמו מתקדש בזה.

והנה בתפילה או מבקשים "קדשנו במצוותיך", ולכאורה הרי אנחנו מקודשים כבר מחמת עצם הציווי, וכפי שנאמר "וקידשתנו במצוותיך", ואם כוונת הבקשה היא להוסיף עוד קדושה על ידי קיום המצוות בפועל, הרי זה תלוי בבחירה של האדם לעשות את המצוה, ומדוע צריכים תפילה על זה? ונראה כי הכוונה "קדשנו" שמן השמים יקדשו אותנו ונזכה לדרגות של קדושה יותר ממה שבכוחנו, שיש הרבה דרגות בקדושה, כמו שמצינו בקרבנות קדשים קלים וקדשי קדשים, אין סוף לדרגות הקדושה, יש קדושה שאדם פועל בכוחו, ויש שזוכה בסייעתא דשמיא מידה כנגד מידה, **וככל שאדם מקדש עצמו יותר בקיום המצוות, מן השמים מסייעים לו להוסיף דרגות בקדושה למעלה מכוחו** כמאמרם (יומא לט, א) אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה, מלמטה מקדשים אותו מלמעלה, ועל זה מבקשים "קדשנו במצוותיך" שנזכה לסייעתא דשמיא להוסיף דרגות בקדושה.

הרגשת הלב

ותלוי גם בהכרה ובידיעה של האדם את חשיבות המעשים, עד כמה שהוא מרגיש בלבו את חשיבות המצוות שהוא עושה.

המשנה ברורה בסימן ה' הביא מספר חסידים שכתב לגבי ברכות הנהנין וברכות המצוות: "כשהוא נוטל ידיו, או שמברך על הפירות או על המצוות השגורות בפי כל אדם, יכוון לבו לשם בוראו אשר הפליא חסדו עימו ונתן לו הפירות או הלחם ליהנות מהם וציווהו על המצוות", והיינו שבברכות הנהנין צריך אדם להרגיש את חיוב ההודאה להקב"ה על מה שהוא יכול ליהנות, שמן השמים נתנו לו אפשרות ליהנות, וכן בברכת המצוות צריך להרגיש את חיוב ההודאה, ראשית על עצם הציווי, שהציווי נותן לו זכות של מצווה ועושה, וגם הודאה על מה שיש לו אפשרות לקיים את המצוה, שיש לו ציצית ויש לו תפילין, שזה מן השמים, כל זה כלול בכוונת הברכה.

וכתב בספר חסידים שם "ולא יעשה כאדם העושה דבר במנהג ומוציא דברים מפיו בלי הגיון הלב, ועל דבר זה חרה אף השם בעמו, ושלח לנו ביד ישעיה ואמר יען כי ניגש העם הזה בפיו ובשפתיו כיבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה", היינו שאם אדם מברך כזורק ברכה מפיו, ואינו מרגיש באמת את חיוב ההודאה, זהו חטא חמור מאד, ועל דבר זה חרה אף השם בעמו רח"ל.

ואמנם אלו הן מדרגות, ואין זה קל כל כך להרגיש בכל פעם שעושה מצוה, או שאוכל, שזה בחסדי שמים ולא בדרך הטבע.

גם צריך לחשוב בשעה שאוכל למה אני אוכל, האם אני חייב לאכול? אמנם אני רוצה לאכול, אבל האם אני חייב לאכול או שאינני חייב? והאם זה כדאי לי או שלא כדאי לי לאכול? כדאי לי לאכול כדי שיהיה לי כוח, אבל לשם מה צריך כוח? לתורה ולמצוות.

הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) הביא מה שאמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים, היינו שגם צרכי הגוף הגשמיים יהיו לשם שמים, וכגון כשהולך לישון יחשוב כדי שיהיה לו כוח למחר לעסוק בתורה ובמצוות, וכן באכילה תהיה כוונתו לצורך התורה והמצוות, ובכוונה זו הרי הוא מקדש את מעשה האכילה, **נמצא שהמעשה הזה של הנאת הגוף שהוא מעשה גשמי נהפך לדבר רוחני ולמצוה על ידי הכוונה**.

כוח המחשבה

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" ידוע מה שדרשו בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך לבו של כל אחד ואחד. היינו שתכלית המצוה של עשיית משכן היא כדי שהשכינה תהיה שרויה בתוך לבו של כל אחד ואחד מכלל ישראל, והלב משתנה על ידי המשכן, והיינו מפני שהמשכן הוא מקום קדוש, וקדושת המשכן משפיעה על כל מי שנמצא שם, וגם מי שנמצא חוץ למשכן, זה משפיע עליו קדושה.

ויש להבין כיצד המשכן עצמו נעשה קדוש, ומהיכן באה קדושתו? כתוב ויקחו לי תרומה ופירש רש"י לי - לשמי, היינו שקדושת המשכן באה על ידי כוונת הלב לשם שמים, כלומר לשם הציווי שכך ציווה הקב"ה, או אפילו בלא ציווי, כמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"ט שיש דרגה לעשות רצונו יתברך אפילו בדבר שאין עליו ציווי מפורש, רק מובן מאליו שכך הוא רצונו, ובזה יהיה נחת רוח לפניו, וזהו כבוד שמים, הכוונות האלו זה מה שקידש את המשכן.

האדם עם הכוונה שלו, כשמכוון כוונה טובה, הוא מקדש את מה שהוא עושה, וגם הוא בעצמו מתקדש בזה, כיון שהוא מקדש את המשכן, גם המשכן מקדש אותו, מידה כנגד מידה, וכפי מה שהוא מקדש כך ההשפעה חוזרת אליו בחזרה, וכן בכל העניינים ההשגחה מן השמים היא במידה כנגד מידה, מי שעושה חסד מקבל חסד, ומי שמשפיע מידות טובות מקבל מידות טובות.

והכל תלוי בכוונת הלב, **כוח המחשבה שבאדם הוא גדול כל כך שהכוונה לבד מקדשת!** מצינו דברים שכוונה לבד מספקת בהם, כגון הקדש ותרומה שקדושתם חלה במחשבה, וכן נדרי מצוה שאדם מחייב את עצמו על ידי קבלה שבלב, וכשחל עליו חיוב הרי זו דרגה נוספת של קדושה, שהחיוב עצמו מקדש את האדם, כפי שאנו אומרים "וקידשתנו במצוותיך" היינו שהציווי עצמו שנתחייבנו בתרי"ג מצוות זה כבר מקדש אותנו, ומי שמצווה ועושה הוא יותר קדוש.

וכשאדם מחייב את עצמו בנדרי מצוה, הוא מתקדש מחמת עצם החיוב שחל עליו, אם בדברים שבין אדם למקום, או בין אדם לחברו כגון שמקבל עליו לעשות חסד, חל עליו חיוב לעשות חסד מחמת הקבלה שבלב. ויש אומרים שאפילו אם לא היה בכוונתו להתחייב, רק חשב מחשבה לעשות מצוה ולא חשב שיהיה בלי נדר, חל עליו חיוב מכוח המחשבה. ועל ידי המחשבה המחייבת נעשה מקודש, ומקבל דרגה של קדושה על ידי הקבלה שבלב. זהו כוח המחשבה!

ומצינו שאמרו חז"ל (קידושין לא, א) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, והטעם בזה פירשו התוספות שמי שמצווה ועושה יש לו יצר הרע יותר גדול, והביאור בזה כמאמרם (סוכה נב, א) כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ומי שמצווה ועושה הרי הוא יותר גדול, מפני שהוא מקודש יותר, מחמת הציווי שיש לו, ולכן יצרו גדול משל חברו. ומטעם זה מברכים בברכות השחר שלא עשני אשה, שהנשים נצטוו בפחות מצוות, וככל שאדם יותר מצווה הוא יותר מקודש.

עוד מצינו שאמרו (סנהדרין מח, א) האי סודרא דאזמניה למיצר ביה תפילין וצר ביה תפילין אסור למיצר ביה פשיטי, והיינו סודר שהזמין במחשבתו לעשותו תיק לתפילין והניח בתוכו תפילין פעם אחת, חלה עליו קדושה מחמת ההזמנה שבלב, ואם אנו רואים שחפץ גשמי כמו תיק של תפילין מקבל קדושה על ידי מחשבת האדם, כל שכן שהאדם

כמו שאמרו חז"ל (יומא עא, א) הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמיד חכמים יין, והיינו מפני שאכילה ושתיה של תלמיד חכמים היא לשם שמים, וזה נחשב כמו קרבן ונסכים, וכמו שכתב המסילת ישרים בפרק א' כי אדם השלם שמשמש עם כל העולם רק לסיוע לעבודת בוראו הרי "הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עימו", והביא על זה מה שמצינו ביעקב אבינו שהאבנים עשו מריבה עלי ניח צדיק את ראשו, והיינו מפני שראשו של יעקב אבינו הוא ראש קדוש, וצריך מנוחה כדי שיוכל להמשיך את המעשים הקדושים, לכן כל אבן שזוכה לשמשו הרי היא מתקדשת בזה ומקבלת חשיבות מיוחדת, וכך גם האוכל שאדם אוכל, אם כוונתו לשם שמים, אזי האוכל מתקדש באכילתו, והיין שהוא שותה נעשה כמו נסכים.

מחשבה ומעשה

ומצינו עוד דברים כאלה שרואים בהם את כוח המחשבה, כגון מחשבת פיגול הפוסלת בקרבנות, שחל הפסול אפילו במחשבה, והנה יש עוד דברים הפוסלים, כגון נותר ויוצא, אמנם יש חילוק, שבפיגול ובנותר אם אכל מהם חייב כרת, ואילו ביוצא אין חיוב כרת, ולכאורה הטעם מפני שיוצא הוא פסול על ידי מעשה, ומעשה אינו חמור כל כך כמו מחשבה, לכן ביוצא אין חיוב כרת, אבל בפיגול שחל על ידי מחשבה, הרי זה חמור יותר, שהחטא של מחשבה חמור יותר ופוגם בנפש האדם, ולכן מי שאוכלו חייב כרת, וכן נותר אינו פסול על ידי מעשה, אלא הוא דבר ששייך ללב, שמתרשל בשב ואל תעשה.

לכן ידוע מהגר"א ומרבי חיים ויטאל שחטאים של מידות רעות חמורים יותר מחטאים במעשה, כי מידות רעות הם פגם בלב, כגון שנאת הבריות, או שאר עבירות שבמחשבה. ויש גם עבירות שהקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה (קידושין מ, א) כגון מחשבת עבודה זרה, או אם עבר עבירה ושנה בה שנעשית לו כהיתר.

וכתוב בחובות הלבבות (שער הביטחון פ"ד) שגם להיפך השכר על מחשבות טובות הוא יותר משכר המעשים הטובים, וזה מה שנאמר "מה רב טובך אשר צפנת ליראדך", היינו אלו שיש להם מעלת היראה, שהיא מעלה הצפונה בפנימיות הלב, זוכים עבודה לשכר הצפון שהוא שכר נסתר שאין לשער – יותר מהשכר על מצוות שבמעשה. וכן עבירות שבמחשבה, עונשם גדול יותר מאשר עבירות שבמעשה, ולכן לא נתפרש בתורה העונש כי אם על עבירות שבמעשה, אבל על עבירות שבמחשבה לא מפורש העונש, והעונש הוא נסתר שאין לשער, כי החטא במחשבה חמור יותר, והוא פגם בפנימיות הלב.

וכן לשון הרע הוא חטא חמור מאד שאמרו חז"ל (ערכין טו, ב) כל המספר לשון הרע מגדיל עוונות עד לשמים, והחטא בזה חמור יותר מכל עבירות של מעשים, שהוא דיבור ביחד עם לב, ועוד אמרו חז"ל (ירושלמי פאה א, א) כשם ששכר תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות כך עונשו של לשון הרע שקול כנגד כל העוונות, והובאו הדברים בשמירת הלשון שער הזכירה פ"א בחומר עון לשון הרע.

מעלת התורה

ועיקר מה שנוגע לנו למעשה הוא תורה. לימוד התורה הוא לא במעשה, אלא בדיבור ובמחשבה, כמו שכתוב (יהושע א, ח) "לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו יומם ולילה", לא ימוש מפיק היינו בדיבור, והגית היינו במחשבה, ואמרו בריש מסכת פאה ותלמוד תורה כנגד כולם, היינו ששכר תלמוד תורה כנגד כולם, והתורה מקדשת את האדם יותר מכל המצוות, כמו שאמרו (אבות ו, א) ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, ופירש שם ברוח חיים שהתורה גדולה יותר ממעשים טובים, וכל מעשים טובים שאדם יעשה לא יגיע בזה למדרגת האדם על ידי תורה בדיבור או במחשבה ובהרהור.

ומצינו בגודל קדושת התורה שאסור לאדם להרהר בדברי תורה במבואות המטונפות, ואילו שאר מצוות מותר להרהר שם, וכן תפילה בקשה והודאה שאין בה הזכרת השם מותר אפילו במקום שאינו נקי, וכפי שאומרים בבוקר מיד כשקמים מהשינה מודה אני לפניך בידים שאינן נקיות, ובנפש החיים (ד, כז) כתב שמואל לחשוב מחשבות של דבקות וחיזוק האמונה במבואות המטונפות, רק דברי תורה אסור להרהר במקומות כאלו, מפני גודל קדושת התורה.

עיקר התועלת שיש לאדם הוא על ידי תורה, ורואים אנו עד כדי כך שאדם שבדוק בתורה אין למלאך המוות שליטה עליו, כמו שאמרו (שבת ל, א) על דוד המלך שידע שהוא עתיד למות בשבת, וכל השבת היה יושב ועוסק בתורה בלי הפסק, וכשהגיע זמנו למות לא היה יכול מלאך המוות לגשת אליו, והלך והשמיע רעש בעצים שמאחורי הבית כדי להפריעו מלימודו, ויצא דוד המלך לראות מהו הרעש, וכל אותה העת המשיך לעסוק בתורה, אך בצאתו נשברה המדרגה מתחתיו, והפסיק לרגע מלימודו, ואז שלט עליו מלאך המוות.

והנה דוד המלך לא חשב שלא ימות, שהרי כך היא הגזירה שאדם סופו למיתה, רק ביקש למות מתוך דברי תורה, אבל מלאך המוות לא היה יכול לשלוט עליו בזמן שעסק בתורה, ולכן הייתה ההשגחה מן השמים שיפסיק מלימודו באונס, כדי שיוכל למות.

ומצינו בש"ס כמה אמוראים שמלאך המוות לא שלט עליהם בשעת עסק התורה, ואמרו על רב אשי (מו"ק כח, א) שמלאך המוות הגיע ליטול את נשמתו, ודחה אותו רב אשי שלושים יום עד שיספיק לחזור על תלמודו, ובאותם שלושים יום חזר על כל הש"ס, וכתב המהרש"א שזה מה שנקרא מהדורא בתרא של רב אשי.

ידוע גם שבגזירות ת"ח ות"ט היו גזירות שמד ונהרגו אלפים ורבות על קידוש השם, ומסופר [כך שמעתי ואיני יודע הפרטים המדויקים] שמן השמים גילו לרבי שמשון מאוסטורופולי שאם יהיו מגדולי ישראל באותו הדור שיקבלו עליהם מיתה, זה יהיה כפרה על כלל ישראל, והש"ך לא הסכים למות מפני שעדיין לא השלים את כתיבת חיבורו על השולחן ערוך, והיינו אף על פי שיוכל במיתתו למנוע הרבה הרוגים, התורה מחייבת אותו שלא למות אלא להמשיך בכתיבת חיבורו, מפני שכלל ישראל צריכים את הש"ך, ומה שיש הרוגים אינו סיבה למנוע תורה מכלל ישראל. עד כדי כך היא מעלת התורה.

אם כן עד כמה אנו חייבים להיות דבוקים בתורה! דבקות בתורה היא עד כדי כך כמו שהמגיד אמר לבית יוסף שגם בשעת האכילה לא יסיח דעתו מלחשוב בדברי תורה, ובזה יזכה להיות חביב ונחמד למעלה, שהשכינה והמשנה מנשקת אותו, ועל ידי דבקות בתורה באופן כזה זכה להיות "בית יוסף" ולחבר את השולחן ערוך.

וזהו באמת דבר קשה מאד, אבל אני יודע שיש כאלה שבדבוקים בתורה גם בשעה שאוכלים, בלי היסח הדעת מתורה, כך אני זוכר גם מימי בחרותי בישיבה, כשהיו יורדים לחדר האוכל, היו מדברים בדברי תורה, וגם על השולחן דיברו בדברי תורה, ולכל הפחות לשתוק, שלא יהיו דברים בטלים ומחשבות בטלות. אמנם זה לא פשוט, אבל זה שייך, כך היה בשנים עברו, ויתכן שגם היום יש כאלה.

והעצה להתחזק בכל זה היא על ידי לימוד המוסר, וכמו שכתב המשנה ברורה סימן א' שעיקר התבלין ליצר הרע הוא בלימוד תורת היראה, סדר המוסר הוא המפתח והשורש המצליח והמשפיע על כל היום שיהיה בשלמות, ונזכה לסייעתא דשמיא!

לעילוי נשמת האשה החשובה בת גדולים אשר כל חייה מסרה נפשה למען תורת בעלה הגדול שליט"א
הזריחה אור של שמחה בלב הבריות ושם שמים התאהב על ידה

הרבנית הצדקנית מרת **שפרה נבנצל** ע"ה

אשת חבר להגאון הגדול רבי **אביגדור נבנצל** שליט"א בת הגאון הצדיק רבי **חיים זאב פינקל** זצוק"ל

נדבת תלמיד רבינו, הרב אליהו מרגי שליט"א, כהודיה להשי"ת לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו שיח" במזל טוב
יזכו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים מותר רוב נחת ושמוחה!